

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IMPACT STRATEGIC

Nr. 1 [78]/2021

Revistă științifică trimestrială,
cu acces liber și prestigiu recunoscut de CNATDCU,
indexată în baze de date internaționale (BDI):
CEEOL, EBSCO, ProQuest, WorldCat, ROAD

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI

CONSILIU EDITORIAL

Dorin Corneliu PLEȘCAN, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, președinte
Prof. univ. dr. Daniel DUMITRU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Daniel GHIBA, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Valentin DRAGOMIRESCU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Ion PURICEL, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Conf. univ. dr. Marius-Victor ROȘCA, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lect. univ. dr. Florian CÎRCIUMARU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Florian RĂPAN, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”
Conf. univ. dr. Florin DIACONU, Universitatea din București
Dr. Robert ANTIS, Universitatea Națională de Apărare, SUA
Conf. univ. dr. John F. TROXELL, Institutul de Studii Strategice, Colegiul de Război al Forțelor Terestre, SUA
Dirk DUBOIS, Șeful Colegiului European de Securitate și Apărare, Belgia
Prof. univ. dr. John L. CLARKE, Centrul „George C. Marshall”, Germania
Prof. univ. dr. ing. Pavel NECAS, Universitatea de Management al Securității, Slovacia
Conf. univ. dr. Igor SOFRONESCU, Academia Militară „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova
Dr. Péter TÁLAS, Universitatea Națională pentru Servicii Publice, Ungaria

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

CS II dr. Mirela ATANASIU	Conf. univ. dr. Adi MUSTAȚĂ
CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU	Lect. univ. dr. Dan-Lucian PETRESCU
Conf. univ. dr. János BESENYŐ	CS III dr. Marius-Titi POTÎRNICHE
CS II dr. Cristina BOGZEANU	CS II dr. Alexandra SARCINSCHI
Lect. univ. dr. Cristian ICHIMESCU	Gabriel STOENESCU
CS III dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ	CS III dr. Mihai ZODIAN

COLEGIU DE REDACȚIE

Redactor-șef: lect. univ. dr. Florian CÎRCIUMARU
Redactor-șef adjunct: CS III dr. Daniela LICĂ
Redactor: Andreea TUDOR
Secretar de redacție: Iulia-Alexandra COJOCARU
Redactor supliment *Colocviu strategic*:
CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU

ADRESĂ

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49;
Fax: (021) 319.57.80
Website: <https://cssas.unap.ro>
E-mail: impactstrategic@unap.ro

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a sursei.

Opiniile exprimate în materialele publicate aparțin strict autorilor și nu reprezintă poziția CSSAS/UNap.

CUPRINS

CUVÂNTUL EDITORULUI Dr. Florian CÎRCIUMARU	5
NATO ȘI UE: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI	
<i>NATO – înapoi la origini</i> Dr. Teodor FRUNZETI Violeta NICOLESCU	7
GEPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII: TENDINȚE ȘI PERSPECTIVE	
<i>Relevanța geostrategică a Mării Negre în actualul context de securitate</i> Bogdan ȚUȚUIANU	20
<i>Belarus – o breșă la granița de nord-est a Europei</i> Dr. Bogdan Cezar CHIOSEAUA	35
SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ	
<i>Cele mai recente dezvoltări tehnologice în cadrul războiului de tip „mozaic”</i> Dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ	49
<i>Considerații cu privire la doctrina rusă și un nou model de război în Regiunea Mării Negre</i> Valentin MAXIM Dr. Lucian Valeriu SCIPANOV	65

CONCEPTE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Estimarea puterii militare – abordări și provocări
Dr. Maria CONSTANTINESCU 77

Rezerva de putere și percepția asupra acesteia
Cornel BURETE 94

Intelligence economic. În căutarea unui cadru conceptual
Irena CHIRU
Gabriel-Traian UNGUREANU 106

AMENINȚAREA TERORISTĂ

Interferența ideologiei de extremă dreapta QAnon cu creștinismul
Dr. Iulian DINULESCU 122

AGENDA CSSAS

Atelierul de lucru cu tema „Adaptarea documentelor de planificare a apărării la noile provocări de securitate” (19 martie 2021) 140

GHID PENTRU AUTORI 142

CUVÂNTUL EDITORULUI

În ediția cu numărul 78, prima din anul 2021, regăsiți nouă articole însoțite de *Agenda CSSAS*.

Astfel, în cadrul rubricii ***NATO și UE: politici, strategii, acțiuni***, domnul general (r) prof. univ. dr. Teodor Frunzeti și doamna f.p. Violeta Nicolescu demonstrează că Alianța Nord-Atlantică se întoarce, după 70 de ani, la rădăcini, prin intermediul unei analize a similitudinii de abordare a mediului de securitate de către NATO – înființat pentru a gestiona amenințarea URSS în raport cu democrațiile occidentale și NATO din prezent.

Rubrica ***Geopolitici și geostrategii: tendințe și perspective*** cuprinde două articole. Primul, aparținând domnului comandor Bogdan Țuțuianu, abordează relevanța geostrategică a Mării Negre în actualul context de securitate, arătând că aceasta reprezintă locul de manifestare a unei competiții acerbe în încercarea de extindere a sferelor de influență, a perpetuării și adâncirii tensiunilor regionale și a unor acțiuni destabilizatoare, care au generat deja conflicte și confruntări deschise. În cel de-al doilea, domnul dr. Bogdan Cezar Chioseaua se apleacă asupra tensiunilor permanente de la granița de est a UE, exercitate de către Federația Rusă, subliniind faptul că Belarus este un punct vulnerabil și acesta poate reprezenta o breșă pentru forțele armate ruse, spre inima Europei.

Sub umbrela rubricii ***Securitate și strategie militară*** regăsiți materialul domnului CS III dr. Crăișor-Constantin Ioniță, în care acesta evidențiază cele mai recente dezvoltări realizate în domeniul cercetării-dezvoltării-inovării, pentru dezvoltarea capabilităților viitorului război de tip „mozaic”, unul dintre subiectele asupra căruia colegul nostru și-a îndreptat atenția încă de anul trecut.

Al doilea material, scris în coautorat de domnia Valentin Maxim și conf. univ. dr. Lucian Valeriu Scipanov, aduce argumente cu privire la faptul că Rusia și-a schimbat abordarea modernă a războiului, dezvoltând o nouă doctrină care a fost testată pas cu pas în ultimii 40 de ani, punctul culminant fiind anexarea Crimeii.

Cea de-a patra rubrică, ***Concepte de apărare și securitate***, este deschisă de un articol elaborat de către doamna conf. univ. dr. Maria Constantinescu, care face o cercetare privind estimarea puterii militare, prin utilizarea unei combinații de indicatori bazați pe intrări și indicatori bazați pe rezultate, susținuți de o analiză detaliată a altor factori care contribuie la puterea militară, cum ar fi abordarea strategică, spațiul de luptă, sistemele politice ale fiecărei țări sau alianțele din care face parte. Cel de-al doilea material, scris de domnul Cornel Burete, este complementar celui anterior, întrucât tratează problematica rezervei de putere și percepției generale asupra acesteia, subliniind metodele, instrumentele și tehnicile prin care puterea ne creionează realitatea existențială, într-o lume dominată de percepții și reprezentări abil construite, prin care opiniile colective sunt ușor de indus, manipulat și dirijat. Rubrica este încheiată de articolul realizat în coautorat de către prof. univ. dr. Irena Chiru și domnul Gabriel Ungureanu, care urmăresc să aducă clarificări conceptuale privind domeniul intelligence-ului economic, prin explorarea și compararea diferitelor definiții existente în literatura de specialitate, încercând, în același timp, să promoveze o definiție operațională pentru inteligența economică.

La rubrica *Amenințarea teroristă* puteți lectura un articol în care domnul dr. Iulian Dinulescu își propune să evidențieze elementul comun al creștinismului cu mișcarea QAnon, și anume credința, care îi face pe mulți creștini să creadă în teoriile conspiraționiste.

Ediția curentă cuprinde și *Agenda CSSAS*, unde vă prezentăm aspecte de interes de la Atelierul de lucru organizat online, în 19 martie 2021, cu tema „Adaptarea documentelor de planificare a apărării la noile provocări de securitate”. Dorim, pe această cale, să vă aducem la cunoștință că ediția din acest an a Conferinței științifice internațională *STRATEGII XXI cu tema „Complexitatea și dinamismul mediului de securitate”* va fi organizată în perioada 9-10 decembrie 2021.

În încheierea ediției, vă semnalăm Ghidul pentru autori, acesta fiind o lectură obligatorie pentru cei care doresc să disemineze rezultatele cercetării în revista noastră.

Pentru cei care descoperă pentru prima dată *Impact strategic*, publicația, realizată de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate și editată cu sprijinul Editurii Universității Naționale de Apărare „Carol I”, este revistă științifică cu prestigiu recunoscut din domeniul științe militare, informații și ordine publică, conform Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU).

Publicația apare de douăzeci și unu de ani în limba română și de șaisprezece ani în limba engleză și abordează o arie tematică complexă – actualitatea politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, problematica păcii și a războiului viitorului, societatea informațională, elemente și aspecte privind comunitatea de informații, sau aspecte aparținând domeniului de istorie militară. Cititorii găsesc în paginile publicației analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere în care se studiază impactul dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

În ceea ce privește vizibilitatea pe plan internațional – obiectiv primordial al publicației –, recunoașterea calității științifice a revistei este confirmată prin indexarea în bazele de date internaționale CEEOL (Central and Eastern European Online Library, Germania), EBSCO (SUA), ProQuest (SUA), la acestea adăugându-se, recent, WorldCat și ROAD ISSN, dar și prin prezența în cataloagele virtuale ale bibliotecilor din instituții prestigioase de peste hotare, precum NATO, și ale unor universități cu profil militar din Bulgaria, Polonia, Republica Cehă, Ungaria, Estonia etc.

Impact strategic se tipărește în două ediții distincte, în limba română și în limba engleză. Revista este difuzată gratuit în principalele instituții din sfera securității și apărării, în mediul științific și în cel academic din țară și din străinătate – în Europa, Asia și America.

În încheiere, îi încurajăm pe cei interesați să publice în paginile revistei, să prospecteze și să evalueze cu rigoare dinamica mediului de securitate și, totodată, lansăm invitația către studenții, masteranzii și doctoranzii interesați să trimită articole spre publicare în suplimentul lunar al revistei, *Colocviu strategic*, disponibil pe internet la <http://cssas.unap.ro/ro/cs.htm>, indexat în baza de date internaționale CEEOL, Google scholar și ROAD ISSN.

Redactor-șef, colonel dr. Florian CÎRCIUMARU
Directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate

NATO – ÎNAPOI LA ORIGINI

*Gl. (r) prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI**
*Violeta NICOLESCU***

Articolul de față nu are ca obiect analiza în detaliu a existenței Alianței Nord-Atlantice, încă din zilele sale de „tinerețe” și până în prezent, ci își propune să observe similitudinile de abordare între NATO – cea care a fost înființată pentru a gestiona amenințarea reprezentată de Uniunea Sovietică (URSS) în raport cu democrațiile occidentale, și NATO – cea din prezent. După o trecere în revistă a principalelor măsuri aliate, din perioada Războiului Rece, în comparație cu cele adoptate după anexarea ilegală a Peninsulei Crimeea, de către Federația Rusă, în anul 2014, vom putea concluziona că Alianța Nord-Atlantică se întoarce, după 70 de ani, la rădăcini. Vom vedea, de asemenea, dacă, de-a lungul timpului, putem vorbi despre adaptarea alianței politico-militare la contextul strategic de securitate pentru ca, în final, să opinăm asupra viitorului NATO într-un mediu de securitate în continuă schimbare.

***Cuvinte-cheie:** NATO; apărare colectivă; Rusia; Războiul Rece; descurajare; adaptare strategică.*

1. Context general

Perioada post-2014, imediat după anexarea ilegală, de către Federația Rusă, a Peninsulei Crimeea, ne-a demonstrat cum mediul de securitate se poate schimba cu aceeași ușurință cu care venirea la putere a președintelui rus, Mihail Gorbaciov, în anul 1990, a determinat o schimbare fundamentală a paradigmei securității europene și nu numai, punând capăt Războiului Rece (1947-1991), prin

** General (r) prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI este directorul Departamentului Relații Internaționale și Studii Europene din cadrul Universității „Titu Maiorescu”, București, și Președintele Secției de Științe Militare a Academiei Oamenilor de Știință din România. E-mail: tfrunzeti@gmail.com*

***Violeta NICOLESCU, f.p. în cadrul DPAPRI, MAPN, este doctorand în domeniul Informații și securitate națională, în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București. E-mail: violetanicolescu@gmail.com*

înțelepciunea de a accepta că, prin continuarea cursei înarmărilor, lucrurile aveau să escaladeze, inevitabil și ireversibil, pentru ambele tabere, fără să existe cu adevărat un câștigător.

Dacă până în anul 1991, când avea să se încheie Războiul Rece, misiunea Alianței Nord-Atlantice și însăși existența sa fuseseră determinate de necesitatea gestionării amenințării reprezentate de Uniunea Sovietică (URSS) în raport cu democrațiile occidentale, perioada care a urmat, și până în anul 2014, a demonstrat capacitatea NATO de a se adapta unui mediu de securitate internațional din care amenințarea expansionismului rus dispăruse. Astfel, Alianța s-a „reinventat”, prin concentrarea pe încheierea de parteneriate – inițial, cu statele rezultate din dizolvarea URSS și, mai târziu, cu state de pe întreg globul¹; pe eforturi de extindere, prin cooptarea de noi membri², prin politica ușilor deschise; pe misiuni de gestionare a crizelor³ sau pe participarea la lupta împotriva terorismului⁴.

În schimb, după anul 2014, măsurile adoptate de Alianța Nord-Atlantică, începând cu politica *dual-track*⁵ în relația cu Federația Rusă, angajamentul de alocare a procentului de 2% din Produsul Intern Brut (PIB) național sectorului apărării și securității, consolidarea posturii aliate de descurajare și apărare, măsurile de proiectare a stabilității într-o abordare omnidirecțională (atât dincolo de flancul estic al Alianței, cât și în sud), incluzând aici și lupta împotriva terorismului etc., ne duc cu gândul la o nouă readaptare a NATO la contextul strategic, așa cum a făcut-o în urmă cu 30 de ani. Această readaptare seamănă, prin prisma elementului central care a determinat-o (evenimentele anului 2014), cu o reîntoarcere la misiunea ei primordială, deci la origini.

2. NATO pe timpul Războiului Rece

Principiile de bază ale Tratatului de la Washington din 1949 și, implicit, postura Alianței, presupuneau, în perioada Războiului Rece, menținerea unui nivel suficient de forțe, pentru a descuraja orice tentativă de confruntare din partea URSS, în timp ce erau explorate toate posibilitățile de dialog și negociere, care să permită reducerea tensiunilor politice și a nivelurilor de înarmare la sol, pe mare sau în aer. Reamintim

¹ N.A.: Parteneriatul pentru Pace în 1994, Dialogul Mediteranean în 1994, Inițiativa de Cooperare de la Istanbul în 2004.

² N.A.: Valurile de extindere de după cele din timpul Războiului Rece – 1999, 2004, 2009, 2017 și 2020.

³ N.A.: De exemplu, intervenția NATO din Bosnia și Herțegovina în 1995, cea din Kosovo în 1999 etc.

⁴ N.A.: De exemplu, misiunea NATO ISAF din Afganistan, în anul 2003.

⁵ N.A.: Menținerea unei descurajări și apărări puternice de către NATO, concomitent cu menținerea unui canal de dialog cu Federația Rusă, în scopul evitării escaladării situației, dar și pentru soluționarea acesteia.

că semnarea actului de naștere al Alianței, în 1949, se făcea în urma amenințărilor directe pe care URSS le îndrepta împotriva independenței Norvegiei, a Greciei, [...] a loviturii de stat care avea să impună comunismul în Cehoslovacia, precum și a primei blocade a Berlinului. [...] Dar acțiunile subversive sau de cucerire îndreptate contra pozițiilor occidentale nu se limitau la Europa. Sub forma sprijinului acordat revoltelor și mișcărilor de gherilă, ele ajungeau și în sud-estul asiatic: Indochina, Malaysia, Birmania, Filipine și Coreea de Nord. Aceasta urma să invadeze vecina sa din sud, beneficiind de susținerea Moscovei⁶.

Conceptul de apărare a fost afectat de transformările pe care elementele ce determină apărarea în sine le-au suferit în timp: evoluția amenințării, a vulnerabilităților, performanțele sistemelor de arme, raportul de forțe, credibilitatea și fezabilitatea doctrinelor pe plan material și financiar, dar și politic, și chiar moral, incidentele pe care le aveau negocierile asupra controlului înarmărilor și asupra dezarmării⁷. Astfel, dezechilibrul creat de Uniunea Sovietică a determinat două măsuri mari ale statelor aliate – prima și cea mai importantă – prezența politică și militară americană în Europa, ca un garant al intervenției Statelor Unite ale Americii în situații de criză, care s-ar fi putut ivi pe continent, cu precădere în partea central-estică. De-a lungul timpului, această prezență a suferit modificări – reduceri sau augmentări. Vom vedea, spre exemplu, că în perioada post-Război Rece, pe timpul celor două mandate ale administrației Obama (2009-2017), a fost redus semnificativ numărul militarilor americani staționați în Europa, două dintre cele patru brigăzi dislocate pe continent fiind retrase. Washingtonul a revenit, însă, parțial asupra deciziei, SUA dislocând în Europa de Est, în anul 2017, o brigadă de tancuri formată din aproximativ 4.200 de militari. Și, mai recent, fosta administrație Trump a decis, la mijlocul anului 2020, reducerea, de la 36.000 la 24.000, a trupelor americane dislocate în Germania⁸.

Cea de-a doua categorie de măsuri întreprinse pentru a contrabalansa superioritatea numerică a URSS, în efective și armamente, a constat în includerea armelor nucleare printre mijloacele pe care Alianța le-ar fi putut utiliza în caz de conflict. Apariția unei arme care ar fi schimbat fundamental gestionarea relațiilor conflictuale între state avea să facă din descurajare un factor esențial. Echilibrul astfel stabilit a permis Europei să trăiască cea mai lungă perioadă de pace din întreaga sa istorie.

Un moment când a fost repusă în discuție vocația Alianței de a asigura securitatea membrilor săi a fost cel reprezentat de criza eurorachetelor, de la sfârșitul

⁶ François de Rose, *Al treilea război mondial nu a avut loc. NATO și pacea*, Editura Nemira, București, 1998, p. 31.

⁷ *Ibidem*, p. 32.

⁸ C. Todd Lopez, „DOD Proposes Removing More Than 11,000 Troops From Germany”, 29.07.2020, *DefenseNews*, URL: <https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/2292311/dod-proposes-removing-more-than-11000-troops-from-germany/>, accesat la 20.11.2020.

anilor 1970 și începutul anilor 1980, când Moscova a amplasat rachete cu rază medie de acțiune SS-20, cu ogive nucleare, care puteau atinge spre vest totalitatea țărilor europene până la Atlantic. Dornică se evite o altă cursă a înarmărilor, Alianța oferea o alegere între două opțiuni – fie URSS renunța la programul SS-20, fie NATO avea să se doteze cu rachete balistice Pershing 2 și cu rachete de croazieră capabile să lovească URSS. Kremlinul a refuzat să-și abandoneze inițiativa, iar Alianța a mers mai departe în aplicarea propriului program. Fermitatea occidentală și venirea la putere a lui Mihail Gorbaciov au pus punct acestei competiții, URSS acceptând în cele din urmă opțiunea „dublu zero”⁹, respectiv renunțarea la rachetele SS-20 și, din partea Alianței, la eurorachete. Acestea erau stipulate în Acordul privind forțele nucleare intermediare¹⁰ (INF), încheiat pe 8 decembrie 1987, potrivit căruia erau interzise toate rachetele balistice și de croazieră americane și sovietice, cu baza la sol și cu o rază de acțiune cuprinsă între 500 și 5.500 de kilometri.

Perioada de echilibru care a urmat este caracterizată de acorduri de control al cursei înarmărilor care demonstau înțelepciune – înțelegerea faptului că securitatea reciprocă se bazează pe echilibrul de forțe și pe o serie de măsuri de control suficient de eficace pentru a justifica încrederea în cuvântul celuilalt: tratatul din 1963 privind interzicerea testărilor de arme nucleare în atmosferă, în spațiul extraatmosferic și în apă¹¹; tratatul din 1967, privind principiile care stau la baza activităților statelor în domeniul explorării și utilizării spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești, interzicând lansarea pe orbită în jurul Pământului, inclusiv pe Lună sau pe alte corpuri cerești, a armelor nucleare sau a oricăror alte arme de distrugere în masă¹²; tratatul asupra neproliferării¹³, semnat în luna iunie 1968, destinat să

⁹ N.A.: Deși atribuită de literatura de profil părții americane, sintagma își are originea, potrivit unei telegrame (nr. 07693) a Delegației SUA la NATO către Departamentul de Stat, într-o formulare a reprezentantului permanent olandez la NATO, Van Voorst. Tot Voorst, în cadrul unei reuniuni aliate din 6 noiembrie 1979, pe tema deciziei *double-track* a NATO, vezi URL: <https://nsarchive2.gwu.edu/nukevault/ebb301/index.htm>, accesat la 22.11.2020.

¹⁰ ***, *Treaty Between The United States Of America And The Union Of Soviet Socialist Republics On The Elimination Of Their Intermediate-Range And Shorter-Range Missiles (INF Treaty)*, US Department of State, URL: <https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/102360.htm>, accesat la 20.11.2020.

¹¹ ***, *Tratat privind interzicerea experiențelor cu arma nucleară în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă*, URL: <http://www.cncan.ro/assets/Legislatie/Tratate-acorduri-conventii/Tratate/tratat03.pdf>, accesat la 20.11.2020.

¹² ***, *Outer Space Treaty of 1967*, URL: <https://history.nasa.gov/1967treaty.html>, accesat la 20.11.2020.

¹³ ***, *Tratat cu privire la neproliferarea armelor nucleare*, URL: <http://www.cncan.ro/assets/Legislatie/Tratate-acorduri-conventii/Tratate/Tratat-cu-privire-la-neproliferarea-armelor-nucleare.pdf>, accesat la 20.11.2020.

împiedice proliferarea armelor nucleare; acordul SALT I¹⁴ și tratatul ABM¹⁵ (privind rachetele antibalistice) asupra limitării sistemelor de rachete și asupra protecției antibalistice (acestea două punând capăt cursei cantitative în domeniul înarmărilor strategice ofensive, prin decderea înghețării la nivelurile existente, până la semnarea unor acorduri mai detaliate și limitând la o singură zonă amplasarea de arme defensive antirachetă pe care le puteau avea în dotare); acordul în domeniul armelor convenționale, adoptat pe 19 noiembrie 1990 și intrat în vigoare doi ani mai târziu; tratatul START I¹⁶, semnat pe 31 iulie 1991, care a înlocuit ulterior tratatul SALT I; sau tratatul Cer Deschis¹⁷, din anul 1992, prin care statele din Eurasia și America de Nord se angajau să-și deschidă spațiul aerian, permițând survolarea teritoriilor lor de avioane de observație înarmate.

3. NATO în perioada post-Război Rece și până în anul 2014

NATO este o alianță politico-militară care a fost, inițial, îndreptată împotriva amenințării reprezentată de URSS în raport cu democrațiile occidentale. Supraviețuind încetării Războiului Rece și, deci, amenințării pentru care fusese practic creată (blocul sovietic fiind dizolvat), Alianța Nord-Atlantică trebuia să se reinventeze. Și a reușit să facă acest lucru, intrând într-un amplu proces de transformare.

Vorbim, astfel, în anul 2021, despre un NATO cu 30 de state membre, cei mai tineri aliați fiind Muntenegru (2017) și Macedonia de Nord (2020), în timp ce alte trei state aspiră să devină membre cu drepturi depline (Bosnia și Herțegovina, Georgia și Ucraina). La acestea, se adaugă și 40 de state partenere (dintre care 20 în cadrul Parteneriatului pentru Pace PfP¹⁸, șapte în cadrul Dialogului Mediteranean¹⁹, patru

¹⁴ *** , *Interim agreement between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on certain measures with respect to the limitation of strategic offensive arms*, URL: <https://fas.org/nuke/control/salt1/text/salt1.htm>, accesat la 20.11.2020.

¹⁵ *** , *Treaty between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the limitation of anti-ballistic missile systems (ABM treaty)*, URL: https://media.nti.org/documents/abm_treaty.pdf, accesat la 29.11.2020.

¹⁶ *** , *The treaty between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the reduction and limitation of strategic offensive arms and associated documents*, URL: <https://fas.org/nuke/control/start1/text/>, accesat la 20.11.2020.

¹⁷ *** , *Tratat privind cerul deschis din 24 martie 1992*, URL: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/31354>, accesat la 20.11.2020.

¹⁸ N.A.: Armenia, Austria, Azerbaidjan, Belarus, Bosnia și Herțegovina, Elveția, Finlanda, Georgia, Irlanda, Kazahstan, R. Kârgâzstan, Malta, R. Moldova, F. Rusă, Serbia, Suedia, Tadjikistan, Turkmenistan, Ucraina, Uzbekistan.

¹⁹ N.A.: Algeria, Israel, Egipt, Iordania, Mauritania, Maroc, Tunisia.

în cadrul Inițiativei de Cooperare de la Istanbul²⁰ și nouă parteneri globali²¹), cărora li se alătură parteneriate cu trei organizații internaționale – Uniunea Europeană (UE), Organizația Națiunilor Unite (ONU) și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE).

Nivelul actual de ambiție al Alianței este să mențină capacitățile necesare pentru apărarea colectivă în fața unui adversar aproape egal (*near-peer*), în ceea ce NATO numește o operație întrunită majoră extinsă pe mai multe direcții operative (*Extended Major Joint Operation/MJO*), sau să desfășoare simultan opt misiuni mai puțin solicitante – dintre care două la nivelul unei MJO și șase operații întrunite mai mici (*Smaller Joint Operations/SJO*). Astfel, de la sfârșitul Războiului Rece până în anul 2014, Alianța a pus cărămidă după cărămidă pentru a se asigura că va deține capacități care să poată îndeplini un asemenea nivel de ambiție. A „construit” astfel, rolul său de furnizor și garant al securității în zone răspândite ale lumii: de la operația de asistență internațională pentru securitate în Afganistan – ISAF (2003-2014), sau misiunea curentă KFOR de menținere a unui mediu de securitate sigur și stabil în Kosovo (lansată în 1999), la operația Active Endeavor (OAE) de apărare colectivă (2001-2016) – singura, de altfel, de acest gen, din istoria Alianței sau operația Ocean Shield (OOS) de combatere a pirateriei în Cornul Africii (2009-2016).

În ceea ce privește implicarea Alianței în lupta împotriva terorismului, este util să ne amintim că în anii 1990 s-a produs multiplicarea actelor de terorism internațional. *Terorismul a devenit arma de predilecție a unor organizații sau grupuri care invocau legitimitatea moștenită din războaiele de eliberare și independență din anii 1960, ai decolonizării și formării noilor state de pe harta lumii. El e forma extremă a sindromului identitar, cu rădăcini în structura tribală a unor societăți, luând ca pretext teme culturale ale religiei, limbii, etniei și tradiției*²². Ceea ce nu s-a anticipat la momentul respectiv este că el avea să fie un proces în continuă expansiune și diversificare care a durat, se pare, până în prezent. Adevărata amploare nu a fost corect estimată odată cu apariția fenomenului, eforturile fiind concentrate pe eradicarea teroriștilor și prea târziu pe cea a fenomenului în sine. Primul semnal de alarmă în această direcție a fost tras, în mod tragic, de atacurile teroriste ale Al-Qaida, din data de 11 septembrie 2001, asupra Turnurilor Gemene din SUA, determinând Alianța să invoce pentru prima dată în istoria sa Articolul 5, respectiv cel potrivit căruia un atac asupra unui aliat este considerat un atac împotriva tuturor membrilor NATO, și să acționeze în consecință.

²⁰ N.A.: Bahrein, Kuwait, Qatar, Emiratele Arabe Unite.

²¹ N.A.: Afganistan, Australia, Columbia, Irak, Japonia, R. Coreea, Mongolia, Noua Zeelandă, Pakistan.

²² Mircea Malița, *Jocuri pe scena lumii. Conflicte, negocieri, diplomație*, Editura C.H. Beck, București, 2007, p. 69.

Pentru a aprecia activitatea Alianței în serviciul păcii, ar trebui să analizăm conceptele strategice pe care le-a adoptat, însă prin articolul de față nu ne-am propus acest lucru, ci observarea parcursului Alianței de-a lungul timpului, pentru a identifica o similitudine de abordare, raportat la contextul Războiului Rece.

NATO a supraviețuit, în primul rând, pentru că este o alianță naturală, ceea ce înseamnă că statele membre nu au fost constrânse să adere la ea și au decis să aparțină pe baza unor valori comune. În al doilea rând, Alianța a rezistat inclusiv datorită capacității de adaptare la un mediu de securitate schimbat. A anticipat posibilitatea extinderii, propunând parteneriate tinerelor democrații est-europene și ajungând să facă din aceasta o sarcină fundamentală de securitate care avea să fie inclusă ca atare în Conceptul Strategic NATO, din anul 1999²³. În al treilea rând, NATO dispune de capacități militare impresionante – desigur, nu aparțin Alianței, în afara flotei de avioane de alarmare timpurie și control aerian aeropurtat (AWACS), însă toate trupele, capacitățile de apărare antirachetă, comandă și control aerian, supraveghere și recunoaștere comună sunt puse la dispoziție în comun de către statele membre și sunt angajate în cadrul unei planificări aliate pe termen mediu.

Astfel, în planul securității, NATO a ajuns să joace un rol esențial pe scena internațională, nemaifiind o simplă alianță politico-militară, ci o adevărată construcție a securității colective, care a dezvoltat parteneriate substanțiale cu o serie de actori internaționali – un alt argument pentru supraviețuirea Alianței după încetarea Războiului Rece. Aliații au înțeles, de asemenea, că securitatea nu mai este concepută exclusiv în termeni militari și că trebuie privită într-o manieră cuprinzătoare – într-o lume în care provocările de securitate sunt multidimensionale, și abordarea trebuie să fie la fel. Trebuie aplicate instrumente de cooperare politice, economice, militare și de dezvoltare, într-o abordare concertată.

Viitorul NATO nu este totuși lipsit de incertitudini. Pe lângă disputa transatlantică – recent reeditată pe timpul mandatului Administrației Trump (2017-2021) prin dezbaterile privind alocarea procentului de 2% din PIB de către statele membre sectorului apărării, se ridică constant problema rolului/relevanței Alianței în arhitectura de securitate pe termen lung. Secretarul britanic al apărării, John Reid (2005-2006), a fost printre primii care au atras atenția asupra imperativului adaptării NATO la noile provocări de securitate și tot el a subliniat că Alianța este *cea mai mare forță pentru prosperitate și stabilitate din lume*²⁴. Dar cea mai recentă dezbatere privind relevanța NATO a fost inițiată de președintele francez Emmanuel Macron, cu puțin înainte de Summitul NATO de la Londra, din decembrie 2019,

²³ ***, *The Alliance's Strategic Concept, approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C.*, NATO, 24.04.1999, URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm, accesat la 20.11.2020.

²⁴ Rebecca R. Moore, *NATO's New Mission: Projecting Stability in a Post-Cold War World*, Praeger Security International, Westport Connecticut, 2007, p. 135.

când, într-un interviu acordat publicației *The Economist*, acesta a numit Alianța ca fiind *în moarte clinică*²⁵. Summitul de la Londra avea să răspundă rezervelor unor aliați privind viabilitatea Alianței în contextul provocărilor de securitate din ultimii ani, propunându-și să demareze un proces de reflecție privind consolidarea dimensiunii politice a NATO.

4. Adaptarea NATO la contextul de securitate post-2014

Anul 2014 reprezintă numitorul comun pentru direcționarea atenției Alianței Nord-Atlantice asupra a două mari linii de acțiune. Prima dintre ele constă în adaptarea posturii de descurajare și apărare – prin adoptarea *Planului de creștere a nivelului de operativitate a NATO* (RAP) și definirea abordării aliate față de Federația Rusă, urmare a anexării ilegale de către aceasta a Peninsulei Crimeea. Cea de-a doua linie de acțiune este reprezentată de lupta împotriva terorismului – prin recunoașterea pericolului reprezentat de organizația teroristă ISIL. Cel mai mult ne interesează, în contextul articolului de față, măsurile pe care NATO le-a adoptat pentru consolidarea securității flancului estic aliat – în încercarea noastră de a observa o situație „în oglindă” cu relația NATO – URSS.

În acest sens, sunt foarte relevante măsurile adoptate de șefii de stat și de guvern, la Summitul NATO din Țara Galilor, din anul 2014, cea mai „sonoră” fiind cea reprezentată de *Planul de creștere a nivelului de operativitate a NATO* (RAP), o inițiativă de amploare care trasa liniile principale ale adaptării strategice a NATO, concentrată pe asigurarea statelor membre privind capacitatea Alianței de a le apăra. Măsurile de adaptare și de asigurare pe care le presupunea aveau ca scop, pe lângă consolidarea securității flancului estic aliat, crearea unui echilibru între creșterea prezenței militare în regiunea respectivă și capacitatea de a trimite forțe de întărire în caz de criză sau conflict, în orice parte a teritoriului aliat. Declarat implementat în principiu, la Summitul de la Varșovia din anul 2016, *Planul* „bifază” obiective precum: a) triplarea Forței de Răspuns a NATO (NRF), de la 13.000 la aproximativ 40.000 de trupe, până la dimensiunea unei divizii; operaționalizarea Forței de Reacție cu Nivel de Reacție Ridicat (VJTF), care să poate fi dislocată în câteva zile, pe întreg teritoriul Alianței; b) operaționalizarea unor noi structuri de comandă și control pe teritoriul Aliaților estici, cu rol în facilitarea instruirii și a primirii de forțe de întărire, dacă situația o va impune (opt unități NATO de integrare a forțelor (NFIU) pe teritoriile aliaților estici: Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia și Ungaria; crearea unui comandament de divizie în România și operaționalizarea unuia deja existent în Polonia).

²⁵ ***, „Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead,” *The Economist*, 07.11.2019, URL: <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead>, accesat la 20.11.2020.

Summitul de la Varșovia, din anul 2016, a venit în sprijinul consolidării măsurilor aliate anterioare, printre altele, prin crearea unei prezențe avansate pe flancul estic, respectiv prezență consolidată (*enhanced forward presence/eFP*) în nordul flancului, pentru statele baltice și Polonia și adaptată în sudul regiunii (*tailored forward presence/tFP*), pentru România și Bulgaria. Principiul apărării înaintate (*forward forces*), prin care sunt dispuse trupe astfel încât să poată fi stopată imediat o eventuală agresiune, nu era străin de NATO, care adoptase acest concept în postura forțelor sale, în perioada Războiului Rece. În plus, 1. reconfirmarea angajamentului pentru alocarea a 2% din PIB sectorului apărării și securității (măsură inițial adoptată la summitul din anul 2014); 2. îmbunătățirea capacității de anticipare și evaluare strategică și consolidare a posturii maritime aliate; 3. angajamentul pentru apărarea cibernetică și consolidarea rezilienței și a pregătirii civile, la nivelul statelor aliate (recunoscând, astfel, spațiul cibernetic ca domeniu operațional și demonstrând, încă o dată, capacitatea de adaptare a Alianței); 4. reconfirmarea rolului descurajării nucleare ca element esențial al posturii de descurajare aliate – toate aceste măsuri, alături de cele din anul 2014, la care se adaugă și Inițiativa de creștere a gradului de operativitate și răspuns (*NATO Readiness Initiative/NRI*), așa-numita „Cei patru 30²⁶”, formează cea mai mare consolidare a apărării colective a Alianței, de la sfârșitul Războiului Rece până în prezent²⁷.

De partea cealaltă, *forțele armate ruse au acum capacități mai puternice decât în orice altă perioadă de la încheierea Războiului Rece*²⁸. Procesul de modernizare a capacităților militare ruse, după episodul Crimeea, a inclus înarmarea navelor existente cu rachete de croazieră cu rază lungă de acțiune Kalibr, lansarea a șase noi fregate Amiral Grigorovich și șase submarine din clasa Kilo. În vara lui 2018, marina rusă a transferat și o serie de nave de la flota din Marea Caspică, în Marea Azov. La aceste forțe, se adaugă sisteme de rachete antinavă, bombardiere strategice și sisteme antiaeriene S-400. Pentru „spectacolul” de putere, partea rusă a lansat, în anul 2008, seria exercițiilor anuale de mare amploare – ZAPAD 2017 (Vest), VOSTOK 2018 (Est), ȚENTR 2019 (Centru) și KAVKAZ 2020 (Caucaz).

După Summitul de la Londra, din anul 2019, care aproba lansarea unui proces de reflecție privind adaptarea strategică a Alianței la noul context de securitate post-2014, în noiembrie 2020, a fost emis raportul Grupului de experți numit de

²⁶ N.A.: 30 de batalioane mecanizate, 30 de nave de luptă, 30 de escadrile aeriene – toate pregătite pentru a fi dislocate în 30 de zile sau mai puțin de la punerea în alertă.

²⁷ ***, NATO 2030: United for a New Era. Analysis and Recommendations of the Reflection Group appointed by the NATO Secretary General, NATO, p. 64, 25.11.2020, URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf, accesat la 12.12.2020.

²⁸ ***, „Russia’s Armed Forces: more capable by far, but for how long?”, *Military Balance Blog*, 09.10.2020, URL: <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2020/10/russia-armed-forces>, accesat la 20.12.2020.

către Secretarul General al NATO, privind procesul de reformă aliat. Denumit *NATO 2030: Uniți pentru o Nouă Eră. Analiză și recomandări*²⁹, documentul enumeră riscurile și provocările curente de securitate internațională, cu care se confruntă Alianța și în gestionarea cărora ar fi necesară consolidarea sau inițierea liniilor de efort. Printre ele, cu relevanță pentru articolul de față, se află Federația Rusă și descurajarea nucleară. De ce și descurajarea nucleară? Pentru că „liniștea” nucleară de care Europa, și nu numai, s-a bucurat în perioada post-Război Rece a fost zdruncinată de colapsul Tratatului Forțelor Nucleare cu Rază Intermediară de Acțiune (INF), prin retragerea SUA și a Federației Ruse în anul 2019, lăsând cale liberă unui potențial de inițiere a unei noi curse a înarmării nucleare, de data aceasta mult mai sofisticată din punct de vedere tehnologic.

Dincolo de recomandarea principală din raportul sus-menționat, respectiv elaborarea în viitorul apropiat a unui nou Concept Strategic, adaptat contextului de securitate din ultimii ani, în ceea ce privește abordarea relației cu Federația Rusă, recomandarea experților este de a dezvolta strategia *dual-track* deja existentă, în sensul unor „sanționări” mai concrete ale acesteia (de exemplu, coordonarea aliaților în vederea înăspririi, mai degrabă decât reinnoirii sancțiunilor; dezvăluirea activităților secrete ale părții ruse în Ucraina etc.), simultan cu menținerea deschiderii politice de a negocia măsurile de control al armamentelor și reducerea riscurilor asociate.

Concluzii

Comparând relația NATO – Rusia în cele două perioade: Războiul Rece, pe de o parte, și, de cealaltă, perioada post-2014 până în prezent, putem argumenta, iată, că abordarea și măsurile adoptate de fiecare dintre părți sunt similare: creșterea asertivității Rusiei prin consolidarea capacităților militare și intensificarea activităților de tipul exercițiilor militare de amploare, respectiv consolidarea măsurilor de descurajare și apărare ale Alianței, până la adoptarea efectivă a unei noi posturi în acest sens, cu accent pe prezența înaintată pe flancul estic (conceptul de forțe înaintate regăsindu-se prima dată în timpul Războiului Rece); menținerea dialogului între cele două părți, pentru a se evita escaladarea situației; menținerea descurajării nucleare ca domeniu care și-a recăpătat relevanța și „urgența”, începând cu anul 2019, odată cu dezintegrarea Tratatului INF și impredictibilitatea privind reinnoirea tratatului START, de asemenea din cauza disensiunilor ruso-americane pe subiect.

Ceea ce diferă față de perioada 1947-1991, rezidă în complexitatea și simultaneitatea în creștere a provocărilor de securitate. În perioada Războiului Rece, situația era relativ simplă – NATO avea un adversar și, de asemenea, arma

²⁹ *Ibidem.*

care asigura descurajarea. Suntem, în prezent, în fața unei ecuații cu mai multe necunoscute. Noi provocări trebuie gestionate: conflictul ruso-ucrainean și o Federație Rusă constant asertivă, atacuri cibernetice, expansiunea Chinei, sau încetarea unor tratate esențiale pentru omenire, precum cel privind forțele nucleare intermediare. Acestea li se adaugă „conflicte înghețate” (unele recent reactivitate – precum cel din Nagorno-Karabach, din octombrie 2020) sau situații tensionate în unele state foste sovietice (Belarus, alegerile prezidențiale din august 2020, marcate de proteste ale populației împotriva președintelui Alexander Lukashenko, care, din 1994, își asigură mandat după mandat și de fuga din țară a liderului opoziției, candidat la președinție, Svetlana Tihanovskaya). Desigur, nici criza din Belarus și nici conflictele înghețate nu ar fi fost cu puțință în perioada Războiului Rece, având în vedere că statele în cauză erau toate parte a URSS, însă nu putem nega complexitatea pe care o aduc ecuației noastre. De ce necunoscute? Din cauza imprevedibilității evoluțiilor pe viitor – caracteristică care definește, într-un fel, contextul internațional de securitate post-2014 și care este determinată parțial de „curentul” de lideri autocrați ai unor mari puteri.

Acestea li se adaugă provocările interne cu care se confruntă NATO, respectiv vulnerabilitățile sale curente: afectarea unității aliate, a legăturii transatlantice – ambele puse la încercare pe timpul mandatului președintelui american Donald Trump; discrepanța alocării, la nivel aliat, a unui buget deja agreat în anul 2014 (respectiv 2% din PIB-ul național), sau semne de întrebare privind viabilitatea Alianței.

Ca drum de urmat, NATO va trebui să se readapteze – adaptarea devenind, astfel, singura constantă în parcursul acestei alianțe politico-militare. Își va concentra în continuare eforturile pe apărarea colectivă, managementul crizelor și pe politica îndreptată spre parteneriate și extinderea Alianței, fiind necesar însă să includă mai profund lupta împotriva terorismului în sarcinile sale principale de securitate. Un foarte așteptat Concept Strategic va putea face acest lucru și va fi, de asemenea, momentul optim pentru reșezarea relației transatlantice – încercată în ultimii ani – la locul pe care îl căpătase, în mod natural, în perioada „facerii” Alianței. Și, deși noul președinte american, Joe Biden, și-a început mandatul în ianuarie 2021, într-o manieră foarte activă, care promite o „reîntoarcere la normalitate”, nu putem să nu ne întrebăm cât de adânci sunt consecințele abordării predecesorului său, în ceea ce privește coeziunea NATO și încrederea reciprocă între statele membre. Interviuul dat de Emmanuel Macron pentru *The Economist*, în 2019, poate fi, până la urmă, o consecință directă a semnalelor pe care le transmisese Donald Trump în cadrul NATO.

Respectarea de către toți aliații a angajamentului privind bugetarea apărării – deși evidențiată în repetate rânduri, fără tact, de către fostul președinte american – rămâne în continuare la fel esențială pentru îndeplinirea cu eficiență a obiectivelor

asociate posturii de descurajare și apărare, a misiunilor și operațiilor aliate, a funcționării eficiente a NATO, în ansamblu. Relația NATO-UE – care acum își trăiește anii de maturizare – va juca și ea un rol important în consolidarea reciprocă a celor două organizații, prin prisma multitudinii de arii de cooperare pe care le presupune: desfășurarea de operații și misiuni; dezvoltarea capabilităților multinaționale; apărarea și securitatea cibernetică; sprijinul acordat partenerilor etc.

În ape nesigure, putem se ne bazăm totuși pe o certitudine – Summitul NATO din anul 2021 – cu participarea noii administrații americane – va fi unul al speranței și, cu siguranță, un punct de reper în istoria aliată, prin prisma perspectivei trasării liniilor de adaptare strategică a NATO, sarcină care fusese trasată în decembrie 2019, la Londra.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead,” *The Economist*, 07.11.2019, URL: <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead>
2. ***, „Russia’s Armed Forces: more capable by far, but for how long?”, *Military Balance Blog*, 09.10.2020, URL: <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2020/10/russia-armed-forces>
3. ***, *Interim agreement between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on certain measures with respect to the limitation of strategic offensive arms*, URL: <https://fas.org/nuke/control/salt1/text/salt1.htm>
4. ***, *NATO 2030: United for a New Era. Analysis and Recommendations of the Reflection Group appointed by the NATO Secretary General*, NATO, p. 64, 25.11.2020, URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf
5. ***, *Outer Space Treaty of 1967*, URL: <https://history.nasa.gov/1967treaty.html>
6. ***, *The Alliance’s Strategic Concept, approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C.*, NATO, 24.04.1999, URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm
7. ***, *The treaty between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the reduction and limitation of strategic offensive arms and associated documents*, URL: <https://fas.org/nuke/control/start1/text/>
8. ***, *Tratat cu privire la neproliferarea armelor nucleare*, URL: <http://www.cncan.ro/assets/Legislatie/Tratate-acorduri-conventii/Tratate/Tratat-cu-privire-la-neproliferarea-armelor-nucleare.pdf>

9. ***, *Tratat privind cerul deschis din 24 martie 1992*, URL: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/31354>
10. ***, *Tratat privind interzicerea experiențelor cu arma nucleară în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă*, URL: <http://www.cnacan.ro/assets/Legislatie/Tratate-acorduri-conventii/Tratate/tratat03.pdf>
11. ***, *Treaty Between The United States Of America And The Union Of Soviet Socialist Republics On The Elimination Of Their Intermediate-Range And Shorter-Range Missiles (INF Treaty)*, US Department of State, URL: <https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/102360.htm>
12. ***, *Treaty between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the limitation of anti-ballistic missile systems (ABM treaty)*, URL: https://media.nti.org/documents/abm_treaty.pdf
13. C. Todd Lopez, „DOD Proposes Removing More Than 11,000 Troops From Germany”, 29.07.2020, *Defense News*, URL: <https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/2292311/dod-proposes-removing-more-than-11000-troops-from-germany/>
14. MALIȚA, Mircea, *Jocuri pe scena lumii. Conflicte, negocieri, diplomație*, Editura C.H. Beck, București, 2007.
15. MAYALL, James, *Politica mondială. Evoluția și limitele ei*, Editura Antet, București, 2000.
16. MOORE, R., Rebecca, *NATO's New Mission: Projecting Stability in a Post-Cold War World*, Praeger Security International, Westport Connecticut, 2007.
17. RIORDAN, Shaun, *Noua diplomație. Relații internaționale moderne*, Editura Antet, București, 2004.
18. ROSE, François de, *Al treilea război mondial nu a avut loc. NATO și pacea*, Editura Nemira, București, 1998.

RELEVANȚA GEOSTRATEGICĂ A MĂRII NEGRE ÎN ACTUALUL CONTEXT DE SECURITATE

*Bogdan ȚUȚUIANU**

În general, în abordarea chestiunii securității globale, cel puțin dintr-o mare varietate de perspective naționale și globale, deși aparent neînsemnată, Marea Neagră contează, fiind foarte importantă din punct de vedere geopolitic. Dincolo de faptul că este, din punct de vedere geografic, însuși centrul Regiunii Extinse a Mării Negre, acest bazin maritim compact continuă să fie un punct fierbinte, reprezentând locul de manifestare a unei competiții acerbe în încercarea de extindere a sferelor de influență, a perpetuării și adâncirii tensiunilor regionale și a unor acțiuni destabilizatoare, care au generat deja conflicte și confruntări deschise. Fără îndoială, toate acestea pot fi percepute drept ingrediente garantate pentru a genera oricând o furtună perfectă în regiune. Prin urmare, în termeni de securitate, Marea Neagră nu poate fi, în niciun caz, considerată un fel de gaură neagră a cărei relevanță ar putea fi ușor diminuată, ignorată, și/sau respinsă, în mod intenționat sau nu. Articolul de față prezintă o sinteză a argumentelor care pot fi aduse în acest sens.

Cuvinte-cheie: *Marea Neagră; importanță și relevanță strategică; mediul regional de securitate; securitate maritimă.*

Având în vedere titlul ales pentru articolul de față și centrul de greutate ușor de intuit al prezentului demers științific, ne propunem, încă de la început, să clarificăm câteva aspecte de bază, pentru a evita orice posibile motive de controversă sau ambiguitate cu privire la scopul și conținutul acestei lucrări. Acest deziderat, de a avea o abordare cât se poate de clară și concisă, se leagă și de varietatea modalităților în care Marea Neagră ar putea fi percepută și înțeleasă. Astfel, lucrarea a fost scrisă în spiritul unei abordări preponderent concentrate pe problematica securității, fiind, în fapt, din punct de vedere structural, o argumentație logică cu

** Comandor Bogdan ȚUȚUIANU este doctorand în domeniul Științe militare în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București. E-mail: bogdan_tutuianu@yahoo.com*

privire la evidențierea importanței și relevanței Mării Negre. Baza acestei abordări o constituie o combinație de opinii pro și contra, de argumente și contraargumente derivate, în principal, dintr-o paletă consistentă de perspective și considerații naționale, regionale și chiar globale, care se întrepătrund, se completează sau se resping reciproc. Punctul final al argumentației noastre va fi consolidat printr-un set de mesaje strategice, transmise direct sau deduse, ca urmare a unui set de declarații semnificative pe care le-am apreciat ca fiind motive întemeiate, pentru care Marea Neagră va continua să rămână, și în viitor, un punct de interes major în regiune.

1. Aspecte generale

Pentru a clarifica de la bun început demersul științific de la care pornim, trebuie să menționăm că ideile, interpretările și concluziile incluse în acest articol nu reprezintă și nici nu reflectă în vreun fel punctul de vedere ori opinia oficială a Statului Major al Apărării, a Universității Naționale de Apărare „Carol I” sau a oricăror entități instituționale aparținând Ministerului Apărării Naționale. Acest demers trebuie privit precum o manieră proprie de interpretare a autorului, manieră bazată în același timp pe mai multe analize relevante în acest domeniu, respectiv pe cunoștințele și experiența acumulate în domeniul cuprinzător al securității.

În al doilea rând, subliniem faptul că realitatea obiectivă curentă cuprinde motive pertinente pentru care am considerat potrivit să ne concentrăm atenția asupra unei astfel de teme. În ciuda faptului că în preambulul celei mai recente enciclopedii referitoare la Marea Neagră¹ se afirmă clar că această zonă este „cea mai puțin cunoscută regiune strategică”, unul dintre obiectivele acestui demers este cel de a găsi argumente care să valideze sau nu acest punct de vedere. În acest sens, la momentul demarării acestei cercetări, am luat în considerare și posibilitatea ca o astfel de temă să poată fi etichetată rapid ca neimportantă, irelevantă, inadecvată și lipsită de noimă, din perspectiva analizei dinamicii și evoluțiilor actualului context de securitate. Dacă toate aceste prezumții s-ar fi dovedit adevărate, am fi scutit o risipă inutilă de timp și efort intelectual, însă starea de fapt s-a dovedit a fi alta.

Prin urmare, de la bun început trebuie să admitem că suntem pe deplin conștienți de faptul că o astfel de tematică ar putea declanșa o dezbatere controversată cu privire la relevanța și importanța reală a Mării Negre. În mod clar, această dilemă ar putea fi generată de faptul că, fără îndoială, nimeni nu poate nega posibilitatea unor întrebări de tipul *Care se presupune că ar fi relevanța importanței regionale a Mării Negre?*, ori *Chiar există motive anume pentru care Marea Neagră este adusă în prim-plan în mod obsesiv?* Desigur, aceasta ar fi o modalitate relativ echilibrată

¹ Dan Dungaci, „Introductory Note”, *The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia*, Cambridge Scholars Publishing, 2020, URL: <https://www.cambridgescholars.com/the-geopolitical-black-sea-encyclopaedia>, accesat la 20.09.2020.

și politicoasă de a spune că există o mulțime de voci plictisite sau nemulțumite de atenția și interesul care i-au fost acordate în ultima vreme regiunii Mării Negre. Prin aceasta, înțelegem numărul impresionant de organizații, comisii, forumuri, platforme de cooperare, convenții, planuri de acțiune, inițiative și programe, seminarii, grupuri de lucru, conferințe și comunicări, precum și numărul de lucrări și materiale dedicate sau asociate Mării Negre, precum cărți, articole și studii dedicate acestui subiect. La o simplă căutare pe Google Scholar a sintagmei *securitatea Mării Negre* au rezultat aproximativ 1.790.000 de rezultate, dintre care aproximativ 19.800 au fost atribuite doar anului 2020.

Chiar dacă s-ar presupune că aceste numere sunt suficient de convingătoare, de fapt, în lipsa unui termen de comparație, nu putem afirma nici că sunt suficient de mari și nici că reflectă întocmai importanța strategică a Mării Negre. Mai mult, o astfel de evaluare ar putea fi privită drept o simplă speculație, nu rezultatul unei analize profunde, bazată pe argumente solide și fapte imposibil de contrazis. Le este foarte simplu să își pună astfel de întrebări, tuturor celor care nu sunt prea de convingși de relevanța strategică a Mării Negre și pot forma acel gen de audiență lipsită de flexibilitate și deschidere, deloc dornică să mai audă alte și alte păreri și opinii argumentate. Motivul ar putea fi generat de faptul că sunt deja suprasaturate – din punct de vedere geografic, istoric, cultural, politic, economic și militar – de acest interes nesfârșit care gravitează în jurul Mării Negre. Cu alte cuvinte, acesta ar fi modul lor de a avea îndoieli și a pune sub semnul întrebării importanța și relevanța Mării Negre.

În al treilea rând, considerăm extrem de important să clarificăm percepția pe care o împărtășim cu privire la Marea Neagră și motivele pentru care ni se pare atât de importantă și de relevantă din punct de vedere geostrategic. Astfel, de la bun început, trebuie să specificăm faptul că, în accepțiunea noastră, Marea Neagră este o regiune care poate fi văzută și abordată în sistem dual, atât ca areal maritim propriu-zis, cât și ca Regiune Extinsă a Mării Negre, ambele fiind îngemănate, în mod vizibil, atât de factorul geografic, cât și de numele comun. Astfel, când vorbim despre această dualitate, aproape unanim agreată și acceptată, ne referim la modalitatea comună prin care numele *Marea Neagră* a fost folosit în mod deschis, promovat și invocat din rațiuni de definire, delimitare și etichetare ale acestui areal.

În legătură cu importanța propriu-zisă a Mării Negre, translatată în planul securității, considerăm că regiunea în sine trebuie percepută din prisma unui amestec a diferite perspective de natură națională și regională. Dincolo de faptul că, din punct de vedere geografic, este elementul focal al Regiunii Extinse a Mării Negre, acest bazin maritim compact a continuat să rămână un „punct fierbinte” al securității regionale, întrucât a reprezentat și continuă să reprezinte arena unei competiții crescânde, o zonă de extindere a sferelor de influență, de acutizare și perpetuare a tensiunilor regionale și acțiunilor destabilizatoare care au condus deja

la confruntări și conflicte deschise.

Date fiind aceste circumstanțe, după această introducere mai puțin obișnuită și toate clarificările anterioare, inclusiv cele cu privire la responsabilitatea asupra opiniilor și ideilor exprimate în scris, vom trece direct la esența problemei și vom aborda aspectele concrete avute în vedere când am inițiat acest articol. Astfel, după cum se înțelege și din titlu, vom aduce în discuție elemente viabile, însoțite de explicații ușor accesibile cu privire la relevanța geopolitică și importanța Mării Negre, îndeosebi în contextul actual de securitate.

2. Relevanța Mării Negre – elemente esențiale

Motivele pentru acest gen de dezbatere prezumtivă, dar nu improbabilă, privind diminuarea, contestarea sau, pur și simplu, punerea sub semnul întrebării a importanței Mării Negre, pot fi induse de dinamica actuală de securitate lărgită, înregistrată în alte regiuni semnificative ale lumii. Desigur, această motivație ar avea la bază o perspectivă mai extinsă, mult mai de rezonantă și mai de impact, cu un grad sporit de recunoaștere comparativ cu niște perspective pur regionale sau naționale. După cum am arătat anterior, principalele contraargumente ale celor ipotetic circumspecți sau deloc convingși de relevanța Mării Negre s-ar putea baza pe o multitudine de motive. La rândul lor, acestea s-ar putea baza pe argumente statistice, de natură geografică și/sau geostrategică, referitoare la zona în sine, plus alte motive derivate din contexte de natură politico-militară, economico-financiară și/sau juridico-legală.

Similar vechilor tendințe, manifestate de-a lungul istoriei, de a ierarhiza statele/regiunile în deplină corelație cu mărimea și poziția lor geografică, unele dintre posibilele argumente aduse pentru contestarea importanței și relevanței Mării Negre ar putea fi asociate acestor caracteristici distincte – dimensiunea și poziționarea.

Această presupusă controversă legată de dimensiunea sa ar putea fi justificată cu ușurință, prin compararea suprafeței Mării Negre (436.402 km²) cu cea a Oceanului Planetar (361.100.000 km³). Diferența este, evident, una uriașă, mai exact, suprafața Mării Negre reprezentând aproximativ 0,12% din cea a Oceanului Planetar. Din

² *** „Black Sea surface”, *Google*, URL: https://www.google.com/search?source=hp&ei=NU6tX4zdGoSKlwSo5rOgCw&q=black+sea+surface&oq=black+sea+surface&gs_lcp=CgZwc3ktYWIQ-ARgAMgIIADIGCAAQFhAeMgYIABAWEB46CAgAELEDEIMBOgUIABCxAzoCCC46BQgu-ELEDUPcTWKJMYLJgaABwAHgAgAGsA4gBqRySAQkwLjcuOC4xLjGYAQCgAQGqAQdnd-3Mtd2l6&scient=psy-ab#spf=1605193393163, accesat la 20.09.2020.

³ *** „Surface area of the World’s oceans”, *Google*, URL: https://www.google.com/search?ei=cE-tX5eoJ6yQlwSdiLnwAQ&q=surface+area+of+the+world%27s+oceans &oq=surface+of+the+World+Ocean&gs_lcp=CgZwc3ktYWIQARgAMgYIABAWEB4yBggAEBYQHIC6F1i6F2DeLGgAcAB4AIABhwKIAyCckgEDMi0xmAEAoAECOAEBqgEHZ3dzLXdpesABAQ&scient=psyab#spf=1605193840107, accesat la 20.09.2020.

punct de vedere strict matematic, dat fiind raportul explicitat mai sus, nu încapă îndoială că Marea Neagră ar reprezenta o părțică infimă, aproape nesemnificativă, a Oceanului Planetar. Prin urmare, în baza acestei simple explicații ancorate în realitate, oricine ar putea fi de acord că, în raport cu imaginea de ansamblu, nu ar exista niciun motiv pentru a lua în seamă un astfel de minuscul „petic” de apă. În același sens, s-ar mai putea argumenta că deși i se spune *mare*, în comparație cu alte mări, Marea Neagră nici nu este demnă de luat în seamă. În mod clar, de exemplu, nu se poate compara cu dimensiunile Mării Mediterane, care este ea însăși formată din mai multe mări, unele mai mult sau mai puțin cunoscute, precum Marea Adriatică, Marea Egee, Marea Ionică etc.

Genul acesta de argumentație poate fi consolidat în continuare și prin aducerea în discuție a celui alt factor: poziționarea Mării Negre. Așadar, prin aceasta s-ar înțelege că încercăm în zadar să ne concentrăm atenția asupra unei mări obișnuite, aproape închisă și izolată, departe de a constitui elementul central al unei întinderi impresionante de apă sau de a avea măcar legătură directă cu vreun ocean al Terrei. În mod automat, astfel s-ar sugera că Marea Neagră reprezintă un areal maritim care seamănă mai mult cu un lac și nu este demn de prea mult interes.

Într-adevăr, această comparație cu un lac, deloc onorantă, nu este una gratuită, fiind făcută în mai multe contexte. Din punct de vedere istoric, dincolo de dimensiunea sa, din cauza configurației sale specifice și localizării, Marea Neagră a fost, în repetate rânduri, percepută și catalogată drept „lac”. Ca și când nu ar fi fost suficient, această denumire a fost însoțită, în repetate rânduri, de câte un apelativ descriptiv, nu neapărat unul foarte exact, adecvat sau potrivit. Astfel, Marea Neagră a fost cunoscută de-a lungul vremurilor drept „lac otoman” ori „lac turcesc”, respectiv „lac rusesc” ori „lac sovietic”, asociere evidentă cu imperiile respective sau puterile regionale ale epocii moderne. De altfel, se pare că această anomalie rămâne perfect valabilă în continuare, dacă avem în vedere acțiunile asertive ale Federației Ruse în plan regional, care pare hotărâtă să își transpună în practică vechile sale ambiții de a retransforma Marea Neagră într-un „lac rusesc”.

Cu privire la acest gen de argumente, putem fi de acord că, din punct de vedere teoretic, descrierea ar putea fi considerată justificată. Este adevărat că o simplă mare regională, periferică, nu se poate compara, în niciun fel, cu niciuna dintre vastele întinderi maritime, pline de importanță și cu un însemnat impact geopolitic, precum Marea Mediterană. În acest caz, al unei mări aparent modeste, printr-o simplă consultare a unei hărți a Terrei, ar fi pur și simplu o chestiune de bun simț să ne abținem și să recunoaștem că nu există nici un fel de comparație cu oricare dintre acele spații maritime de pe suprafața Pământului, care sunt atât de vizibile și de convingătoare.

Totuși, în pofida tuturor acestor argumente, putem veni cu o idee contrară, și

anume că, indiferent de dimensiunile ei, mai mult sau mai puțin semnificative, nimeni nu poate nega faptul că Marea Neagră este, totuși, parte integrantă a Oceanului Planetar. Indiferent de mărime, fiecare piesă a acestui gigantic „puzzle” acvatic este importantă pentru completarea imaginii de ansamblu a Oceanului Planetar și asocierea cu un continuum neîntrerupt de mări și oceane care nu are niciun fel de mini-„găuri negre” care să fie considerate neimportante sau ușor de ignorat. După cum a fost clar evidențiat într-o lucrare anterioară⁴, securitatea maritimă este o componentă însemnată a securității globale în ansamblul ei. Fie și numai din acest motiv, Marea Neagră ar trebui să fie considerată relevantă și chiar *este* relevantă din motive evidente de securitate și siguranță maritimă. Această afirmație a fost validată, în mod formal, prin nominalizarea Mării Negre și includerea ei ca zonă de interes, în conjuncție cu Marea Mediterană, printre cele unsprezece regiuni distincte care asigură acoperirea globală din prisma amenințărilor de profil, așa cum sunt menționate și descrise în *Worldwide Threats to Shipping (WTS) Reports*⁵ (*Rapoarte privind amenințările la adresa transportului maritim la nivel global*). Aceste rapoarte specializate, postate pe portalul online al US Office of Naval Intelligence, care reprezintă, de fapt, un număr de liste cu amenințări la adresa transportului pe mare, includ o secțiune dedicată incidentelor lunare care au loc într-o regiune ce include, explicit, și Marea Neagră.

Mai mult, această asociere cu bazinul Mării Mediterane este complet justificată și suntem de acord că împreună constituie o combinație geostrategică aparte. Datorită interconectării sale directe cu Marea Mediterană, prin intermediul strâmtorilor turcești, Marea Neagră este folosită de Federația Rusă ca punct de lansare și coridor maritim, care îi facilitează extinderea prezenței militare, mai ales în partea estică a bazinului Mării Mediterane. În ciuda apelativelor mai puțin onorante menționate anterior, cel puțin această poziționare distinctă, în directă vecinătate a anumitor puteri extrem de relevante în plan regional, poate servi drept principal contra-argument față de orice încercare de a nega sau a diminua importanța Mării Negre. Astfel, este evident că Marea Neagră există cu adevărat și pe hartă și în realitate, că este relevantă și că ar trebui să fie luată în considerare, cel puțin din perspectivă regională extinsă.

De asemenea, un alt contraargument la adresa însemnătății și relevanței strategice a Mării Negre ar putea fi legat de faptul că, în dinamica competiției dintre

⁴ Bogdan Țuțuianu, „The Importance of Maritime Security Given the Dynamics of Broader Security Environment”, în *Proceedings. The 16th International Scientific Conference “Strategies XXI”. Global Security and National Defense*, 25-26 iunie 2020, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Școala Doctorală, București, pp. 559-566, URL: <https://www.strategii21.ro/A/2020-06.%20GLOBAL%20SECURITY%20AND%20NATIONAL%20DEFENCE/Conferinta%20Strategii%20XXI%20Scoala%20doctorala.pdf>, accesat la 20.09.2020.

⁵ N.A.: Alte detalii cu privire la această chestiune pot fi consultate la URL: <http://www.oni.navy.mil>, accesat la 20.09.2020.

marile puteri, acest bazin maritim de mici dimensiuni, semiînchis în plan regional, nu se poate compara cu alte regiuni maritime. Astfel, nu doar de dragul exemplificării, putem evidenția argumente precum relevanța pe care o au în momentul de față zona Golfului Persic, regiunea arctică și, nu de curând, partea estică a Mării Mediterane. Aceste regiuni geografice pot fi considerate cu adevărat „focare fierbinți”, de vreme ce sunt în mod constant menționate și incluse în atâtea strategii și planuri dezvoltate, de diferite state, în mod individual sau în comun, în cadrul diferitelor organizații multistatale din care fac parte. Motivul este unul simplu, și anume faptul că respectivele spații maritime sunt percepute ca zone predispuse la conflicte, având totodată un potențial major din perspectiva accesului la o mare varietate de resurse naturale și a exploatării acestora, ceea ce le transformă, implicit, în nuclee de potențiale tensiuni, fricțiuni și confruntări.

Ca un contraargument la teoria care scoate Marea Neagră din această ecuație geopolitică, putem spune că exact aceeași este și situația Mării Negre, judecând cel puțin după ceea ce s-a întâmplat încă din prima decadă a secolului al XX-lea. Dacă luăm în considerare ce s-a petrecut în Georgia, în 2008, un preambul clar care a pregătit scena pentru următoarea mișcare la fel de îndrăzneță și nesăbuită a Federației Ruse, care a afectat în mod direct Ucraina, anexarea ilegală a Peninsulei Crimeea, este evident că discutăm despre o zonă maritimă extrem de „fierbinte”. Acel gen de intervenție neconvențională, unanim asociată cu „omuleții verzi”, dezinformarea accentuată, propaganda proactivă, având în fundal o presiune militară de tip convențional sau o amenințare tacită, au reprezentat un punct de referință în dezvoltarea fenomenului hibrid, cunoscut și catalogat drept „război hibrid”, care s-a „revărsat” și extins simultan din bazinul Mării Negre și din regiunea adiacentă acestuia. Mai mult, prin episodul din 2014 din Crimeea, care a transformat Marea Neagră într-un teren propice pentru tacticile hibride ale Federației Ruse, s-a dovedit încă o dată, că ceea ce se petrece în regiunea Mării Negre contează și produce efecte și în afara acesteia. Din păcate, agresiunile convenționale și neconvenționale menționate nu sunt doar niște ipoteze ori premise de planificare demne de luat în considerare, ci realități dramatice și incontestabile, care produc în continuare efecte geostrategice și reverberații geopolitice. În plus, ca un alt argument adițional în sprijinul convingerilor noastre, putem aminti faptul că, în partea sa de introducere, cel mai recent *Report on the implementation of the revised EU Maritime Security Strategy Action Plan* (Raport asupra implementării formei revizuite a Planului de Acțiune a Strategiei de Securitate Maritimă a Uniunii Europene), Marea Neagră este prezentată drept unul dintre „principalele puncte fierbinți din domeniul maritim”⁶, împreună cu Marea Mediterană.

⁶ *** „Introduction”, Report on the implementation of the revised EU Maritime Security Strategy Action Plan, SWD (2020) 252 final, Council of the European Union, p. 3, URL: http://europeanmemoranda.cabinetoffice.gov.uk/files/2020/10/ST_12310_2020_INIT_en.pdf, accesat la 27.10.2020.

De asemenea, mai putem aduce în discuție și alte considerente pentru care acest areal maritim are o greutate aparte în ecuația geopolitică regională, și anume numărul, diversitatea și specificitatea țărilor sale riverane, date fiind, desigur, proeminența și relevanța acestora în contextul strategic actual. În acest caz, prin simpla vizualizare mentală a statelor cu acces direct la bazinul Mării Negre și enumerarea rapidă a acestora, în sens trigonometric, începând de la nord: Ucraina, România, Bulgaria, Turcia, Georgia și Federația Rusă, reiese un total de șase state riverane. Poate că un astfel de total, exprimat printr-o singură cifră, nu este prea convingător. Totuși, în pofida acestui fapt, apreciem că amalgamul geostrategic al acestor șase state riverane reprezintă un argument determinant. Considerăm că, pe lângă diversitatea compoziției etnice și religioase a țărilor din jurul Mării Negre, diferența vizibilă a valorilor politice, diversitatea sistemelor de guvernământ, a orientărilor ideologice, a apartenenței și statutului în cadrul diferitelor organizații multinaționale, regionale sau globale, reprezintă elemente însemnate privind importanța și relevanța acestei regiuni.

În acest sens, pentru a înțelege cum arată în prezent imaginea geostrategică a regiunii, trebuie să subliniem faptul că, din numărul total al țărilor riverane Mării Negre, două sunt membre NATO și UE (Bulgaria și România), una este membră NATO și, la un moment dat, avea ambiții de a accede la statutul de membru UE (Turcia), două dintre ele aspiră la statutul de membru NATO și UE (Georgia și Ucraina), iar una dintre ele (Federația Rusă) nu este nici prietenă, nici mare susținătoare, ba chiar dimpotrivă, a celor două organizații și nici a celor două state nemembre cu aspirații de membru NATO și UE. Iar ultima remarcă este departe de a fi o pură speculație, date fiind următoarele aspecte de netăgăduit:

1. pentru toate cele trei state membre NATO din regiune, Bulgaria, România și Turcia, în concordanță cu punctul 3 al Declarației de la Summitul NATO de la Londra, din 2019, în care Federația Rusă este descrisă drept amenințare, din cauza acțiunilor sale agresive, se presupune că acest stat riveran Mării Negre chiar este perceput drept o amenințare – cel puțin, așa stau lucrurile în cazul României, de vreme ce, în capitolul 4 – Amenințări, Riscuri și Vulnerabilități, a noii *Strategii Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, la punctul 119, Federația Rusă este prezentată exact în acest mod.

2. pentru Turcia, se pare că teoria diferă de practică, atâta timp cât, momentan, putem intui o relație conjuncturală cu Federația Rusă atât în plan economic, cât și în plan militar, dacă avem în vedere rolul celor două state în dinamica conflictelor din Siria, Libia, state riverane ale Mării Mediterane și recenta reactivare a conflictului înghețat din Nagorno-Karabah. Adițional acestor aspecte, există voci relevante, precum fostul comandant al USAREUR, generalul-locotenent (Rz) Ben Hodges⁷,

⁷ Sorin Ducaru Ambasador, Lt. Gen. (Ret) Frederick Benjamin Hodges, Greg Melcher, et al., „Conclusion”, *Moscow Does Not Believe In Tears*, p. 13, URL: <https://www.newstrategycenter.ro/>

care indică o oarecare reticență a Turciei în a își asuma responsabilități clare de „contracurare a agresiunii rusești în Marea Neagră”, inclusiv pe fondul deficitului unei „infrastructuri navale semnificative” în acest bazin maritim;

3. pentru Georgia, fără îndoială, după invazia executată fără echivoc de forțele ruse, în anul 2008, și toate implicațiile ulterioare, Federația Rusă este privită drept un agresor fățiș;

4. pentru Ucraina, în urma intervențiilor din Peninsula Crimeea, în anul 2014, și anexarea ulterioară a acesteia, a operațiilor în derulare din regiunile estice, respectiv a atacurilor pe mare din vecinătatea strâmtorii Kerchi, în anul 2019, Federația Rusă este, în mod evident, mai mult decât un simplu posibil inamic;

5. pentru Federația Rusă, potrivit propriei sale *Strategii Naționale de Securitate 2015*⁸, la punctul 15, sporirea potențialului militar al NATO și localizarea infrastructurii militare NATO în apropierea graniței sale sunt definite drept amenințări directe.

Date fiind toate aceste argumente, lipsa omogenității de orice natură în acest amalgam regional de state, transpus în fapt în amestecul de ambiții obiective și interese strategice, creează un puzzle geostrategic complicat, de o complexitate deosebită. Din câte se observă, acest puzzle, cum a fost înfățișat mai sus, creează o imagine chiar și mai puțin promițătoare decât cea prezentată în ultimul raport pe anul 2019⁹, cu privire la *Black Sea Synergy: review of a regional cooperation initiative – period 2015-2018* (Sinergia Mării Negre: revizuire a unei inițiative de cooperare regională – perioada 2015-2018) a Uniunii Europene. Prin compararea situației actuale și a setului de măsuri regionale succesive, putem afirma că nu rezonăm pe deplin cu tonul optimist folosit și climatul liniștit înfățișat în acest raport, asupra progreselor înregistrate în îmbunătățirea cooperării regionale, în concordanță cu dezideratele Sinergiei Mării Negre. Potrivit compoziției și afilierei organizațiilor internaționale a statelor menționate mai sus, cel puțin de la extinderea NATO și UE în regiune și integrarea României și Bulgariei în aceste formate de securitate politico-militară, respectiv politico-economice, Marea Neagră nu mai poate fi privită drept o „gaură neagră” de securitate pe o hartă mondială. Dimpotrivă, dintr-o perspectivă mai accentuat europeană și euroatlantică, poate fi asociată cu un gen de zonă-tampon între Uniunea Europeană și NATO pe de-o parte, și Federația Rusă pe de altă parte.

wp-content/uploads/2016/04/Moscow-Does-Not-Believe-in-Tears-Policy-Paper-December-2018.pdf, accesat la 27.10.2020

⁸ ***, *Russian National Security Strategy*, decembrie 2015, URL: <http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf>, accesat la 04.11.2020.

⁹ ***, *Black Sea Synergy: review of a regional cooperation initiative - period 2015-2018*, Council of the European Union, URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7119-2019-INIT/en/pdf>, accesat la 28.10.2020.

Având în vedere că am adus în discuție NATO și Uniunea Europeană, un alt argument dezarmant de contestare a relevanței Mării Negre ar putea fi legat de faptul că în conținutul Declarației celui mai recent Summit NATO – 2019 *London Summit Declaration*¹⁰ – nu există nicio remarcă, nicio referire la Marea Neagră ori la regiunea Mării Negre. Iar această constatare s-ar putea face prin comparație cu pozițiile anterioare ale Alianței în legătură cu regiunea Mării Negre, așa cum a fost, spre exemplu, menționat clar la punctul 36 al Declarației Summitului NATO din 2008¹¹, organizat la București, prin care regiunea Mării Negre a fost reafirmată ca fiind deosebit de importantă pentru securitatea Euro-Atlantică. Cu toate acestea, putem aduce drept contraargument bine cunoscuta abordare a NATO “360°-approach”, care de la sine reprezintă o abordare integrată, incluzând, nediscriminatoriu, toate regiunile de interes, fără a se concentra, în mod particular, pe vreuna dintre ele, o abordare care include, în mod evident, deși tacit, și Marea Neagră. Prin urmare, interesul și relevanța Mării Negre în această privință nu s-au diminuat, în ciuda faptului că regiunea în sine, la fel ca oricare alta, nu a fost nicicum invocată în conținutul documentului final al summitului.

Dincolo de toate aceste posibile percepții sau mai degrabă percepții eronate, după cum am anticipat deja, considerăm Marea Neagră un areal maritim care, fizic, reprezintă o zonă focală a regiunii geografice înconjurătoare. Mai mult decât atât, această combinație de apă și uscat, de mare și litoral nu este deloc una obișnuită, dat fiind că în decursul istoriei contemporane, a fost în mod constant și continuu marcată și afectată de un amestec de șocuri și convulsii geostrategice. Această gamă largă și diversă de „cutremure” geostrategice a fost generată de interese strategice diferite, dacă nu complet opuse, manifestate în regiune. Aceste interese și obiectivele corespondente acestora nu au apărut din neant, ele fiind clar conectate, în mod direct și intrinsec, cu toate instrumentele de putere ale actorilor statali regionali. Toate aceste interese și ambiții, departe de ideea de convergență, s-au transformat treptat într-o serie de provocări regionale și surse reale de tensiuni crescânde, oferind ocazia anumitor actori regionali să câștige un anumit avantaj asupra celorlalți și, prin urmare, să pună la îndoială sau chiar să schimbe *status quo*-ul în plan regional. Toate acestea au amplificat instabilitatea și au adâncit diversele dispute teritoriale, transformându-se, treptat, în comportamente conflictuale și chiar ciocniri violente între state. Rezultatul a fost percepția unei competiții generalizate, care a condus la sfere de influență suprapuse și dominația vizibilă a unui anumit actor regional care pare să fie în continuă căutare de modalități de extindere și expansiune teritorială. Motivele acestui actor statal sunt foarte clare și extrem de diverse, printre ele

¹⁰ ***, *London Declaration – issued by NATO Leaders at their meeting in London 3-4 December 2019*, URL: <http://www.nato.int/cps/en/natohq/official>, accesat la 20.09.2020

¹¹ ***, *Bucharest Summit Declaration*, North Atlantic Treaty Organization, URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm, accesat la 20.09.2020.

putând menționa o suită de obiective, astfel: restaurarea și sporirea influenței din vremuri glorioase, demult apuse, recâștigarea și consolidarea prestigiului, derutarea audiențelor țintă din propria țară și manipularea opiniei publice, prin distragerea atenției de la problemele economice interne reale, precum performanțele economice scăzute, dificultățile de ordin financiar crescânde și episoadele de recesiune, controlul bazinului maritim Marea Neagră – estul Mării Mediterane și al strâmtorilor adiacente (de altfel, obiectivul său strategic din punct de vedere militar).

Fără îndoială, toate acestea pot fi percepute drept „ingrediente” de succes pentru o „furtună perfectă”, care s-ar putea declanșa în orice moment în regiune. Prin urmare, în termeni de securitate, Marea Neagră nu este un simplu punct pe hartă care poate fi la propriu diminuat, ignorat și/sau exclus, intenționat sau nu, din cadrul intereselor și obiectivelor geopolitice de mare anvergură. Considerăm că argumentele aduse în paginile anterioare au reușit să clarifice anumite aspecte și să accentueze suficient de convingător motivele pentru care, în accepțiunea proprie, Marea Neagră este extrem de relevantă în ecuația de putere regională.

3. Acțiuni previzibile în viitor

Pentru a păstra consecvența în abordare, considerăm important să ne referim și la viitor, să analizăm dacă în plan regional lucrurile vor sta la fel, respectiv să facem câteva previziuni, pornind de la un set de declarații acordate în trecutul nu prea îndepărtat, cu impact strategic. Astfel, cel mai probabil, Marea Neagră va continua să suscite atenția presei, la fel cum se va întâmpla și în cazul strategiilor, experților în securitate și apărare, planificatorilor militari și altor categorii relevante de personal, din industrie și economie. În acest sens, am încercat să ne concentrăm pe cele mai importante dintre declarațiile și exemplele clare de comunicare strategică, mesaje care vor avea un impact și consecințe în plan regional. Am construit, astfel, un fel de clasificare tip „top five” – cele mai însemnate cinci declarații, în ordine cronologică, după cum urmează:

1. 26 iulie 2020 – Saint Petersburg/Federația Rusă: Declarația¹² președintelui rus, Vladimir Putin, acordată în contextul paradei anuale de Ziua Marinei – noutatea de mare importanță adusă în discuție a constat în faptul că urmează o îmbunătățire semnificativă a Forțelor Navale deja modernizate ale Rusiei, prin dotarea cu capacități nucleare (această listă precisă includea rachetele nucleare menite să înarmeze navele de suprafață și dronele nucleare proiectate pentru a fi amplasate la bordul submarinelor); inevitabil, putem aprecia că vom asista și la procesul de „nuclearizare” al Flotei ruse a Mării Negre, fapt care, după un proces accelerat de

¹² Andrew Osborn, *Putin says Russian Navy to get hypersonic nuclear strike weapons*, URL: <https://www.reuters.com/article/us-russia-navy-day-parade-putin-idUSKCN24R0CJ>, accesat la 30.09.2020.

militarizare, dezvoltare și implementare continuă a mediului A2/AD (interzicerea accesului/interdicție zonală) putem considera că va reprezenta, în perspectivă militară, exact proverbia „bomboană” de pe „tortul” securității regionale;

2. 29 iulie 2020 – Washington DC/Statele Unite ale Americii: Declarația de presă¹³ a secretarului american al Apărării la acel moment, Mark T. Esper, privitoare la reducerea prezenței fizice a forțelor Statelor Unite, dislocate momentan în Germania, prin repatriere sau relocare – din câte se pare, ca urmare a acestei modificări de strategie americană, una dintre destinațiile unei anumite părți a trupelor relocate va fi regiunea Mării Negre (potrivit declarației, această mișcare anunțată are scopul de a spori capacitatea de descurajare a posibilelor acțiuni militare inamice, a consolida și completa măsurile de reasigurare care vizează statele membre NATO de-a lungul flancului sud-estic al Alianței); putem aprecia că acest pas va constitui o măsură deosebit de semnificativă pentru consolidarea prezenței SUA în zona Mării Negre, pentru accentuarea eforturilor regionale de descurajare și un motiv bun, pe de altă parte, pentru Federația Rusă să-și amplifice retorica ostilă și chiar agresivă față de Statele Unite și față de NATO;

3. 18 august 2020 – Kiev/Ucraina: Declarația¹⁴ secretarului britanic al Apărării, Ben Wallace, cu privire la lansarea unei Inițiative de Instruire Maritimă, sub egida Marii Britanii, integrată în procesul de instruire al Forțelor Navale ucrainene – formatul în care urmează să se disemineze cunoștințele teoretice și abilitățile practice de specialitate va fi unul extrem de complex, incluzând nave ale Royal Navy și experți din Suedia, Canada și Danemarca (pe lângă contracararea amenințărilor din Marea Neagră, inițiativa are ca scop sprijinirea procesului aflat în desfășurare de reconstrucție a componentei navale a acestui stat riveran Mării Negre); această inițiativă poate fi considerată ca fiind benefică pentru securitatea maritimă regională și aliniată dezideratului inclus în noua Strategie Maritimă a Ucrainei;¹⁵ încă o dată, nimeni nu poate spune că Federația Rusă va fi încântată de această situație și, astfel, vom continua, cel mai probabil, să asistăm la aceleași reacții agresive în domeniul maritim, ca parte a arsenalului său hibrid;

4. 4 septembrie 2020 – București/România: Declarația comună a șefului Statului Major al Apărării din România, general-locotenent Daniel Petrescu, și comandantul suprem al Forțelor Aliate din Europa, generalul Tod D. Wolters, în care oficialul român a subliniat și reiterat necesitatea consolidării securității părții sudice

¹³ N.A.: Detalii suplimentare se găsesc în declarația completă disponibilă la <https://www.rev.com/blog/transcripts/secretary-of-defense-mark-esper-press-conference-transcript-july-29-moving-troops-from-germany>, accesat la 15.09.2020.

¹⁴ N.A.: Vezi URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-launches-multinational-training-to-enhance-ukrainian-navy-against-threats-from-the-east>, accesat la 02.09.2020.

¹⁵ ***, *Strategy of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine 2035*, URL: <https://navy.mil.gov.ua/en/strategiya-vijskovo-morskyh-syl-zbrojnyh-syl-ukrayiny-2035/>, accesat la 01.11.2020.

a flancului estic al NATO, prin implementarea unor măsuri de descurajare și apărare în zona Mării Negre, similare celor implementate deja în Marea Baltică, bazate pe „o abordare comprehensivă, integrată și coerentă” (afirmația a fost nuanțată, menționându-se nevoia esențială de „sporire a prezenței Aliate în România”) în mod evident, din perspectivă strategică regională, care poate fi decodată ca necesitate urgentă de recalibrare între partea nordică și cea sudică a flancului Estic, în deplin acord cu „abordarea de 360°” a Alianței, prin crearea unui echilibru mai vizibil între prezența aliată înaintată (enhanced Forward Presence – eFP), în regiunea Mării Baltice și prezența aliată adaptată (tailored Forward Presence – tFP), în regiunea Mării Negre.

5. 9 octombrie 2020, Washington DC/Statele Unite ale Americii: Declarația¹⁶ ambasadorului Statelor Unite în România, Adrian Zuckerman, la evenimentul organizat pentru semnarea Acordului Interguvernamental în domeniul energiei, între Statele Unite și România – pe lângă anunțul principal privind dezvoltarea centralei nucleare de la Cernavodă, prin construirea a două noi reactoare și renovarea unuia dintre cele vechi, a fost menționată și demararea „unui nou proiect pentru România, cu Polonia, pentru construirea unei autostrăzi și unei căi ferate de la Constanța, de pe țărmul Mării Negre, până la Gdansk, pe țărmul Mării Baltice”, care poate fi interpretat ca o punte de legătură extrem de valoroasă care să asigure legătura coastei vestice a Mării Negre cu litoralul sudic al Mării Baltice, printr-un coridor cu dublă întrebuințare; prin sintagma *dublă întrebuințare* ne referim la o autostradă și o cale ferată care vor putea fi folosite atât pentru scopuri civile, cât și pentru scopuri militare; în plus, în aceste condiții, putem asuma faptul că Portul Constanța va fi transformat într-o adevărată poartă de acces pentru toate mărfurile și produsele transportate pe apă, care urmează a fi, apoi, transferate cu ajutorul acestei autostrăzi și acestei căi ferate de legătură, peste tot în Europa și invers.

Concluzii

Nu avem pretenția să facem previziuni clare, dar considerăm că, printre altele, acest set de declarații arată concret cât de importantă este, din punct de vedere strategic, Marea Neagră. Implicațiile și modalitățile de materializare ale acestor declarații vor constitui, cu siguranță, un punct de schimbare evidentă a importanței acestei regiuni și vom putea fi martorii unei recalibrări credibile și reorientări către regiunea Mării Negre. Această reorientare treptată și o mai mare concentrare și implicare în plan regional vor asigura, în viitor, o reechilibrare a puterii regionale, în baza contribuțiilor și prezenței partenerului strategic al României, Statele Unite

¹⁶ N.A.: Detalii la URL: <https://ro.usembassy.gov/ambassador-adrian-zuckerman-at-the-doe-intergovernmental-agreement-signing-event/>, accesat la 10.10.2020.

ale Americii, și a altor aliați importanți, cum ar fi Marea Britanie, Canada și alții.

Referitor la acest lucru, putem accepta faptul că un factor determinant îl va constitui consecvența în abordare și politicile efective, care urmează a fi implementate la nivelul regiunii Mării Negre, de către Joe Biden și administrația sa, odată cu inițierea mandatului său prezidențial, în calitate de cel de-al 46-lea președinte al Statelor Unite ale Americii.

Luând în considerație toate argumentele menționate anterior, trebuie să recunoaștem că, teoretic, la scară globală, este posibil ca Marea Neagră să nu fie cel mai important sau relevant bazin maritim. Cu toate acestea, în condițiile actuale, când în joc sunt garanțiile de securitate și stabilitate, indiferent dacă gândim în termeni naționali și regionali, sau dincolo de niște simple coordonate geografice, dinamica proceselor în desfășurare, efectele și implicațiile lor asupra regiunii Mării Negre nu pot fi ignorate, fiind de fapt unele extrem de importante. De asemenea, în niciun fel de circumstanțe sau evoluții ale situației de securitate, nu putem diminua sau respinge importanța sa strategică, și mai ales, în acest context de securitate regională.

În loc de concluzie, vom afirma că aceste preocupări și interesul continuu, manifestat în ultima vreme cu privire la Marea Neagră, nu ar trebui să fie văzute drept un simplu zgomot de fond sau un fel de repetiție exasperantă, generate doar de afirmarea unor interese pur naționale, ci o dovadă clară a importanței și relevanței regiunii Mării Negre, datorate complexității și dinamicii sale de securitate. În mod clar, lumea întreagă trebuie să devină conștientă de un simplu fapt: Marea Neagră este departe de a risca să-și piardă această relevanță prea curând.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „Black Sea surface”, *Google*, URL: https://www.google.com/search?source=hp&ei=NU6tX4zdGoSKlwSo5rOgCw&q=black+sea+surface&oq=black+sea+surface&gs_lcp=CgZwc3ktYWIQARgAMgIIADIGCAAQFhAeMgY-IABAWEB46CAgAELEDEIMBOgUIABCxAzoCCC46BQguELEDUPcTWKJ-MYLJgaABwAHgAgAGsA4gBqRySAQkwLjcuOC4xLjGYAQCgAQGqAQdnd-3Mtd2l6&scient=psy-ab#spf=1605193393163

2. ***, „Introduction”, *Report on the implementation of the revised EU Maritime Security Strategy Action Plan*, SWD (2020) 252 final, Council of the European Union, URL: http://europeanmemoranda.cabinetoffice.gov.uk/files/2020/10/ST_12310_2020_INIT_en.pdf

3. ***, „Surface area of the World’s oceans”, *Google*, URL: https://www.google.com/search?ei=cE-tX5eoJ6yQlwSdiLnwAQ&q=surface+area+of+the+world%27s+oceans&oq=surface+of+the+World+Ocean&gs_lcp=CgZwc3ktYWIQARgAMgYIABAWEB4yBggAEBYQHIC6F1i6F2DeLGgAcAB4AIABhwKIA

YcCkgEDMi0xmAEAoAECoAEBqgEHZ3dzLXdpesABAQ&scient=psyab#spf=1605193840107

4. ***, *Black Sea Synergy: review of a regional cooperation initiative - period 2015-2018*, Council of the European Union, URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7119-2019-INIT/en/pdf>

5. ***, *Bucharest Summit Declaration*, North Atlantic Treaty Organization, URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm

6. ***, *London Declaration – issued by NATO Leaders at their meeting in London 3-4 December 2019*, URL: <http://www.nato.int/cps/en/natohq/official>

7. ***, *Russian National Security Strategy*, decembrie 2015, URL: <http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf>

8. ***, *Strategy of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine 2035*, URL: <https://navy.mil.gov.ua/en/strategiya-vijskovo-morskyh-syl-zbrojnyh-syl-ukrayiny-2035/DUCARU>, Sorin; HODGES, Frederick Benjamin; MELCHER, Greg et al., „Conclusion”, *Moscow Does Not Believe In Tears*, URL: <https://www.newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2016/04/Moscow-Does-Not-Believe-in-Tears-Policy-Paper-December-2018.pdf>

9. DUNGACIU, Dan, „Introductory Note”, *The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia*, Cambridge Scholars Publishing, 2020, URL: <https://www.cambridgescholars.com/the-geopolitical-black-sea-encyclopaedia>

10. OSBORN, Andrew, *Putin says Russian Navy to get hypersonic nuclear strike weapons*, URL: <https://www.reuters.com/article/us-russia-navy-day-parade-putin-idUSKCN24R0CJ>

11. ȚUȚUIANU, Bogdan, „The Importance of Maritime Security Given the Dynamics of Broader Security Environment”, în *Proceedings. The 16th International Scientific Conference “Strategies XXI”. Global Security and National Defense*, 25-26 iunie 2020, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Școala Doctorală, București, URL: <https://www.strategii21.ro/A/2020-06.%20GLOBAL%20SECURITY%20AND%20NATIONAL%20DEFENCE/Conferinta%20Strategii%20XXI%20Scoala%20doctorala.pdf>

BELARUS – O BREȘĂ LA GRANIȚA DE NORD-EST A EUROPEI

*Dr. Bogdan-Cezar CHIOSEAUA**

„Marea destrămare” a „imperiului” Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (URSS), în 1991, plasează pe primul loc, în ierarhia celor mai puternice state din lume, pe Statele Unite ale Americii (SUA) și trimite Rusia într-o perioadă a reorganizării, reformării și reafirmării pe plan global.

Desprinderea a douăsprezece țări de URSS și decizia lor de regimul comunist, urmată de declararea independenței pentru cincisprezece foste state sovietice socialiste, diminuează semnificativ puterea economică și forța militară a Rusiei, cel mai mare stat rămas cu moștenirea imperiului sovietic. În același timp, SUA, prin NATO și UE, pornesc o extindere spre estul continentului european și prin aceasta demarează o re poziționare a granițelor celor mai puternici, în detrimentul unei Rusii care nu este în stare să se reorganizeze și nu reușește să răspundă valului de aderări la cele două organizații/alianțe din vest.

După aproape un sfert de secol de la „marea destrămare”, situația începe să se schimbe. Rusia răspunde din ce în ce mai agresiv la provocările NATO și la sancțiunile economice ale SUA și UE și intervine în forță, cucerind zone care îi asigură avantaje strategice (ex. anexarea Peninsulei Crimeea). Granița de est a UE este sub tensiunea permanentă a aviației de cercetare ruse și sub amenințarea rachetelor balistice și a altor forme moderne de război (război electronic, război hibrid) dezvoltate de Federația Rusă, iar Belarus este un punct vulnerabil și poate reprezenta o poartă de acces, o breșă pentru forțele armate ruse, spre inima Europei.

Cuvinte-cheie: securitate; Belarus; strategie; interese; destrămare; tensiuni politice; sancțiuni economice.

** Locotenent-colonel dr. Bogdan-Cezar CHIOSEAUA este lector universitar în cadrul Academiei Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov, România. E-mail: chiobogdan@yahoo.com*

Introducere

După memorabila întâlnire din decembrie 1989¹, multă vreme s-a pus întrebarea: „Cine a câștigat Războiul Rece”?

Răspunsul poate fi: Statele Unite ale Americii (SUA), pentru că nu au mai avut inamic, sau poate Germania, care cu aproape o lună înainte de Summitul de la Malta a dărâmat Zidul Berlinului și a inițiat procesul de reunificare. În aceeași măsură, victorioase s-ar putea considera și țări precum România, Polonia, Bulgaria, Ungaria și Cehoslovacia, care după proteste, demonstrații și revoluții împotriva regimului monopartid, reușesc să răstoarne dictaturile comuniste și să dărâme „Cortina de fier”³. Răspunsul este încă o dilemă, iar evoluția actuală a amenințărilor și pericolelor care se propagă din estul Europei, lasă loc multor interpretări cu privire la câștigătorul Războiului Rece.

Pentru țările Europei Occidentale, care savurează momentul decembrie 1989, este o oportunitate să își relaxeze strategiile destinate contracarării expansiunii comuniste și să demareze campania de extindere a Uniunii Europene și a Alianței Nord Atlantice, spre estul continentului european.

Tensiunile din Marea Baltică se liniștesc, iar în nordul Europei, Finlanda și Suedia, chiar dacă nu sunt membre NATO, tratează alianța ca pe un aliat și nu privesc Rusia drept o amenințare. Drept urmare, Suedia își retrage mare parte din trupe, din Marea Baltică, demilitarizând insula Gotland.

Astfel, începutul anilor '90 găsesc o Europă nouă, în plin proces de reconstrucție, cu o Uniune Europeană pregătită să accepte noi membri, cu state exsovietice și state care au ieșit de sub influență comunistă și care pornesc pe drumul independenței și al democrației, dar mai ales cu o stare de siguranță și securitate asigurate de un parteneriat puternic, cu NATO și SUA.

Zona estică a Europei, zonă de unde se propagau cele mai serioase amenințări, este în plină reformă politică, economică dar, mai ales, conceptuală. Este teritoriul unde există Federația Rusă, încă în stare de convalescență și confuză, care încearcă să-și stabilească noi strategii și direcții de acțiune. Astfel, ca o alternativă regională la Uniunea Europeană, în încercarea de a crea impresia că mai există control în fosta zonă de influență a URSS, Federația Rusă, împreună cu Belarus și Ucraina,

¹ N.A.: În perioada 2-3 decembrie 1989 a avut loc Summitul de la Malta unde, în urma întâlnirii dintre George W. Bush (președintele SUA) și Mihail Gorbaciov (președintele URSS) se pune capăt Războiului Rece.

² N.A.: Martin McCauley, „Rusia, America și Războiul Rece, 1949-1991”, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 9.

³ N.A.: „Cortina de fier” – denumire atribuită graniței dintre Europa Occidentală și cea Răsăriteană, trasată „de la Stettin, la Marea Baltică, până la Trieste, la Marea Adriatică”, așa cum declara Winston Churchill, om politic britanic, prim-ministru al Angliei, conform URL: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/viata-din-spatele-cortinei-de-fier>, accesat la 24.08.2020.

pun bazele „Comunității Statelor Independente”⁴ (CSI).

Este o perioadă de reconfigurare a spațiilor geopolitice dominante și a zonelor de interes strategic. Sunt puse în aplicare scenarii și concepții diverse, care însă au o constantă unică: punerea în valoare a două dintre cele mai importante puteri mondiale. O Uniune Europeană în ascensiune, alimentată de Franța, Germania și Marea Britanie și susținută de NATO, cu o strategie bine definită, de extindere spre est și de impunere în zona Baltică, față în față cu o nouă Rusie, care tânjește după poziția de mare putere mondială deținută, până în 1989, de Uniunea Sovietică.

Noua Rusie începe o campanie de redobândire a influențelor geopolitice, strategice și economice, atât la nivel mondial, cât și în cadrul CSI, având la îndemână atutul resurselor de gaz și petrol. Ca mod de acțiune, nu lipsește șantajul economic, o strategie prin care impune statelor membre ale CSI, prețuri diferite pentru furnizarea resurselor de gaz, prețuri care sunt în funcție de orientările lor, pro sau contra politicilor UE. Astfel, atunci când Georgia își declară orientarea pro-europeană, ca reacție la declarațiile guvernului de la Tbilisi, Rusia dublează prețurile gazelor naturale pe care Georgia le importa, „de la 110 dolari până la 230 de dolari, pentru o mie metri cubi”⁵. Mai târziu, manevra de intimidare economică se repetă și este aplicată și în cazul Ucrainei.

Comportamentul extrem de imprevizibil și schimbător al Federației Ruse îngrijorează Europa, dependentă de sursa de gaz livrată de colosul energetic Gazprom, o companie care, poate nu întâmplător, începe privatizarea la sfârșitul anului 1992 și cade sub influența oligarhilor ruși.

În paralel, statele exsovietice pornesc pe drumul independenței și al democrației și chiar dacă mai sunt încă dependente de fosta piață economică rusească, ele reușesc, prin intermediul CSI, să se adapteze unui spațiu economic comun, cu valută unică și relații economice stabile. Odată cu consolidarea pozițiilor acestor țări, ca și structuri statale suverane și independente, interesul național începe să predomine, în detrimentul interesului comunității, fapt care determină deteriorarea relațiilor în cadrul CSI și dezvoltarea relațiilor bilaterale, concomitent cu formarea de noi alianțe, din care Rusia să nu facă parte (ex. GUAM⁶).

⁴ N.A.: CSI - Organizație regională, care la 21 decembrie 1991, odată cu semnarea protocolului Alma-Ata, avea 11 membri, astfel: Federația Rusă, Belarus și Ucraina – țări inițiatoare, și Armenia, Azerbaidjan, Kazahstan, Kârgâstan, Moldova, Turkmenistan, Tadjikistan și Uzbekistan – țări semnatare ale protocolului, conform Moisescu Gabriel-Florin, Chioseaua Bogdan, „*Despre Sistemul Național de Securitate*”, Editura Academiei Forțelor Aeriene, Brașov, 2019, p. 172.

⁵ Berbeca Veaceslav, Tăbârță Ion, „*Proiectul CSI: Anatomia unui eșec*”, Colecția de studii Politici Publice, nr. 7/2009, Editura Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, 2009, p. 34.

⁶ N.A.: GUAM – Organizația pentru Democrație și Dezvoltare economică – GUAM, formată din Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Republica Moldova, conform textului „Declarației de la Kiev”, URL: <https://guam-organization.org/en/guam-history-and-institutional-formation>, accesat la 24.08.2020.

Prezentul aduce față în față o Uniune Europeană fragilă, care se resimte după Brexit-ul din ianuarie și este sub asediul pandemiei de COVID-19, o Europă care apelează la serviciile NATO pentru a avea asigurată securitatea frontierei de est, cu o Federație Rusă reinventată, care își urmărește tot mai evident interesul de a domina zona est europeană și de a controla prin orice acțiuni sau metode traseele gazoductelor spre Europa. Prin urmare, nu lipsesc din scenariile Moscovei, planificarea și desfășurarea acțiunilor militare de intimidare din Marea Neagră, Marea Azov, Marea Baltică și Marea Barents și din apropierea rutelor de transport la care se poate conecta, pentru realizarea schimburilor economice.

Aceste realități pun țările din „Coridorul 9 Pan-European”⁷ sub tensiune, iar un punct sensibil al acestor realități este reprezentat de poziția și deciziile guvernului de la Minsk privind direcțiile și orientarea pentru viitor a Belarusului, un stat aflat la răscruce de drumuri și care trebuie să se hotărască în care parte a frontierei se va poziționa în viitor.

1. Frontiera europeană de est și mediul de securitate

Din punct de vedere geografic, Europa se întinde de la Oceanul Atlantic, la vest, până la Munții Urali și Marea Caspică, în partea de est și de sud-est. Geopolitic însă, limita estică a Europei este trasată la marginea de vest a Câmpiei Ruse, în zona Rusiei Europene, unde este poziționat aliniamentul de demarcație dintre doctrinele și ideologiile europene și cele ruso-asiatice.

Pe acest aliniament, la nivel terestru, se află statele baltice, Belarus, Ucraina, România, Moldova și Bulgaria, iar ca întinderi de ape, Marea Baltică, Marea Caspică, Marea Azov, Marea Neagră și Marea Mediterană.

De-a lungul vremurilor, fâșia de teren aflată între Marea Baltică și Marea Neagră a reprezentat bariera dintre est și vest. Pe aici a fost trasat un zid imaginar peste care au trecut invaziile hunilor, iar mai târziu, aici a fost o linie de demarcație a expansiunii Imperiului Rus. Aici, la întrepătrunderea religiilor creștine, ortodoxă și catolică cu cele asiatice, este aliniamentul la care s-a oprit din expansiune Imperiul Germanic și peste care nu s-a putut extinde Imperiul Napoleonian. Astăzi, în această regiune este trasată granița dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă, alte două noi imperii cu viziuni, strategii și ideologii diferite.

Odată cu extinderea spre est a UE și NATO, se impune și securizarea graniței de est și sud-est a Europei. Astfel, cele două structuri demarează un amplu proces decizional, cu efecte la nivel strategic și tactic, prin susținerea recomandării de a se aloca 2% din PIB de către țările membre NATO, pentru apărare și prin

⁷ N.A.: Rețea europeană importantă de drumuri, căi ferate și rute maritime destinată transportului de persoane, bunuri și mărfuri între nordul (Helsinki – Finlanda) și sudul (Alexandroupolis – Grecia) Europei.

proiectarea și implementarea de elemente, menite a descuraja orice tentativă de agresiune, precum „Scutul Antirachetă”⁸. Acesta are în componere structuri terestre în România, la Deveselu, în Polonia, la Redzikowo, în Turcia, la Malatya, și în Anglia, la North Yorkshire și este sprijinit de sistemele navale AEGIS⁹, din Marea Egee și Marea Mediterană, descriind astfel un aliniament extrem de clar între UE și Federația Rusă. Nu în ultimul rând, toată această dispunere este susținută și de o politică relativ nouă, politica europeană de apărare comună, într-o variantă extinsă și consolidată pentru tot flancul estic.

Toate aceste măsuri și acțiuni nu rămân indiferente pentru Federația Rusă care, la rândul ei, pe lângă intervențiile răsunătoare din presa internațională, unde critică acțiunile desfășurate de țările membre NATO, începe și desfășoară o serie de exerciții de nivel strategic, exerciții de comandament și stat-major, în care sunt implicate efective între 70.000 și 120.000 de soldați¹⁰ și tehnică militară din toate categoriile de forțe.

Unul dintre cele mai intens discutate dintre exerciții, „Zapad-2017”, s-a desfășurat în perioada 14-20 septembrie 2017 și a avut la bază un scenariu extrem de belicos, în care statul Belarus este invadat de forțe provenite din trei state virtuale, respectiv Veishnoria, Vesbaria și Lubenia, cu misiunea de a submina puterea guvernamentală de la Minsk și de a transforma vestul Belarusului într-o fortăreață separatistă. Forțelor agresoare le-a răspuns o coalitie ruso-belarusă, formată din aproximativ 12.700 de militari, 70 de avioane și elicoptere, 250 de tancuri, 200 de piese de artilerie și 10 nave de război¹¹.

Scenariul pare a fi desprins din realitate, iar dacă în locul celor trei state fictive s-ar fi aflat statele baltice (Estonia, Letonia și Lituania), manevrele și exercițiile de antrenament s-ar fi transformat în acțiuni de luptă reale. Drept urmare, UE și NATO iau măsurile necesare pentru asigurarea mediului de securitate, având în vedere modul de operare al Rusiei care, prin acțiunile desfășurate, intimidează, preia și impune controlul în zone de interes strategic. Exemple care susțin această afirmație

⁸N.A.: Scutul antirachetă – Sistem de apărare destinat detectării, urmării, interceptării și combaterii rachetelor balistice intercontinentale și a celor cu rază medie sau scurtă de acțiune lansate de inamic, URL: <https://www.descopera.ro/stiinta/11347340-scuturile-antirachete-si-provocarile-razboaielor-viitorului>, accesat la 12.08.2020.

⁹ N.A.: Sistemul AEGIS – Sistem integrat de radare și rachete de suprafață produs de Lockheed Martin care este destinat pentru a urmări și combate rachete balistice cu rază scurtă, medie și intermediară, URL: <https://www.lockheedmartin.com/en-us/products/aegis-combat-system.html>, accesat la 12.08.2020.

¹⁰ Conform *Monitorul Apărării*, „Exercițiul caucaz 2020. Rusia își testează capacitățile diplomatico-militare”, URL: <https://monitorulapararii.ro/exercitiul-caucaz-2020-rusia-isi-testeaza-capabilitatile-diplomatico-militare>, accesat la 12.08.2020.

¹¹ Conform *Știrile PRO TV*, „Rusia a început exercițiul Zapad-2017, NATO se teme de o invazie. Ce spune Kremlinul”, URL: <https://stirileprotv.ro/stiri/international/armata-rusa-incepe-joi-exercitiul-zapad-2017-nato-se-teme-de-o-invazie.html>, accesat la 12.08.2020.

sunt confirmate de exercițiul „Kavkaz-2008”¹², când Rusia a trimis trupe și a consolidat granița Osetiei de Sud cu Georgia, imediat după războiul ruso-georgian, sau dislocările de forțe și mijloace tehnice de luptă, din februarie-martie 2014, când „peste 40.000 de militari ruși”¹³ au intrat și au preluat controlul în Peninsula Crimeea, proaspăt anexată la Federația Rusă.

Drept urmare, este justificată reacția UE și NATO care, în paralel cu exercițiul militar al Federației Ruse, „Zapad-2017”, inițiază punerea în alertă a batalioanelor multinaționale din Polonia și Țările Baltice, forțe din cadrul Diviziei Multinaționale de Nord-Est¹⁴, cu centrul de comandă la Elblag, Polonia. Ulterior, aceste structuri organizează și desfășoară exerciții militare comune, de amploare, la care, împreună cu efectivele lor, participă și subunități de militari americani. Modul de acțiune al Rusiei determină și țări non NATO, precum Suedia, să desfășoare exerciții în care imită manevre tactice generate de acțiuni ofensive puternice, iar redислоcarea de trupe și tehnică militară pe insula Gotland conturează îngrijorarea guvernului de la Stockholm, raportată la manevrele forțelor aeriene și navale ruse, în Marea Baltică.

Pe tot acest mediu de securitate apasă presiunea demonstrațiilor de forță, care se inițiază și se dezvoltă de ambele părți ale frontierei est-europene, iar situația nu este pe cale să se dezamorseze, acest lucru creând instabilitate și insecuritate în zonă.

Un alt focar de insecuritate este generat în Belarus, o țară care încearcă să treacă de la autocrație la democrație și în care demonstrațiile din stradă sunt înăbușite prin forță, iar guvernul de la Minsk pare mai preocupat în a critica exercițiile militare ale NATO, de la granița Belarusului cu Lituania, decât de restabilirea ordinii publice.

Poziția UE, în acest caz, este afirmată prin vocea președintelui Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, care subliniază faptul că „UE este alături de poporul Belarus și de manifestații din Piața Independenței din Minsk”¹⁵, de unde se solicită organizarea de noi alegeri corecte și formarea unui guvern care să construiască un Belarus democrat și liber. Pe de altă parte, președintele Belarusului,

¹² N.A.: Exercițiu militar desfășurat de Federația Rusă, în perioada 15-20 iulie 2008, după Războiul Ruso-Georgian, în urma căruia Georgia nu reușește să reia controlul asupra regiunii separatiste pro-ruse Osetia de Sud.

¹³ Conform Deutsche Welle (DW), „Criza din Ucraina: O cronologie a evenimentelor”, URL: <https://www.dw.com/ro/criza-din-ucraina-o-cronologie-a-evenimentelor/a-17613460>, accesat la 16.09.2020.

¹⁴ N.A.: Batalionul multinațional de la Tapa, în Estonia, sub comandă britanică, batalionul multinațional de la Adazi, în Letonia, sub comandă canadiană, batalionul multinațional de la Rukla, în Lituania, sub comandă germană și batalionul multinațional de la Orzysz, în Polonia, sub comandă SUA, toate din componența Diviziei multinaționale de nord-est, în care activează forțe din 15 state NATO.

¹⁵ N.A.: Discursul despre starea Uniunii Europene din Parlamentul European, Bruxelles, 16 septembrie 2020, conform URL: <https://spotmedia.ro/stiri/eveniment/ursula-von-der-leyen-sustine-primul-sau-discurs-despre-starea-uniunii>, accesat la 16.09.2020.

de peste un sfert de secol, Aleksandr Lukașenko, susține că alegerile au fost corecte și se bazează pe sprijinul politic și militar, pus la dispoziție de președintele Vladimir Putin care susține că este de acord ca, în cazul unei amenințări la adresa securității și independenței statului Belarus, să suplimenteze forțele militare ale armatei din Belarus cu elemente și structuri militare rusești.

Dacă se va ajunge la această decizie, de a disloca trupe și tehnică din Federația Rusă în Belarus, se va acționa pe tiparul consacrat, iar cadrul este deja asigurat prin organizarea împreună cu armata din Belarus și Serbia, în septembrie 2020, a exercițiului militar ruso-belaruso-sârb, „Frăția Slavă 2020”. Acest exercițiu are două direcții de influențare a acțiunilor din flancul est-european. Prima, în zona comunității internaționale, unde se reiterează interesul Rusiei în obținerea controlului în Belarus și zona Mării Baltice, și a doua, la nivel național, prin încercarea de a intimida poporul din Belarus ieșit în stradă, de a suprima demonstrațiile și mișcările populare, în paralel cu asigurarea poziției președintelui Lukașenko, un aliat de încredere al Moscovei. Situația produce îngrijorare la Bruxelles, prin urmare, la recomandarea UE, Serbia nu participă¹⁶ la exercițiul „Frăția Slavă 2020”, în acest an.

Peste toate aceste tensiuni există starea de alertă mondială, provocată de pandemia de coronavirus, un risc care influențează securitatea regională din estul Europei și care se adaugă la lista deja extinsă a riscurilor și amenințărilor care conturează mediul fragil de securitate est-european.

2. Despre Belarus

Belarusul contemporan este format din șase regiuni, fiecare dintre ele cu autoritate regională executivă și legislativă, conduse de un Comitet Administrativ, al cărui președinte este însuși președintele țării.

Naționalitățile care sunt stabilite pe teritoriul Republicii Belarus sunt: belaruși (83,7%), ruși (8,3%), polonezi (3,1%), ucraineni (1,7%)¹⁷, naționalități care au în comun etnia slavă și care populează cele peste 100 de orașe și peste 100 de localități rurale, iar demografic, densitatea în zona urbană este de 70%.

Istoria statului Belarus este una extrem de interesantă și presărată cu evenimente marcante care au determinat pendularea națiunii belaruse, când spre vest către civilizația europeană, când spre est către cultura și civilizația orientală și asiatică. Teritoriul actualului stat Belarus a reprezentat arealul unde triburile slave au intrat

¹⁶ Conform *Mediafax*, „Frăția slavă-2020 se destramă. Serbia renunță la exercițiile militare din Belarus”, URL: <https://m.mediafax.ro/externe/fratia-slava-2020-se-destrama-serbia-renunta-la-exercitiile-militare-din-belarus-19538513>, accesat la 16.09.2020.

¹⁷ ***, „Republica Belarus”, *Ministerul Afacerilor Externe*, URL: <http://www.mae.ro/node/4507>, accesat la 16.09.2020.

în contact cu „negustorii și războinicii varegi”¹⁸, asimilându-i și formând statul Rutenia Kieveană¹⁹. Acesta reprezintă prima entitate statală construită pe structura unei federații, din care s-au format trei națiuni importante, beloruși, ucraineni și ruși, națiuni care au în comun aceeași etnie, respectiv etnia slavă.

Anexarea mai multor regiuni/principate din Rusia Kieveană la Marele Ducat al Lituaniei²⁰, după invazia mongolă din secolul al XIII-lea, conturează caracterul multinațional al acestei federații formată din ortodocși și greco-catolici, evrei, armeni, germani și aduce o oarecare stabilitate politică, economică și culturală în zonă.

Mai târziu, participarea Marelui Ducat, alături de Polonia, la campaniile militare duse împotriva Cavalerilor Teutoni, desemnați să propovăduiască religia catolică, înlesnește realizarea Uniunii Polono-Lituaniene²¹ cea care preia controlul frontierelor nord-vestice ale Europei de Est și începe să prospere datorită deținerii monopolului asupra rutelor comerciale care leagă Marea Baltică de Marea Neagră și de Orient.

Extinderea Marelui Ducat a fost posibilă ca urmare a declinului statului mongol și datorită existenței unei culturi slave, cultură comună, pentru popoarele care formau acest principat.

O parte din Marele Ducat, cu populația dispusă pe teritoriile Rusiei Kieveană, reprezintă statul Belarus de astăzi, cel care mai purta și numele Rusia Albă, denumire atribuită întrucât acest teritoriu nu a fost cucerit de tătari și a scăpat de invaziile distrugătoare ale mongolilor, fiind o zonă populată cu oameni liberi, care trăiau într-un stat independent.

Constituirea și expansiunea Imperiului Rus aduce încă de la prima domnie, cea a lui Ivan al III-lea cel Mare, numit și Țar al tuturor Rusiilor, toate teritoriile situate de la nord la sud, între Oceanul Arctic și Marea Neagră și de la est la vest, între Oceanul Pacific și Marea Baltică, sub aceeași formă de stat monarhic. Astfel, Rusia Albă intră în componerea Imperiului Rus până în anul 1918, când noul stat Bielarus

¹⁸ N.A.: Nume dat (de către slavii de răsărit, de bizantini și de arabi) populațiilor germanice din Peninsula Scandinavă care, între secolele al IX-lea și al XI-lea, au pătruns în răsăritul Europei, ajungând până la Bizanț – conform *Dexonline*, URL: <https://dexonline.ro/definitie>, accesat la 16.09.2020.

¹⁹ N.A.: Kieveană sau Rusia Kieveană a fost primul stat al slavilor estici dominat de orașul Kiev, din anul 880 până la mijlocul secolului al XII-lea – conform *Dexonline*, URL: <https://dexonline.ro/definitie>, accesat la 16.09.2020.

²⁰ N.A.: Marele Ducat al Lituaniei sau Marele Principat al Lituaniei a fost între secolele al XII-lea și al XVIII-lea un stat din Europa Răsăriteană, care s-a extins prin cucerirea unor părți din Rusia Kieveniană, ocupând teritorii care astăzi fac parte din Lituania, Belarus, Ucraina, Polonia și Rusia.

²¹ N.A.: Uniunea statală polono-lituaniană, numită oficial „Republica celor două națiuni” ori „Federația celor două națiuni” – conform *Istoria*, „Uniunea statală Polono-Lituaniană (1569 - 1795)”, URL: http://istoria.md/articol/126/Uniunea_statal%C4%83_Polono_Lituanian%C4%83, accesat la 16.09.2020.

își declară independența.

Situat între Polonia și Rusia Sovietică, în timpul Războiului Bolșevic²², Bielarusul este divizat în Republica Sovietică Socialistă Lituano-Bielorusă în partea estică, aflată sub influență rusească și partea vestică pe care Polonia o anexează, mult mai deschisă libertăților economice, sociale și culturale.

Încheierea celui de-al Doilea Război Mondial stabilește noi granițe între statele lumii și noi linii de demarcație a influențelor în zonele de interes. Republica Sovietică Socialistă Bieloruscă începe o perioadă de reconstrucție alături de URSS, dezvoltându-se ca un important centru industrial, în care au fost detașați muncitori din întreaga Rusie și unde naționaliștii bieloruși sunt promovați de sistemul socialist în funcții importante din guvern și în structurile de conducere ale statului.

Perioada comunistă îndepărtează Bielarusul de Europa Occidentală din cauza restricțiilor impuse de Moscova și supune populația fostei Rusii Albe la o sovietizare excesivă în paralel cu o dizolvare a tot ceea ce însemna cultura, educația și societatea autohtonă. Este o perioadă în care se susține o politică de asimilare culturală, menită să împiedice dezvoltarea liberă a națiunii bielorusă. Voința socialistă începe să se impună prin forță, au loc alegeri fraudate, cu participarea și susținerea poliției secrete rusă și a Armatei Roșii, care seamănă teroare prin modurile de acțiune. Se confiscă și se naționalizează bunurile oamenilor, iar la nivel național, condițiile economice și de trai se înrăutățesc. Terenurile agricole se naționalizează, iar fermele individuale devin ferme colective. Populația din Bielarusul de Vest a plecat fruntea în fața tăvălugului comunist, iar dacă se împotriveau acestor măsuri, organele de control socialiste reacționau imediat prin arestări, deportări și chiar execuții.

Anii '90 aduc primele acțiuni pro-independență ale statului Belarus, urmate de declararea independenței, schimbarea numelui din Bielarus în Republica Belarus și participarea la acordul încheiat cu liderii Rusiei și al Ucrainei, acord care prevedea desființarea Uniunii Sovietice și formarea Comunității Statelor Independente (CSI).

Noul stat Belarus pornește pe drumul unei fragile democrații, iar poziționarea lui între Letonia, Lituania, Polonia, Ucraina și Federația Rusă îi conferă o importanță geopolitică deosebită, mai ales datorită faptului că este situat pe principala cale de acces spre enclava rusă Kaliningrad, de unde se asigură ieșirea în Marea Baltică, fapt care reprezintă un interes strategic de mare importanță pentru Federația Rusă.

²² N.A.: Războiul Bolșevic sau Războiul polono-sovietic s-a desfășurat în perioada februarie 1919 – martie 1920, a pus față în față armata Rusiei cu armatele Poloniei și Ucrainei și a avut ca miză controlul teritoriilor care aparțin astăzi Belarusului și Ucrainei, conform Rex A. WADE, „The Bolshevik Revolution and Russian Civil War”, Editura Greenwood, Michigan, 2001.

3. Belarus – un posibil pol de insecuritate regională

Securitatea în zona Europei de Est reprezintă una dintre cele mai mari provocări ale UE și NATO și, în același timp, o vulnerabilitate datorată dezvoltării deficitare a unei structuri de apărare menită să asigure securitatea comună, mai ales a statelor nou afiliate la cele două structuri.

Extinderea accelerată spre est a UE și NATO s-a realizat relativ repede din punct de vedere politic, însă nu s-a putut realiza în paralel cu implementarea elementelor de apărare destinate asigurării securității regionale, iar ca un recul la această deficiență au apărut și s-au intensificat forme ale războiului hibrid și acțiuni repetate de intimidare, desfășurate de Federația Rusă în statele exsovietice, încă dependente economic și politic de Moscova.

Cu toate acestea, în ultimii ani s-a evidențiat o implicare mai activă a celor două structuri (NATO și UE), cu o participare importantă a SUA, pe baza parteneriatelor strategice, fapt care a determinat reducerea decalajului dintre vorbe și fapte și s-a concretizat prin intensificarea acțiunilor specifice militare, economice și politice, în țările care au graniță comună cu Federația Rusă sau se află la periferia estică a UE și NATO.

Interesul Federației Ruse de a câștiga puterea și influența în Europa de Est s-a demonstrat încă din 2014, prin anexarea Peninsulei Crimeea, acțiune căreia i-au urmat intense exerciții militare demonstrative, desfășurări de acțiuni specifice agresiunilor hibride și intervenții, mai mult sau mai puțin dezvăluite, în organizarea și desfășurarea alegerilor în state foste sateliți ai URSS.

Situația statelor foste membre a Uniunii Sovietice, precum și a celor care au aparținut Tratatului de la Varșovia, nu este una ușoară. Înzestrarea cu tehnică și sisteme de armament modern este încă în așteptare sau, dacă există, este în curs de operaționalizare. Securitatea și siguranța statelor este în continuare dependentă de vechile sisteme sovietice, iar pe lângă această dotare precară a armatelor, lipsa infrastructurilor de apărare din regiune, a căilor de transport, aeroporturi, drumuri, poduri, precum și proasta administrare a magistrelor de conducte de petrol și gaze sau a instalațiilor electrice are implicații profunde atât pentru societatea civilă, cât și pentru dezvoltarea economică din regiune.

Astfel, multe zone din Europa de Est sunt înscrise în planurile strategice cu indicative Anti Access/Area Denial²³, iar NATO își asumă misiunea de a elimina aceste zone și de a realiza apărarea colectivă, în paralel cu implementarea

²³ N.A.: Anti Access/Area Denial – A2/AD reprezintă o zonă în care există sisteme sau dispozitive militare și în care se aplică o strategie menită a împiedica un adversar să ocupe sau să traverseze respectiva zonă de pământ, mare sau aer. Conform *Defence Matters*, „A2/AD explained in three minutes”, URL: <https://www.defencematters.org/news/a2-ad-explained-three-minutes-vid/1073/>, accesat la 16.09.2020.

infrastructurilor militare și cu reconstrucția și consolidarea infrastructurilor civile. Acest lucru solicită timp și, mai ales, bani, iar decalajul mare dintre economiile țărilor din Europa de Est creează diferențe tot mai evidente și îngreunează procesul de realizare a interoperabilității. Toate acestea se petrec în timp ce exercițiile militare și acțiunile hibride ale Federației Ruse sunt în continuă desfășurare, fără a fi deranjate de obstacolele și deficiențele pe care le prezintă infrastructura precară de pe flancul estic, atât de necesară alianței pentru organizarea și implementarea operațiunilor de apărare colectivă.

La tot acest tablou general, se pot adăuga situațiile actuale care pot genera crize de securitate, situații identificate prin poziția incertă a Turciei (țară membră NATO), care preferă sisteme de luptă din Federația Rusă, reaprinderea conflictelor considerate înghețate, precum cel dintre Armenia și Azerbaidjan, escaladarea tensiunilor militare dintre Israel și Siria și a celor economice dintre Cipru și Turcia sau a celui dintre Grecia și Turcia, activarea sistemului de apărare teritorială și a celui de comandă-control din Ucraina și nu în ultimul rând, manifestațiile și demonstrațiile antiguvernamentale din capitala Minsk și din alte orașe importante ale Belarusului, reprimare brutal de forțele de securitate și de poliție.

Viitorul Republicii Belarus și direcțiile pe care acesta își va orienta politicile și strategiile de dezvoltare sunt încă sub semnul întrebării. Geopolitic însă, realitățile ne prezintă un stat Belarus aflat în „zona tampon” dintre Federația Rusă și UE, un stat susținător al strategiilor și proiectelor concepute la Moscova și axate pe construirea și consolidarea unui coridor de acces spre enclava Kaliningrad și, de aici, spre rutele comerciale din Marea Baltică, în paralel cu deținerea controlului total al traseelor gazoductelor din Rusia spre Europa.

Astfel, obiectivele strategice ale Rusiei nu îi permit acesteia să mențină Belarusul în afara sferei sale de influență. Moscova susține guvernul lui Lukashenko și are nevoie de influențele acestui președinte controversat pentru a susține colaborarea și, implicit, controlul în numeroase domenii precum cel politic, economic sau financiar, iar peste acestea, cele două state gestionează împreună și spațiul aerian și apărarea aeriană din zona de responsabilitate belarusă.

Protestele din Belarus au, însă, și alte origini. Economia aflată în recesiune și sub sancțiunile UE generează probleme sociale la nivelul claselor aflate la limita de jos și la cea de mijloc a societății și provoacă mișcări antiguvernamentale. Guvernul este în impas și depinde în mare măsură de economia Rusiei, și ea aflată într-o situație incomodă din cauza sancțiunilor economice impuse de UE, scăderii prețului petrolului pe piața internațională și a devalorizării rublei rusești care a atras după ea prăbușirea rublei belaruse.

Conducerea de la Minsk caută soluții și sprijin financiar la Fondul Eurasiatic

pentru Stabilizare și Dezvoltare²⁴, însă sumele împrumutate ajung cu greu în Belarus, iar guvernul este nevoit să demareze runde de negocieri cu UE și Fondul Monetar Internațional. Astfel, UE ridică sancțiunile economice și deschide drumul exporturilor din Belarus către Occident, însă impune condiții cu privire la restructurarea economiei și la permisiunea de a monitoriza atent toate planurile și proiectele care vizează refacerea și reconstrucția infrastructurilor.

Condițiile impuse de UE nu sunt agreeate la nivelul relațiilor ruso-belaruse și determină Moscova să pună presiune pe guvernul de la Minsk, având în vedere faptul că Rusia este principala piață de desfacere pentru Belarus. În paralel, la presiunile președintelui Putin, Federația Rusă lansează promisiuni de reducere a prețurilor la petrol și gaze și promite identificarea unor soluții de reeșalonare a datoriilor Belarusului către Moscova.

În prezent, Belarus trebuie să facă față unor presiuni puternice exercitate atât din plan intern, cât și din plan extern.

Președintele Lukașenko, nerecunoscut de cancelaria de la Bruxelles, continuă să aplice forța în stabilirea ordinii și securității pe plan intern, metodă condamnată ferm de UE, care susține opoziția din Belarus în demersurile ei de a înlătura regimul totalitar impus de „ultimul dictator al Europei”²⁵.

Situația extrem de tensionată din regiune îngrijorează forurile decizionale ale UE și determină adoptarea de noi sancțiuni care vor fi aplicate regimului de la Minsk. Aceste reacții vor produce un clivaj și mai pronunțat între Belarus și UE și va înlesni consolidarea relațiilor ruso-belaruse.

Viitorul ne va arăta în curând dacă Federația Rusă mai este în măsură să susțină economic și financiar statul Belarus, aflat într-o criză politică internă accentuată, lucru care, dacă nu se va realiza, va genera sfârșitul dictaturii Lukashenko și reorientarea Belarusului spre Occident.

Concluzii

Istoria ne-a demonstrat că se repetă. Orice expansiune a unui imperiu s-a finalizat cu o decădere și o revenire la valorile naționale și individuale ale fiecărei culturi în parte.

²⁴ N.A.: Fondul Eurasiatic pentru Stabilizare și Dezvoltare – acord financiar coordonat de Rusia, între Armenia, Belarus, Kazahstan, Republica Kârgâzstan, Rusia și Tadjikistan, destinat combaterii consecințelor negative ale crizelor, pentru a asigura susținerea economică pe termen lung și pentru a încuraja integrarea economică a țărilor membre. Conform *Eurasian Fund for Stabilization and Development*, URL: <https://efsd.eabr.org/en/about>, accesat la 16.09.2020.

²⁵ M. Teodorescu, „Povestea „ultimului dictator al Europei”. Ascensiunea lui Lukașenko de la șef de colhoz la președinte al Belarusului”, *Adevărul*, URL: https://adevarul.ro/international/europa/cine-ultimul-dictator-europei-ascensiunea-lukasenko-sef-colhoz-presedinte-belarusului-1_5f3c50ec5163ec427119cd75/index.html, accesat la 16.09.2020.

Expansiunea UE și a NATO spre estul Europei a generat crearea unui climat regional de securitate care cu greu mai poate fi gestionat.

Problemele politice interne și decalajul economic semnificativ dintre țările membre ale celor două structuri responsabile cu asigurarea securității și stabilității regionale, suprapuse peste pandemia de COVID-19, îngreunează și mai mult realizarea strategiilor propuse, iar UE se recunoaște slăbită și fragilă în fața noilor provocări.

Mediul de securitate este în continuă transformare. Pozițiile „statelor membre” devin din ce în ce mai oscilante cu privire la apartenența la UE sau NATO (ex. Marea Britanie cu Brexit sau Turcia în relația cu Alianța Nord-Atlantică), iar tensiunile politice și mișcările sociale din zone de interes strategic nu fac altceva decât să reconfigureze poziții și influențe pe harta geostrategică a lumii.

Revenirea la valorile naționale și identificarea soluțiilor privind îmbunătățirea infrastructurii de apărare, proprii fiecărui stat în parte, presupun investiții în securitate și alocarea fondurilor din bugetele naționale în domeniul apărării, pentru dezvoltarea capacităților și a mobilității forțelor militare. Domeniul infrastructurilor critice necesită și el o atenție deosebită, iar prin modernizarea și digitalizarea sectorului energetic și al transporturilor se poate contura stabilitatea și securitatea economică a unui stat.

Poziția Belarusului în acest mediu variabil și extrem de complex poate fi hotărâtoare atât pentru țările din UE, cât și pentru Federația Rusă. Decizia guvernului de la Minsk nu este cea care va conta, importantă va fi atitudinea poporului din Belarus. El este cel care dacă va ceda presiunilor externe din est, va rămâne fidel directivelor lansate de la Moscova, iar dacă va ceda presiunilor din vest și va întoarce spatele Federației Ruse, este posibil să se transforme într-un teatru de luptă prin care Rusia să încerce să își mențină influențele în zona Europei de Est.

Situația, în continuare incertă și neclară, este prezentă pe agendele de lucru ale organizațiilor internaționale și regionale, inclusiv pe cea a Conferinței de la Riga, din 12-13 noiembrie 2020, unde experți regionali și internaționali în politică externă și apărare, cadre didactice universitare, jurnaliști și reprezentanți ai mediului de afaceri, vor discuta, analiza și evalua posibilele direcții de evoluție a mediului de securitate regional.

Indiferent de ce soluții se vor identifica și ce decizii vor fi agreate, statul Belarus va fi cel care trebuie să se hotărască dacă va reprezenta un „cap de pod” în ofensiva Federației Ruse spre cucerirea influențelor regionale, în zona Mării Baltice, sau dacă se va constitui într-o redută înaintată a politicii de apărare comună a UE, susținută de NATO în flancul Europei de Est.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „A2/AD explained in three minutes”, *Defence Matters*, URL: <https://www.defencematters.org/news/a2-ad-explained-three-minutes-vid/1073/>
2. ***, „Criza din Ucraina: O cronologie a evenimentelor”, *Deutsche Welle (DW)*, URL: <https://www.dw.com/ro/criza-din-ucraina-o-cronologie-a-evenimentelor/a-17613460>
3. ***, „Exercițiul caucaz 2020. Rusia își testează capabilitățile diplomatico-militare”, *Monitorul Apărării*, URL: <https://monitorulapararii.ro/exercitiul-caucaz-2020-rusia-isi-testeaza-capabilitatile-diplomatico-militare>
4. ***, „Frăția slavă-2020 se destramă. Serbia renunță la exercițiile militare din Belarus”, *Mediafax*, URL: <https://m.mediafax.ro/externe/fratia-slava-2020-se-destrama-serbia-renunta-la-exercitiile-militare-din-belarus-19538513>
5. ***, „Republica Belarus”, *Ministerul Afacerilor Externe*, URL: <http://www.mae.ro/node/4507>
6. ***, „Rusia a început exercițiul Zapad-2017, NATO se teme de o invazie. Ce spune Kremlinul”, *Știrile PRO TV*, URL: <https://stirileprotv.ro/stiri/international/armata-rusa-incepe-joi-exercitiul-zapad-2017-nato-se-teme-de-o-invazie.html>
7. ***, „Uniunea statală Polono-Lituaniană (1569 - 1795)”, *Istoria*, URL: http://istoria.md/articol/126/Uniunea_statal%C4%83_Polono_Lituanian%C4%83
8. ***, *Eurasian Fund for Stabilization and Development*, URL: <https://efsd.eabr.org/en/about>
9. BENNETT, Brian, „*Last Dictatorship in Europe: Belarus Under Lukashenko*”, Editura Oxford University Press, Oxford, 2011.
10. BERBECA, Veaceslav; TĂBĂRȚĂ, Ion, „*Proiectul CSI: Anatomia unui eșec*”, Colecția de studii Politici Publice, nr. 7/2009, Editura Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, 2009.
11. COLIBĂȘANU, Antonia, „*Geopolitică și geoeconomie contemporană*”, Editura Tritonic, București, 2020.
12. IONESCU, Mihail E., „*După hegemonie: patru scenarii de securitate pentru Europa de Est în anii '90*”, Editura Scripta, București, 1993.
13. McCAULEY, Martin, „*Rusia, America și Războiul Rece, 1949-1991*”, Editura Polirom, Iași, 1999.
14. MOISESCU, Gabriel-Florin; CHIOSEAUA, Bogdan, „*Despre Sistemul Național de Securitate*”, Editura Academiei Forțelor Aeriene, Brașov, 2019.
15. Rex A. WADE, „*The Bolshevik Revolution and Russian Civil War*”, Editura Greenwood, Michigan, 2001.
16. TEODORESCU, M., „Povestea „ultimului dictator al Europei”. Ascensiunea lui Lukașenko de la șef de colhoz la președinte al Belarusului”, *Adevărul*, URL: https://adevarul.ro/international/europa/cine-ultimul-dictator-europei-ascensiunea-lukasenko-sef-colhoz-presedinte-belarusului-1_5f3c50ec5163ec427119cd75/index.html

CELE MAI RECENTE DEZVOLTĂRI TEHNOLOGICE ÎN CADRUL RĂZBOIULUI DE TIP „MOZAIC”

*Dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ**

În ultima perioadă, putem afirma că asistăm la pași uriași efectuați în domeniul cercetării-dezvoltării-inovării (CDI), în care imaginile noastre din filmele de ficțiune și previziunile cercetătorilor au depășit orice așteptare, apropiindu-se, din ce în ce mai mult, de ceea ce ne imaginăm cu mulți ani în urmă. Posibilitatea teleportării a devenit o realitate, chiar dacă se poate realiza, deocamdată, doar în spațiul cuantic. Oamenii de știință susțin faptul că inteligența artificială a devenit conștientă și poate pilota avioane militare.

Oficial, s-a prezentat deja programul privind asigurarea pazei bazelor militare americane cu câini-roboți, iar roboții umanoizi soldați sunt încă în fază experimentală. Nu va mai dura mult și roboții vor lua locul factorului uman în multe domenii, printre care și în spațiul operațional multi-domeniu. Pe lângă SUA, Franța a anunțat începerea cercetărilor pentru a dezvolta „soldați îmbunătățiți”.

Ca urmare, lucrarea de față are scopul de a prezenta progresele realizate în ultima perioadă în CDI, în ceea ce privește dezvoltarea capacităților viitorului război de tip „mozaic”.

Cuvinte-cheie: războiul de tip „mozaic”; internetul cuantic; modelul de inteligență artificială GPT-3; algoritmul ARTU μ ; câine-robot; sisteme avansate de luptă; soldați îmbunătățiți.

** Colonel (r) dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ este cercetător științific gradul III în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: ionita.constantin@unap.ro*

Introducere

Forțele armate moderne au încercat, dintotdeauna, să folosească noi dispozitive și sisteme de arme novatoare, pentru a reduce riscul pierderilor proprii și a-și învinge dușmanii. Odată cu dezvoltarea tehnologiei sofisticate, forțele se bazează, în principal, pe arme sau mașinării înalt tehnologizate, intrate recent în folosință. Robotica este una dintre zonele fierbinți ale epocii moderne, în care națiunile se concentrează pe scopuri militare încă din timp de pace, pregătindu-se pentru război. Roboții sunt deja folosiți de ceva timp pentru operații de deminare și salvare-evacuare, dar acum sunt în cercetare pentru misiuni de luptă sau spionaj.

În prezent, în domeniul militar se folosesc diferite tipuri de roboți pentru diferite aplicații, de la detectarea minelor, supraveghere, logistică, până la operațiile de salvare-evacuare. În viitor, se preconizează folosirea lor pentru recunoaștere și supraveghere, logistică și suport, infrastructură de comunicații și chiar în operații ofensive, desfășurate înainte de misiune și ca inducere în eroare, pentru a ascunde manevra capabilităților militare.

De fapt, se ridică deja problema realizării unor capabilități militare umanoide sau androide, care să suplimenteze și să sprijine pe cele militare umane. În acest sens, în laboratoarele agențiilor militare de cercetare pentru apărare se află în curs investigații, în diferite faze de realizare, anumiți roboți necesari spațiului operațional imprevizibil, care să fie în măsură să-și îndeplinească misiunea în mod autonom și cu aceeași eficiență ca și sistemele de luptă pilotate uman. Cele mai recente tehnici de realizare a roboților sunt evaluate și avute în vedere pentru a crea mașinării avansate tehnologic și inteligente, pentru diferite operații.

Deja, competiția pe piața produselor militare înalt-tehnologizate este imensă, firmele cu renume sau nou intrate în acest domeniu luptând să dezvolte roboți și sisteme de inteligență artificială, din ce în ce mai apropiate de necesitățile securității și apărării naționale. Gradul de secretizare pe care îl au aceste produse militare face dificilă o analiză a fazelor de dezvoltare și experimentare a lor, pentru a stabili până unde s-a ajuns cu cercetarea și inventivitatea umană. O astfel de analiză este dificilă și ca urmare a faptului că multe realizări în robotică și tehnologie autonomă sunt folosite pentru a induce în eroare competitorii sau posibili adversari, prin anunțuri propagandistice puțin realiste sau chiar false.

Ca urmare a deciziei liderilor americani de a dezvolta o nouă strategie de ducere a războaielor viitoare, în 2017, Forțele Terestre ale SUA au lansat conceptul „Bătăliei multidimensionale” (Multi-Domain Battle-2017), cu scopul schimbării modului de gândire și ducere a conflictelor viitoare, pentru penetrarea sistemelor ruse și chineze de anti-acces și interdicție zonală (A2/AD) și recâștigarea libertății de acțiune strategică în regiunile controlate de Moscova și Beijing. Un an mai târziu, în 2018, cercetătorii științifici de la Agenția guvernamentală americană

pentru proiecte avansate de cercetare în domeniul apărării (DARPA) au propus o noua abordare strategică, denumită războiul de tip „mozaic”, care să adune la un loc platformele de luptă individuale, pentru a stabili o imagine completă a unei victorii rapide și decisive împotriva oricărui agresor, precum și a dezvolta un pachet de capacități adecvat. Ambele inițiative au prezentat noi concepte operaționale care să permită lucrul în comun a tuturor sistemelor de arme întrunite, realizând, astfel, o masare a focului și nu a forțelor, pentru rezolvarea complexității spațiului operațional modern și transformarea acestuia într-un avantaj asimetric.

Paradigma acestor noi strategii o reprezintă înțelegerea și acceptarea binomului „om-mașină”, ca o condiție *sine-qua non* pentru obținerea victoriei depline în orice tip de conflict. Abordarea Forțelor Terestre americane dorește să realizeze o sinergie inter-domenii de acțiune, prin asigurarea complementarității capacităților de apărare și nu creșterea numărului acestora, care să ducă la sporirea eficienței întrebuințării lor și la acoperirea vulnerabilităților existente, realizându-se o acțiune în comun a forțelor întrunite, ca un tot unitar. Dar aici apare riscul competitivității și nu realizarea complementarității între cele două tipuri de capacități militare – umanoide/androide și cele umane, pentru că marile companii producătoare de tehnologii dezvoltate au nevoie de comenzi ferme și investiții uriașe, pentru a supraviețui în lupta acerbă pe piața de armamente.

Strategia propusă de cercetătorii americani de la DARPA, privind viitorul război de tip „mozaic” ar dori să înlăture acest risc, asigurând posibilitatea lucrului în comun a tuturor sistemelor de arme întrunite, care să acționeze întrunit și concomitent, într-un sistem-de-sisteme (System-of-Systems/SoS), care să asigure descoperirea/avertizarea, luarea deciziei și acțiunea/lovirea (sense-decide-act).

1. Tehnologia cuantică și revoluția în inteligența artificială

Despre teleportare s-a vorbit încă din 1943, pe timpul desfășurării experimentului „Philadelphia” privind ascunderea unei nave de luptă (distrugătorul american USS Eldridge/DE-173) de radarele adversarului, prin aplicarea forței electromagnetice. Considerat primul experiment reușit de teleportare¹, acesta a fost oprit, ca urmare a consecințelor dezastrului uman care a avut loc atât în timpul, cât și după realizarea sa, iar dosarul strict secret al activității de cercetare științifică, având indicativul „Rainbow”, a dispărut, chiar dacă la realizarea acestuia și-au adus contribuția renumiți fizicieni, precum Albert Einstein și Nikola Tesla.

Faptul că omenirea a realizat un astfel de experiment, cu avantaje incomensurabile în călătoria în timp și spațiu, a aprins spiritele cercetătorilor științifici pentru realizarea

¹ Mike Dash, „Borderlands: The Ultimate Exploitation of the Unknown”, *Overlook Press*, 2000, New York, p. 22.

unei teleportări care să conțină mai puține riscuri. Unele dintre teoriile care au urmat acestui experiment, s-au referit la conjectura protecției cronologice (curba închisă de tip temporal sau așa-numita „gaură de vierme”)², principiul autoconsistenței al lui Novikov³ și chiar mecanica cuantică a călătoriei în timp.

Figura nr. 1: Teleportarea cuantică⁴

Teleportarea nu reprezintă o activitate științifică în sine, ci denumirea dată de scriitorii de ficțiune dispariției unui obiect sau a unei persoane dintr-un loc și apariția sa în altă parte. Unul dintre primii teoreticieni care au abordat teoria cuantică a fost fizicianul american David Joseph Bohm, dar teoria sa despre ordinea „înfășurată”, din 1951, a apărut într-o perioadă de pionierat și nu a fost foarte bine înțeleasă. În ultima

² N.A.: *Conjectura privind protecția cronologiei* este o presupunere propusă inițial de Stephen Hawking în 1992, care spune că legile fizicii sunt de natură să prevină călătoria în timp pe toate scările, cu excepția celor submicroscopice. Permisibilitatea călătoriei în timp este reprezentată matematic de existența curbelor închise temporale în unele soluții exacte ale relativității generale.

³ N.A.: Conform ing. Nicolae Sfetcu, în lucrarea sa „Paradoxuri cauzale în călătoria în timp”, din 2 mai 2019, fizicianul Igor Dmitriyevich Novikov a discutat despre posibilitatea *curbelor temporale închise (CTC)*, în cărțile sale din 1975 și 1983, oferind opinia că numai călătoriile cu autoreglementare înapoi ar fi permise. În lucrarea sa din 1990, se afirmă „Problema Cauchy în spațiu-timp cu curbe temporale închise”, autorul sugerând principiul autoconsistenței, care spune că singurele soluții la legile fizicii care pot apărea local în Universul real sunt acelea care sunt autoconsistente la nivel global. Autorul a concluzionat mai târziu că această călătorie în timp nu trebuie să ducă la paradoxuri incompreensibile, indiferent de tipul de obiect care a fost trimis în trecut. Editura MultiMedia Publishing, Drobeta Turnu Severin, 2019, p. 5.

⁴ *Sursa*: Fizica, 2000.

perioadă, însă, un grup de șase cercetători de la IBM au preluat ideile teoriei cuantice a lui Bohm, pe care au combinat-o cu celebrul efect Einstein-Podolski-Rosen (EPR)⁵, demonstrând că teleportarea perfectă este cu adevărat posibilă în principiu, cu condiția ca originalul să fie distrus. Astfel, ei au reușit să găsească o modalitate, conform Figurii nr. 1, de a măsura o parte din proprietățile obiectului A, care se dorește a fi teleportat, în timp ce au făcut ca cealaltă parte de informații, necunoscute, ale obiectului A, să treacă – prin efectul EPR – în alt obiect, C, obiect care nu a fost în contact cu A. Mai târziu, aplicând obiectului C un tratament conform cu informația ‘citită’ de la A, este posibil ca să se modifice starea lui C, astfel încât acesta să devină identic cu A, în starea în care era înainte de scanare. Obiectul A nu mai este în aceea stare de început din moment ce a fost scanat, deci ceea ce s-a obținut este teleportare, și nu replicare. Restul de informație care nu a fost scanată de la A, este transmisă de la A la C prin intermediul unui al treilea obiect, B, care interacționează, mai întâi, cu C și apoi cu A. Poftim? Este corect așa ceva? Adică ‘mai întâi cu C și apoi cu A’? Bineînțeles, în mod obișnuit, ca să obținem ceva de la A la C, trebuie mai întâi să accesăm A și apoi C, și nu invers⁶.

Figura nr. 2: Cum se realizează internetul cuantic⁷

⁵ N.A.: Efectul EPR (după numele celor trei mari fizicieni care l-au descoperit) vorbește despre o informație atât de subtilă, încât nu poate fi scanată și nici citită sau măsurată, spre deosebire de orice alte proprietăți materiale ale obiectelor. Dar a fost parțial înțeleasă încă din 1930, când a fost discutată într-un faimos material al fizicienilor Albert Einstein, Boris Podolski și Nathan Rosen. În anii 1960, John Bell a arătat că două particule „pereche”, care au fost cândva în contact, dar s-au depărtat prea mult unele de altele pentru a mai putea schimba informații în vreun fel, vor acționa individual în maniere identice din punct de vedere aleatoriu, maniere care nu pot fi explicate prin statistică. Experimente cu fotoni și alte particule au demonstrat aceste corelații, în acest fel validând mecanica cuantica. O altă caracteristică a efectului EPR este aceea ca informațiile furnizate nu pot fi înțelese și controlabile în mod clasic. Este exact aceea parte de informație care nu poate fi extrasă pe căi obișnuite, clasice. Este exact ceea ce face ca obiectul A să poată fi teleportat și să devină obiectul C.

⁶ Suci Alexandru Alin, „Teleportarea cuantică”, *Fizica*, 2020, URL: <https://asfizica.weebly.com/teleportarea-cuantic259.html#>, accesat la 03.02.2021.

⁷ Sursa: Fuliver/GettyImages.

Dar teleportarea cuantică nu se referă la deplasarea obiectelor dintr-un loc în celălalt, ci la deplasarea informației cuantice, care trebuie transmisă prin intermediul particulelor de lumină, denumite fotoni (a se vedea Figura nr. 2). La începutul acestui an, o echipă Fermilab a Departamentului pentru Energie din SUA, împreună cu NASA și cu cercetătorii de la Universitatea Calgary, au reușit să teleporteze biți cuantici de fotoni de-a lungul a 44 de kilometri de fibră, ceea ce reprezintă o premieră în știința mondială și o realizare majoră pentru domeniul IT.⁸ Este primul pas care duce la legarea calculatoarelor cuantice, deja existente în lume, ca să poată comunica între ele pe viitor. Scopul final al acestor experimente, așa cum afirmă fizicianul român Cristian Prescură, este acela de a realiza un internet cuantic, care să asigure transportul datelor cuantice dintr-o parte în cealaltă, în așa fel încât calculatoarele cuantice să lucreze toate la unison. Se lucrează deja la o astfel de rețea, în apropiere de Chicago, care va deveni primul internet cuantic din lume, iar perioada de realizare se preconizează a fi în următorii 50 de ani.

Figura nr. 3: Sistemul de inteligență artificială GPT-3⁹

O altă premieră mondială o reprezintă declarația profesorului american David Chalmers, de la Universitatea din New York, expert în mecanisme mentale, care afirmă că inteligența artificială a devenit conștientă, analizând sistemul Generative Pre-trained Transformer 3 (GPT-3) de inteligență artificială, care excelează în domeniul limbajului. Acest sistem (a se vedea Figura nr. 3), realizat de laboratorul

⁸ Luana Pavaluca, „Realizare majoră pentru știință: prima teleportare cuantică pe distanță lungă. Ce va însemna internetul cuantic pentru omenire”, *Digi 24*, 3 ianuarie 2021, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/sci-tech/descoperiri/realizare-majora-pentru-stiinta-prima-teleportare-cuantica-pe-distanța-lungă-ce-va-insemna-internetul-cuantic-pentru-omenire-1427473>, accesat la 01.02.2021.

⁹ Sursa: Fuliver/GettyImages

american de cercetare OpenAI al lui Elon Musk, în iunie 2020, *generează text cu o minimă intervenție umană, într-un ritm extrem de rapid. Poate recunoaște și reda modele de cuvinte, chiar înainte de a estima ce va urma, datorită puterii sale incredibile, obținute cu ajutorul celor 175 de miliarde de parametri lingvistici*¹⁰.

Sistemul GPT-3 de învățare automată, considerat primul precursor al unei inteligențe artificiale de tip general, a atras admirația întregii lumi, pentru abilitatea sa remarcabilă de a genera text cu o minimă interferență umană, putând procesa, conform publicației Financial Times, de 45 de miliarde de ori mai multe cuvinte decât cele percepute de un om în întreaga sa viață. În plus, sistemul de AI a învățat să posteze comentarii pe rețeaua de Internet Reddit, să conceapă un poem satiric despre Musk, să compună un articol întreg pentru The Guardian, să traducă și să rezolve probleme de matematică, iar recent, a scris un scenariu de film de 3 minute și jumătate¹¹.

În prezent, inteligența artificială se dezvoltă rapid în lume și poate fi folosită, în afara domeniului militar, în tehnologia deepfake – conținut falsificat cu ajutorul inteligenței artificiale –, care poate fi atât de realistă, încât nici computerele să nu o poată depista, sau în domeniul artistic al designului, unde compania rusească multidisciplinară Art.Lebedev Studio a realizat un designer computerizat, denumit „Nikolai Ironov”, pe care l-au inclus în peste 20 de proiecte diferite care presupuneau construirea de logo de brand și fabricarea unei identități de marcă. Aceeași abordare o are și compania Mailchimp, care se folosește de AI ca să le permită companiilor să inventeze campanii de marketing fără contribuție umană, iar Adobe a lansat pe piață produsul „Sensei”, un asistent AI pentru design¹². Alte domenii de întrebuințare ale diferitelor aplicații AI sunt: asistență vocală, sisteme de recunoaștere a vocii și facială, roboți, automobile autonome.

Ca măsură de protecție în urma discuțiilor aprinse care au urmat acestei premiere științifice, în care s-a constatat că sistemele de AI întrec performanțele oamenilor în mai multe aspecte – nu dorm, nu se îmbolnăvesc, nu au blocaje creative și pot completa o sarcină în câteva secunde –, UE a reacționat cerând statelor membre să-și consolideze legislația pentru protejarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor, în contextul unei creșteri a utilizării aplicațiilor de tip AI, care ar putea deveni sursa unor erori și discriminări. Faptul că pandemia de coronavirus a

¹⁰ Anca Grădinaru, „Revoluția AI. Un om de știință susține că inteligența artificială a devenit conștientă”, *Digi 24*, 1 ianuarie 2021, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/sci-tech/revolutia-ai-un-om-de-stiinta-sustine-ca-inteligenta-artificiala-a-devenit-constienta-1424650>, accesat la 04.02.2021.

¹¹ N.A.: Studenții care au făcut filmul în cadrul testărilor de laborator s-au folosit de o unealtă derivată din GPT-3, intitulată „Shortly Read”. Ei au scris primele replici, apoi au lăsat inteligența artificială să se dezlănțuie. Tot ce urmează se bazează pe 175 de miliarde de parametri – adică asociațiile pe care algoritmul le trasează între cuvinte și fraze, în funcție de datele cu care a fost antrenat.

¹² *Ibidem*, p. 3.

accelerat adoptarea AI la nivel european (42% dintre companiile europene recurg la folosirea aplicațiilor care au încorporate AI: Cehia 61%, Bulgaria și Lituania 54%, fiind cele mai avansate) și că aceasta a început să fie utilizată și de forțele de ordine, precum și de sectorul medical, sectorul privat și de agențiile de informații, au ridicat problema riscului adoptării fără limite a noilor tehnologii, fără a evalua impactul social asupra utilizării lor și a posibilității încălcării vieții private a oamenilor și a crea discriminări la angajare, dacă anumite criterii exclud categoriile de populație, pe baza numelui de familie sau a adresei¹³.

Tot în premieră, la nivel militar, Forțele Aeriene americane au testat, pe 15 decembrie 2020, posibilitatea co-pilotării unui avion de spionaj de tip „U-2 Dragon Lady”, de către un sistem de inteligență artificială. Algoritm de inteligență artificială, cu numele de „ARTUμ”, a fost dezvoltat de cercetătorii de la un laborator federal american, pentru a executa comenzi și sarcini specifice pe care, în mod obișnuit, le-ar fi executat un co-pilot¹⁴. Apreciind că ne aflăm deja într-o cursă a înarmării cu AI, secretarul-adjunct pentru achiziții, tehnologie și logistică al Forțelor Aeriene americane, dr. Will Roper, a declarat într-un interviu acordat CNN în aceeași zi, că *este primul astfel de zbor, un imens salt înainte în ceea ce privește securitatea națională în era digitală. Folosirea inteligenței artificiale în siguranță, în timpul unui zbor de acest tip reprezintă trecerea într-o nouă eră a relației dintre oameni și roboți. Dacă nu am fi realizat pe deplin potențialul inteligenței artificiale, acest lucru ar fi însemnat cedarea unui avantaj important adversarilor noștri.* Declarația vine în contextul în care, un raport recent al Pentagonului a prezentat faptul că, în ultimii cinci ani, China a reușit folosirea unor vase de suprafață fără echipaj uman, pilotate în totalitate de AI, pentru a-și face cunoscute revendicările în Marea Chinei de Sud și că au testat tancuri fără echipaj uman, ca parte a eforturilor de cercetare pentru integrarea AI în echipamentele Forțelor Terestre chineze¹⁵.

Considerate un adevărat potențial pentru creșterea economică, îmbunătățirea comunicațiilor și tehnologizarea puternică a sistemelor de luare a deciziei militare, realizările uriașe din fizica cuantică și inteligența artificială nu sunt totuși infailibile, dacă se analizează modul în care funcționează și cum pot fi contestate deciziile automatizate. În realizarea și implementarea lor, companiile respective trebuie să respecte toate drepturile fundamentale ale oamenilor și să prezinte garanții care

¹³ Adrian Dumitru, „Uniunea Europeană vrea să își apere cetățenii de inteligența artificială. Care este motivul”, *Digi 24*, 14 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/ue/uniunea-europeana-vrea-sa-isi-apere-cetatenii-de-inteligenta-artificiala-care-este-motivul-1417574>, accesat la 04.02.2021.

¹⁴ Adrian Dumitru, „Un avion militar de spionaj a fost co-pilotat pentru prima oară de un algoritm de inteligență artificială. Cum s-a desfășurat zborul”, *DigiTv*, 18 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/un-avion-militar-de-spionaj-a-fost-co-pilotat-pentru-prima-oara-de-un-algoritm-de-inteligenta-artificiala-cum-s-a-desfasurat-zborul-1420102>, accesat la 03.02.2021.

¹⁵ *Ibidem*, p. 2.

să asigure că factorul uman poate contesta deciziile luate de mașini, explicând transparent modul în care sistemele lor iau și transmit deciziile automatizate.

2. Folosirea inovațiilor din robotică în acțiunile militare

Toate categoriile de forțe ale armatei americane, dar și alte armate moderne, sunt interesate de achiziționarea sistemelor robotice și automatizate, pentru viitoarele războaie. Forțele Terestre americane au elaborat și o strategie în acest sens. Interesul lor mare în ultimele dezvoltări tehnologice este logic și normal din mai multe considerente. Și asta pentru că aceste sisteme acționează ca un multiplicator de forță, permițând folosirea unui număr mai redus de luptători într-o operație, cu o eficacitate mai mare, reducându-se posibilele pierderi umane și asigurându-se o mai largă intervenție robotizată în zone considerate, inițial, inaccesibile. Mai mult, roboții pot înlocui luptătorii umani în acțiuni periculoase sau greoaie, permițând factorilor de decizie să nu se îngrijoreze prea mult de distrugerea unor roboți prin focul inamicului sau de trimiterea acestora în zone contaminate. Așa cum afirma șeful Statului Major american, generalul Mark Milley, în două discursuri separate, robotica și inteligența artificială vor juca un rol important în viitorul conflictelor militare, în următorii 10 și 15 ani.

Deja asistăm la dislocarea unor echipamente militare autonome care să înlocuiască personalul militar în anumite poziții considerate periculoase sau cu obligații fizice istovitoare și mare consum mental. Astfel, la nivelul Forțelor Terestre, s-au realizat vehicule de luptă operate de roboți, care să angajeze adversarul fără a-și pune trupele proprii în pericol. În acest scop, compania rusă Rosoboronexport a dezvăluit, în 2019, existența tancului autonom „Uran-9” de 10 tone, pilotat de o singură persoană, dar având posibilități de acțiune autonom, în anumite condiții. Tancul are un sistem avansat de detectare și identificare a țintelor, un tun de 30 mm și capacitatea de lansare rachete, fiind proiectat pentru luptă urbană și acțiuni contrateroriste. Este mult mai mare și mai avansat decât robotul american „Talon”, proiectat în 2000, să desfășoare acțiuni antiminare și să execute foc cu arme de mic calibru. În același timp, Coreea de Sud a dezvoltat, încă din 2006, un sistem Samsung SGR-A1 de tunuri-santină, capabile să supravegheze și să execute foc asupra țintelor în mod autonom, precum și un sistem DoMaam Super aEgis II de cal. 127 mm, care poate detecta oameni la 3 km ziua și 2,2 km noaptea, avertizându-i verbal și apoi deschizând focul, după obținerea aprobării de la un operator uman. Aceste sisteme autonome au fost dislocate pe granița comună cu Republica Populară Democrată Coreeană, în 2010¹⁶.

¹⁶ Jon Walker, „Military Robotics Innovation – Comparing the US to Other Major Powers”, *Compania de cercetare și consiliere pe AI Emerj*, 22 noiembrie 2019, URL: <https://emerj.com/ai-sector-overviews/military-robotics-innovation/>, accesat la 04.02.2021.

La nivelul Forțelor Navale, pe lângă protejarea factorului uman, navele autonome au avantajul că nu trebuie să hrănească, să aprovizioneze cu apă, să încălzească sau să distreze echipajul uman. Ca urmare, nu necesită nici dotarea lor cu cabine de dormit, săli de mese sau de baie, ceea ce le face mult mai mici și capabile să opereze pe durate mai mari de timp. O astfel de realizare a fost obținută de agenția americană de cercetare DARPA, care a dezvoltat, începând cu 2010, nava autonomă de luptă anti-submarin cu autonomie mare „Sea Hunter”, menită să urmărească submarinele clasice în imersiune, dar și să testeze posibilitățile generale ale unei nave complet autonome. Costurile de operare ale unei astfel de nave autonome, intrată în dotarea Marinei americane din anul 2018, sunt de 15.000-20.000 de dolari/zi, pe când un distrugător tradițional costă 700.000 de dolari/zi¹⁷.

Forțele Aeriene sunt mult mai înaintate în utilizarea tehnologiilor militare robotizate, începând cu dronele militare și terminând cu vehiculele aeriene de luptă fără pilot (UCAV). Prima utilizare militară a unui avion nepilotat a fost făcută de Israel, în 1969, când a instalat camere de filmat simple pe avioane de jucărie teleghidate, ca să obțină informații de la granița cu Egiptul. De atunci, folosirea lor în operații s-a amplificat și chiar diversificat, ajungând să angajeze direct țintele adversarului, pentru a le distruge. Este cazul dronei americane Predator, echipată cu racheta Hellfire, care a executat mii de lovituri aeriene, începând cu 2002, și care a fost înlocuită cu mai noul MQ-9 Reaper, capabil să zboare atât pilotat de la distanță, cât și autonom, pe distanțe mai lungi, mai rapid și purtând o încărcătură mai mare de muniții. Firma americană General Atomics Aeronautical Systems Inc. a câștigat recent un contract pentru producția a 36 de astfel de drone, cu un cost total de 400 milioane de dolari¹⁸.

Intenția cercetătorilor și constructorilor de drone militare de supraveghere este aceea de a le micșora cât mai mult posibil, transformându-le în micro-drone, care să poată acționa în roiuri/rețele, precum micro-dronele americane „Perdix”, dezvoltate de Laboratorul MIT Lincoln, începând cu luna septembrie 2014. Această rețea de micro-drone, aflată încă în fază de testare și considerată de unii specialiști drept AI, a demonstrat, în octombrie 2016, că poate acționa ca un organism colectiv în luptă de tip „roi”, împărțind un „singur creier distributiv” de luare a deciziei, comunicând și colaborând între ele, fără a avea un lider desemnat¹⁹. Un alt exemplu îl reprezintă dronele ultra-minuscule „Black Hornet”, primul sistem de cercetare a personalului militar, produse inițial de englezi și folosite în Afganistan, în 2012, dezvoltate, mai apoi, de Norvegia, Australia, Germania și SUA, pentru a permite luptătorilor să

¹⁷ *Ibidem*, p. 4.

¹⁸ *Ibidem*, p. 4.

¹⁹ ***, „DoD ramps micro-drones after successful ‘swarm’ test”, *Defense Systems*, 3 septembrie 2017, URL: www.defensesystems.com. Defense Systems. Archived from the original on 2017-09-04, accesat la 04.02.2021.

scaneze zona apropiată cu camere de vedere sau în infraroșu și să obțină informații despre prezența adversarilor la nivel local. Nu trebuie uitat faptul că, în ceea ce privește costurile în scădere, sistemele robotice miniaturizate asigură și accesul facil al actorilor nestatali la această tehnologie, pe care o pot înarma în diferite moduri și folosi la nivel tactic, pentru încărcarea dispozitivelor explozive improvizate, ca mașini-capcană sau alte acțiuni nesuicidale, dar cu efecte letale.

În același timp, agenții și companii guvernamentale lucrează pentru dezvoltarea unor roboți umanoizi și tip „câini de pază” (a se vedea Figurile nr. 4 și 5), care să poată merge, alerga, sări sau folosi mâinile, în vederea posibilei înlocuiri a tot ceea ce oamenii pot face, mai ales în domeniile de nișă. Această tehnologie robotizată are o destinație duală, produsele sale putând fi folosite atât în sfera comercială, cât și în cea militară. Costurile reduse de producție, cantitatea mai mică de combustibil lichid folosită, precum și acuratețea crescută în proiecte, cum ar fi cel al mașinii cu pilot automat sau dronelor de livrare, sunt la fel de eficiente în viața civilă, cât și în cea militară. Roboții militari destinați înlocuirii personalului în poziții periculoase sunt doar începutul acestor vaste cercetări științifice. Ele vor fi urmate de robotizarea logisticii, pentru că sistemele autonome de transport și dislocare terestră, aeriană sau maritimă sunt deja în dezvoltare prin aplicații civile, la care participă și agenții/laboratoare de cercetare pentru apărare. Este cazul mașinii pilotate automat, la care participă și DARPA cu proiectul „Grand Challenge”.

Figura nr. 4: Robotul biped „ATLAS” creat de DARPA²⁰

Figura nr. 5: Câinele-robot realizat pentru patrularea bazelor militare americane²¹

²⁰ Sursa: Image from Armed_with_Science.

²¹ Sursa: Foto: Profimedia Images.

Unul dintre primele sisteme avansate de luptă care urmează să intre în dotarea Forțelor Armate americane, îl reprezintă vehiculul terestru cvadriped semi-autonom "Vision 60 UGV" sau "AlphaDog", produs de compania Ghost Robotics din Philadelphia, în colaborare cu DARPA și testat oficial în luna noiembrie 2020, pe Baza aeriană Tyndal din Florida, în cadrul Escadronului 325 de Securitate. Acești „câini-roboti” se pot deplasa în locuri dificile atât pentru oameni, cât și pentru vehiculele de patrulare, pe distanțe de 32 de km, pot căra 180 de kg și se pot scufunda în ape de cel puțin 1,5 m adâncime²². De asemenea, sunt dotați cu camere mobile și diferiți senzori, prin care pot prezenta imagini persoanei de însoțire și pot calcula și interpreta cantități mari de date din diferite locații. Sunt controlați de un microprocesor de 1 W și alimentați de o baterie litiu-ion, având o autonomie de 10 km, iar producătorul dorește să construiască „cuști speciale pentru câini” pentru reîncărcare²³.

Sistemele avansate de luptă, aflate în diferite faze de dezvoltare și experimentare, au capacitatea de a opera pe orice teren sau mediu, putând fi adaptate transportului unei game largi de senzori și de aparate, prin care să evalueze datele tactice locale în nanosecunde, în sprijinul luptătorilor aflați în mediul de operare modern. Astfel, aceste sisteme devin la fel de importante ca și sateliții sau combustibilul pentru aeronave, devenind una dintre cheile războiului de generație următoare.

3. Războiul sateliților și „soldații îmbunătățiți”

Dezvoltările realizate în domeniul sateliților gravitaționali sunt uriașe și greu de înțeles, ca urmare a clasificării informațiilor care le preced. Aceștia sunt folosiți atât în domeniul comunicațiilor și procesului decizional, dar și pentru supraveghere și avertizare. Nu trebuie pierdut din vedere faptul că există și sateliți înarmați împotriva sateliților adversarului, care folosesc raze laser pentru distrugerea acestora. Dar cât de departe s-a ajuns în ceea ce privește acuratețea transmițerii informațiilor și lovirii țintelor?

La sfârșitul anului trecut, unele agenții de presă internaționale, precum AFP și Agerpres sau locale – Mehr și Fars –, au lansat ideea că uciderea șefului programului nuclear iranian, Mahsen Fakhrazadeh, pe 27 noiembrie 2020, lângă Teheran, ar fi avut la bază o mitralieră automată telecomandată prin satelit, montată pe o camionetă pick-up²⁴. Deși avea soția lângă el și era escortat de 11 membri

²² ***, "Robotic dogs unveiled by the US military", *BBC News*, 12 septembrie 2012, URL: <https://www.bbc.com/news/av/technology-19567351>, accesat la 04.02.2021.

²³ Mihnea Lazăr, „Bazele militare ale SUA vor fi păzite de câini-roboti”, *Digi Tv*, 20 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/bazele-militare-ale-sua-vor-fi-pazite-de-caini-roboti-1420883>, accesat la 05.02.2021.

²⁴ Bogdan Păcurar, „Ipoteză nouă: Șeful programului nuclear iranian a fost ucis cu o mitralieră controlată prin satelit. Cum a fost comis asasinatul”, *Digi Tv*, 6 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/ipoteza-noua-seful-programului-nuclear-iranian-a-fost-ucis-cu-o-mitraliera-controlata-prin-satelit>.

ai Gardienilor Revoluției, dispozitivul folosit a fost controlat prin Internet, via un satelit și a folosit o cameră sofisticată și o inteligență artificială pentru a-și găsi ținta, trăgând la precizie numai asupra persoanei-țintă.

Iată că sateliții își găsesc întrebuințări militare la distanțe strategice și în medii ostile, fiind legați de sisteme de luare a deciziei și de execuție dotate cu senzori și inteligență artificială. În domeniul comunicațiilor, putem vorbi deja de un „război al sateliților”, ca urmare a competiției între constelația de sateliți Starlink a companiei lui Elon Musk, SpaceX, flota de sateliți Kuiper a companiei Amazon și recent intrata companie britanico-indiană OneWeb, care și-a propus constituirea unei flote de 648 de sateliți pentru ocuparea cerului. În prezent, compania are 110 sateliți pe orbita joasă a Pământului, la o altitudine de aproximativ 1.200 de kilometri, cu care dorește să ofere internet wireless de mare viteză și servicii pentru numeroși consumatori din sectoare, precum aeronautic, maritim, răspuns în situații de urgență, dar și pentru consumatorii casnici²⁵.

În această luptă acerbă, nici compania SpaceX nu s-a lăsat mai prejos. Elon Musk a semnat un contract cu armata SUA, în valoare de 149 de milioane de dolari, pentru lansarea unor sateliți capabili să urmărească rachetele balistice care pot constitui pericole pentru apărarea națională sau colectivă. În plus, compania s-a angajat să construiască și o rachetă capabilă să atingă viteze de aproximativ 12.000 km/oră și să transporte încărcături de 80 de tone, pe care să le livreze în mai puțin de 60 de minute, oriunde pe glob²⁶ (de exemplu, în Afganistan). Prin comparație, un avion militar de transport, de tipul C-17 Globemaster, realizează aceeași performanță în 15 ore.

Modificarea performanțelor umane se bucură de o importanță similară, prin realizarea „soldaților îmbunătățiți”. Riscurile și pericolele existente și evolutive în mediul de operare multi-domeniu aduc în fața luptătorilor noi provocări și le solicită noi abilități și eforturi mărite ale logisticii militare de a-i echipa pentru a face față unui atac simultan din mai multe domenii. Ca urmare, se consideră că modificarea performanțelor umane va spori eficiența, siguranța, reziliența și supraviețuirea forțelor proprii, contracarând, în același timp, încercările adversarului de a deteriora aceste performanțe.

digi24.ro/stiri/externe/mapamond/ipoteza-noua-seful-programului-nuclear-iranian-a-fost-ucis-cu-omnitrallera-controlata-prin-satelit-cum-a-fost-comis-asasinatul-1413564, accesat la 05.02.2021.

²⁵ Bogdan Păcurar, „Războiul sateliților. Încă o companie lansează o constelație de sateliți pe orbita Pământului, la concurență cu SpaceX și Amazon VIDEO”, *Digi Tv*, 18 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/sci-tech/razboiul-sateliților-inca-o-companie-lanseaza-o-constelatie-de-sateliți-pe-orbita-pământului-la-concurența-cu-spacex-si-amazon-video-1420481>, accesat la 05.02.2021.

²⁶ Adrian Dumitru, „Cum s-ar putea realiza călătorii oriunde pe glob în mai puțin de o oră: SpaceX începe construcția unei rachete capabile în 2021”, *Digi Tv*, 10 octombrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/sci-tech/cum-s-ar-putea-realiza-calatoriile-oriunde-pe-glob-in-mai-putin-de-o-ora-spacex-incepe-construcția-unei-rachete-capabile-in-2021-1382144>, accesat la 05.02.2021.

După armata americană, iată că și cea franceză a anunțat începerea cercetărilor în acest domeniu, pentru realizarea de implanturi sau alte tehnologii „invazive”, destinate capacității de luptă. Dar aici apare antagonismul dintre dorința de a menține superioritatea operațională și valorile naționale îmbrățișate. Astfel, cercetarea ar putea asigura sisteme de îmbunătățire introduse în corpurile luptătorilor pentru modificarea capacității cerebrale sau care să-i ajute pe aceștia să distingă mai repede un aliat de un dușman, iar comandanții să localizeze mai ușor luptătorii sau să le citească semnele vitale de la distanță. În contradicție, se consideră esențială stabilirea unor limite din punct de vedere etic sau chiar să se interzică modificările genetice și orice practici „care ar pune în pericol integritatea soldatului în societate sau întoarcerea la viața de civil”²⁷.

Toate aceste realizări în domeniul militar se bazează, de cele mai multe ori, pe dezvoltările din domeniul civil, care progresează mult mai rapid. Este și cazul implanturilor neurologice și a tehnologiilor „invazive”, care sunt foarte avansate, precum și sateliții de comunicații civili, lansați de mult pe orbita Pământului, în număr foarte mare. De aceea, liderii militari consideră că este mai facil și economic să preiei ceea ce există deja pe piață, decât să investești în realizarea acestor tehnologii dezvoltate încă de la faza de cercetare-dezvoltare.

Concluzii

Implementarea noilor tehnologii va contribui decisiv la realizarea abordării războiului de tip „mozaic”, fiind centrată pe obținerea unui avantaj decizional asupra unui adversar. Se urmărește sporirea complexității și mărirea confuziei potențialilor adversari prin folosirea celor mai sofisticate și dezvoltate platforme AI, sisteme autonome fără pilot, roboți, sateliți sau soldați îmbunătățiți, care să permită descoperirea, identificarea, luarea deciziei și executarea unor atacuri concentrate asupra țintelor esențiale. Astfel, apariția unei posibile paradigme strategice privind pregătirea și ducerea operațiilor viitoare va fi centrată pe decizie, iar execuția va fi descentralizată.

O nouă abordare conceptuală pentru a reuși în viitoarele confruntări și conflicte, precum acest război de tip „mozaic”, necesită nu numai folosirea capabilităților înalt-tehnologizate deja existente, adaptate domeniului militar, dar și investirea în realizarea de noi capabilități specifice, precum cele umanoide/androide, tehnologii pentru AI și sisteme autonome. Întrucât următorul pas important al concurenței, la nivel mondial, pare să fie câștigarea și menținerea supremației informaționale și decizionale, există armate moderne, precum cea americană, care pot beneficia de avantajele realizărilor din dezvoltările tehnologice de până în prezent, cu care

²⁷ Vlad Mironescu, „Franța începe cercetările pentru a dezvolta ‘soldați îmbunătățiți’”, *Digi Tv*, 10 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/franta-incepe-cercetarile-pentru-a-dezvolta-soldati-imbunatatiti-1415636>, accesat la 05.02.2021.

să facă față constrângerilor fiscale din ce în ce mai mari. Faptul că și potențialii adversari au acces mai ușor la aceste dezvoltări tehnologice, nu ajută prea mult Forțele Armate ale SUA să-și recâștige poziția dominantă prin simpla cumpărare de sisteme mai multe și mai performante pentru abordarea actuală a conceptului de lovire „inteligentă” pe scară largă, ci prin investirea în exploatarea tehnologiilor perturbatoare de AI și sisteme autonome.

În același timp, ne confruntăm și cu aspecte morale și etice privind libertatea pe care o asigurăm acestor sisteme robotizate și autonome de a înlocui factorul uman, în mediul de operare multidimensional modern, sau de a lua propriile decizii pe timpul desfășurării unei operații militare. Nu numai că pot fi încălcate unele drepturi fundamentale ale omului, ci se neagă însăși posibilitatea existenței unei erori umane care ar putea fi depistată și înlăturată înainte ca o decizie să fie pusă în practică de un astfel de sistem. Astfel, este nevoie de legi naționale bine conturate și susținute de valorile umane, pentru stabilirea gradului de independență al sistemelor robotizate și autonome.

Drept urmare, sistemele mari de platforme pilotate multifuncționale s-ar putea să devină, în viitor, dezavantajoase și ineficiente, ele putând fi înlocuite ușor și mai ieftin de sisteme robotizate și autonome, care să poată fi folosite în formațiuni mici dar în număr mare, având o mai mică sferă multifuncțională și acționând cu precădere asupra sistemului decizional advers. Astfel, combinând comanda umană cu controlul mașinilor, sistemele de decizie proprii vor stimula creativitatea umană în elaborarea sarcinilor, alocarea forțelor și transmiterea misiunilor, iar mașinile le vor transmite și pune în practică pe loc, ca parte a unei operații militare.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „Robotic dogs unveiled by the US military”, *BBC News*, 12 septembrie 2012, URL: <https://www.bbc.com/news/av/technology-19567351>
2. ***, „DoD ramps micro-drones after successful ‘swarm’ test”, *Defense Systems*, 3 septembrie 2017, URL: www.defensesystems.com. Defense Systems. Archived from the original on 2017-09-04
3. DASH, Mike, „Borderlands: The Ultimate Exploitation of the Unknown”, Overlook Press, New York, 2000.
4. DUMITRU, Adrian, „Cum s-ar putea realiza călătorii oriunde pe glob în mai puțin de o oră: SpaceX începe construcția unei rachete capabile în 2021”, *DigiTv*, 10 octombrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/sci-tech/cum-s-ar-putea-realiza-calatorii-oriunde-pe-glob-in-mai-putin-de-o-ora-spacex-incepe-construcia-unei-rachete-capabile-in-2021-1382144>
5. DUMITRU, Adrian, „Un avion militar de spionaj a fost co-pilotat pentru prima oară de un algoritm de inteligență artificială. Cum s-a desfășurat zborul”

Digi Tv, 18 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/un-avion-militar-de-spionaj-a-fost-co-pilotat-pentru-prima-oara-de-un-algoritm-de-inteligenta-artificiala-cum-s-a-desfasurat-zborul-1420102>

6. DUMITRU, Adrian, „Uniunea Europeană vrea să își apere cetățenii de inteligența artificială. Care este motivul”, *Digi 24*, 14 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/ue/uniunea-europeana-vrea-sa-isi-apere-cetatenii-de-inteligenta-artificiala-care-este-motivul-1417574>

7. GRĂDINARU, Anca, „Revoluția AI. Un om de știință susține că inteligența artificială a devenit conștientă”, *Digi 24*, 1 ianuarie 2021, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/sci-tech/revolutia-ai-un-om-de-stiinta-sustine-ca-inteligenta-artificiala-a-devenit-constienta-1424650>

8. LAZĂR, Mihnea, „Bazele militare ale SUA vor fi păzite de câini-roboti”, *Digi Tv*, 20 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/bazele-militare-ale-sua-vor-fi-pazite-de-caini-roboti-1420883>

9. MIRONESCU, Vlad, „Franța începe cercetările pentru a dezvolta ‘soldați îmbunătățiți’”, *Digi Tv*, 10 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/franta-incepe-cercetarile-pentru-a-dezvolta-soldati-imbunatatiti-1415636>

10. PACURAR, Bogdan, „Ipoteză nouă: Șeful programului nuclear iranian a fost ucis cu o mitralieră controlată prin satelit. Cum a fost comis asasinatul”, *Digi Tv*, 6 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/mapamond/ipoteza-noua-seful-programului-nuclear-iranian-a-fost-ucis-cu-o-mitraliera-controlata-prin-satelit-cum-a-fost-comis-asasinatul-1413564>

11. PACURAR, Bogdan, „Războiul sateliților. Încă o companie lansează o constelație de sateliți pe orbita Pământului, la concurență cu SpaceX și Amazon VIDEO”, *Digi Tv*, 18 decembrie 2020, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/sci-tech/razboiul-satelitilor-inca-o-companie-lanseaza-o-constelatie-de-sateliti-pe-orbita-pamantului-la-concurenta-cu-spacex-si-amazon-video-1420481>

12. PAVALUCA, Luana, „Realizare majoră pentru știință: prima teleportare cuantică pe distanță lungă. Ce va însemna internetul cuantic pentru omenire”, *Digi 24*, 3 ianuarie 2021, URL: <https://www.digi24.ro/stiri/sci-tech/descoperiri/realizare-majora-pentru-stiinta-prima-teleportare-cuantica-pe-distanța-lunga-ce-va-insemna-internetul-cuantic-pentru-omenire-1427473>

13. SFETCU, Nicolae, „Paradoxuri cauzale în călătoria în timp”, Editura MultiMedia Publishing, Drobeta Turnu Severin, 2019.

14. SUCIU, Alexandru Alin, „Teleportarea cuantică”, *Fizica*, 2020, URL: <https://asfizica.weebly.com/teleportarea-cuantic259.html#>;

15. WALKER, Jon, „Military Robotics Innovation – Comparing the US to Other Major Powers”, *Compania de cercetare și consiliere pe AI Emerj*, 22 noiembrie 2019, URL: <https://emerj.com/ai-sector-overviews/military-robotics-innovation/>

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA DOCTRINA RUSĂ ȘI UN NOU MODEL DE RĂZBOI ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

*Valentin MAXIM**
*Dr. Lucian Valeriu SCIPANOV***

Scopul lucrării este de a prezenta unele argumente cu privire la faptul că Rusia și-a schimbat abordarea modernă a războiului, dezvoltând o nouă doctrină care a fost testată pas cu pas în ultimii 40 de ani, punctul culminant fiind anexarea Crimeii, ca o capodoperă a măsurilor de dezinformare adoptate sistematic.

Începutul secolului al XXI-lea a adus o nouă paradigmă de securitate. Abordarea veche a secolului al XX-lea s-a dovedit, mai mult ca oricând, a fi învechită și a fost necesară o schimbare pentru a ține pasul cu noua realitate și ideologie. Rusia, considerată înfrântă după Războiul Rece, a avut nevoie să-și refacă statutul de putere mondială, să-și recâștige atât influența globală, cât și pe cea regională. În aceste condiții, există voci care diminuează sau anulează dovezile revigorării Rusiei și care susțin că există un mod nou de a desfășura războaie, însă rezultatul acestui război hibrid rămâne o dovadă vie în Ucraina/ Crimeea, Georgia/Osetia de Nord și Moldova/Transnistria.

În articol, vom urmări îndeplinirea unor obiective ale cercetării printr-o metodologie cuprinzătoare, pentru a identifica răspunsul conducerii militare rusești cu privire la această problemă, reacția mediului internațional (atât civil, cât și militar) la noua abordare rusă și descrierea principalelor caracteristici ale acestei doctrine.

** Comandor Valentin MAXIM este masterand în domeniul Conducere Interarme-forțe navale, în cadrul Facultății de Comandă și Stat Major, UNAp „Carol I”, deține funcția de locțiitor al Comandantului Centrului de Instruire, Simulare și Evaluare (NTSEC)/SMFN. E-mail: valimaxim2003@yahoo.com*

*** Comandor dr. Lucian Valeriu SCIPANOV este conferențiar universitar în cadrul Departamentului Forțelor Navale din Facultatea de Comandă și Stat Major, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: shcipio@yahoo.com*

Cuvinte-cheie: Gerasimov; doctrină nouă; hibrid; model nou de război; Marea Neagră; Rusia; Crimeea.

Introducere

Scopul acestei lucrări îl reprezintă o analiză cu privire la faptul că Federația Rusă și-a schimbat, din punct de vedere militar, modul de a desfășura războaie sau acceptarea faptului că aceasta acționează aleatoriu, oportunist și profită de o anumită situație. Față de această provocare, indiferent de diversele argumente prezentate, rezultatul noii politici a Rusiei o situează într-o poziție agresivă față de NATO și UE. O serie de evenimente trebuie luate în considerare înainte de orice declarație referitoare la acțiunile Rusiei pentru a-și menține poziția și pentru a reveni ca jucător principal, în plan militar și economic. Valeri Gerasimov, șeful Statului Major General al Forțelor Armate ale Rusiei, este inițiatorul moral al conceptului de aplicare combinată a unor tactici militare, tehnologice, informaționale, diplomatice, economice, culturale și a altor măsuri manifestate la nivel strategic, cunoscute ca elemente caracteristice ale unei noi doctrine, denumită în continuare „doctrina Gerasimov”.

Analiza de față are trei părți, în care sunt prezentate premise și fundamente de bază ale acestei doctrine, împreună cu fapte și evenimente descrise pentru a sprijini opinia autorilor împotriva unor argumente din spațiul public internațional, care susțin că doctrina nu există. Ulterior, în cadrul acestui articol, vor fi dezbătute mai multe argumente pentru a dovedi că aceasta este noua doctrină militară a Rusiei, în pofida unor opinii care susțin contrariul. Pentru a îndeplini scopul cercetării, au fost folosite unele tehnici de cercetare specifice domeniului științelor militare și informațiilor, cum ar fi observarea, descrierea faptelor, analiza directă și formularea unor concluzii.

Prăbușirea Uniunii Sovietice, împreună cu eșecul economic, au făcut ca Rusia să se retragă din poziția unei puteri globale către o putere regională. Mai mult, țările ex-comuniste, împreună cu țările din fosta Uniune Sovietică, s-au îndreptat către modelul occidental de afaceri, în cadrul blocului ex-sovietic sau în afara acestei sfere de influență. Aceste aspecte și lipsa de coordonare au pus o presiune politică majoră asupra politicilor Kremlinului. Puterea militară a slăbit, și, aproape peste noapte, forțe militare importante au fost lăsate în afara granițelor Rusiei, cu un sprijin logistic și financiar diminuat. În ciuda unor acorduri în vigoare pentru menținerea forțelor militare pe posturile/porturile/bazele aeriene, după un deceniu de la căderea URSS, situația s-a înrăutățit și pericolul de a pierde unele poziții strategice a devenit o realitate. Una dintre aceste poziții o reprezintă Peninsula Crimeea, cu o deschidere de ansamblu asupra Mării Negre și control asupra vechilor rute comerciale. Chiar dacă între Ucraina și Rusia s-a semnat un acord de închiriere a facilităților militare

din Crimeea, imediat după prăbușirea URSS, a existat un risc crescut de a pierde accesul la Marea Neagră, din porturile peninsulei.

Extinderea inevitabilă a blocului NATO către est a fost elementul declanșator care a făcut ca Rusia să reacționeze și să găsească modalități de a contracara ceea ce se sugerează că ar fi o încercuire a Rusiei-mamă și o amenințare la adresa existenței și intereselor sale în regiune.

1. Fundamentele și premisele noii doctrine a Rusiei

Ultimul deceniu al secolului al XX-lea a fost văzut ca o mare pierdere a fostului Imperiu Sovietic, din cauza rezultatului tacit al Războiului Rece și, ulterior, a desființării URSS. Au trecut mai mult de 10 ani până la renașterea nostalgică a Federației Ruse, după o limpezire a situației și o planificare a unor noi direcții privind reconfirmarea locului și rolului de super putere mondială, nu doar militară, dar și economică. Dacă respectiva stare finală planificată a devenit realitate, acest subiect va face obiectul unei dezbateri suplimentare.

În cadrul acestei secțiuni, vor fi evidențiate fundamentele și premisele care au determinat conducerea militară a Rusiei să dezvolte un nou model de a desfășura războaie, aspect susținut de fapte și evenimente. Există multe instrumente de putere pe care Rusia le are la îndemână, dar noul secol XXI necesită mai multe acțiuni soft în detrimentul forței brute a unei mașini militare sau loviturile nucleare. După Războiul Rece, politicienii ruși (în realitate, fostul eșalon al partidului aflat la putere, în perioada URSS) au trebuit să găsească modalități în a face față eșecului economic, minimalizând poziția militarilor și a influenței statului în lume. Cea mai dureroasă situație ale acelor vremuri a constat în pierderea controlului și a influenței asupra fostelor țări sovietice, ulterior pierderea puterii sale militare.

Pe de altă parte, din zona europeană, fostele țări membre ale pactului de la Varșovia s-au îndreptat către integrarea în UE și NATO, însă sunt observate intenții și din partea unor foști membri ai URSS, precum Ucraina și unele dintre țările caucaziene (de exemplu, Georgia și Azerbaidjan). Aceste tendințe au făcut ca Rusia să reacționeze și să găsească modalități de a împiedica sau chiar de a face imposibilă o astfel de realitate. Astfel, de când actualul președinte a preluat puterea în Rusia, se constată o renaștere a vechilor interese care se manifestă atât în politica internă/externă, cât și în afacerile internaționale și în acțiuni militare desfășurate recent. Rezultatul acestor acțiuni este un lucru cert, concretizat într-o doctrină militară, pe care o putem numi „doctrina Gerasimov”.

Evenimentele din jurul granițelor rusești și din interiorul unor țări foste sovietice (care au stârnit spiritul naționalist în rândul populației minorităților rusești din afara patriei), au consolidat poziția acesteia pe piața hidrocarburilor, poziție monopol față de utilizatorii europeni de gaze naturale și petrol, concomitent cu

desfășurarea unor războaie de mică anvergură și activarea unor conflicte înghețate în vecinătatea Mării Negre. Aceste acțiuni au modelat și au testat noua abordare în ceea ce privește amenințările nonconvenționale și războiul hibrid. Au trecut câțiva ani până când lumea occidentală și NATO au reacționat la această nouă și ascunsă amenințare, în principal, pentru că acțiunile Federației Rusiei în lumea occidentală sunt percepute diferit în Europa de Est.

Acțiunile militare desfășurate au oferit armatei posibilitatea de a testa noi tactici. Unele lecții au fost învățate de militarii ruși în timpul războiului din Afganistan. Chiar dacă războiul a fost pierdut, preluarea capitalei Kabul a fost destul de similară, însă la o scară mai mică, cu ceea ce s-a întâmplat în Crimeea. Operațiunea care a constat într-un amestec de instrumente de putere utilizate pentru a copleși forțele de securitate afgane și sistemul politic, susținute de acțiunile diversioniste ale unor luptători aparent necoordonați și fără însemne și de o acțiune militară întrunită realizată de aceștia, s-a dovedit a fi una dintre cele mai reușite acțiuni ale forțelor speciale ale Rusiei. Este binecunoscut faptul că aproximativ 700 de militari ai forțelor speciale ale URSS au răsturnat regimul afgan în câteva zile, în fața unei forțe de aproximativ 2200 de luptători, care reprezentau garda personală a președintelui afgan. Această acțiune a fost coordonată prin serviciile armatei, la nivel întrunit, alături de alte instrumente de putere, cum ar fi influențarea economică și propaganda. Toate acestea au avut un succes uimitor. A fost o lecție învățată, care a fost aplicată și dezvoltată la nivel doctrinar, ceea ce Gerasimov a declarat ca fiind un nou mod de ducere a războaielor.

Nu numai evenimentele recente ar trebui privite ca un factor declanșator al anexării Crimeei, ci trebuie luat în considerare contextul istoric. Crimeea a fost un obiectiv strategic valoros pentru fostul imperiu rus, încă din secolul al XVIII-lea. Peninsula oferă Rusiei nu doar un control strategic asupra Mării Negre, ci și acces la Marea Mediterană și un loc de unde Federația Rusă poate proiecta puterea militară spre sud și poate exercita controlul deplin asupra resurselor naturale de pe malul Mării Negre. De-a lungul istoriei, Crimeea a fost supusă unor conflicte acerbe între puterile occidentale și vechile imperii, pentru a controla Marea Neagră sau pentru a interzice imperiului rus controlul asupra zonei. Dacă peninsula nu ar fi aparținut Rusiei, obiectivele economice și militare ale acesteia ar fi fost puse în pericol, precum și influența sa în zonă. Din această perspectivă, anexarea Crimeii constituia o problemă în ceea ce privește data când se va întâmpla, mai degrabă decât motivul sau modul anexării. Controlul Crimeii valorifică puterea militară a Rusiei, pentru a îndeplini și a contribui la atingerea obiectivelor strategice, în scopul menținerii influenței în zonă.

În următoarea secțiune va fi prezentată opinia analistului Mark Galeotti¹

¹ N.A.: Mark Galeotti este lector londonez și director al consultanței Mayak Intelligence; cercetător asociat principal la Royal United Services Institute; analist și observator al spațiului de post Război Rece și autor al lucrărilor apreciate la nivel mondial.

cu privire la noua doctrină a Federației Ruse. În plus, vor fi expuse unele opinii dezvoltate pe baza analizei evenimentelor și faptelor, pentru a contracara afirmația acestuia cu privire la respectiva doctrină, pentru ca în final să poată fi formulate unele concluzii.

2. Reacția și opinia unor analiști cu privire la noua doctrină

În martie 2018, Mark Galeotti a scris un punct de vedere insidios atât în versiunea online a revistei de politică externă, cât și pe blogul său, în care a afirmat, încă de la bun început, că doctrina lui Gerasimov nu este deloc o doctrină, ci, mai degrabă, o farsă. Argumentele sale din cadrul articolului constituie o sumă de opinii și presupuneri nesuținute de fapte sau evenimente reale, cu privire la capacitatea lui Gerasimov de a teoretiza și de a pune în aplicare o doctrină, precum și a unei astfel de viziuni despre războaiele viitoare. Mai mult, aceste argumente, probabil, reprezintă exclusiv părerea câtorva intervievați ai unor posturi de radio. În plus, referințele sale provin dintr-un ziar rusesc, „Military-Industrial Courier”, ai cărui jurnaliști l-au interviuat pe generalul Gerasimov, cu privire la acest mod modern de a desfășura un război prin inducerea haosului, a dezordinii, a războiului civil și a catastrofei umanitare în țara inamică, înainte ca primul glonț să fie tras. Prin urmare, opinia sa este că această manieră de a desfășura un război este modul în care Kremlinul a înțeles impulsul „primăverii arabe” sau a „revoluțiilor colorate” împotriva guvernării din Ucraina. Cu alte cuvinte, el sugerează ideea că Kremlinul a fost doar un observator al unui spectacol politic orchestrat de puteri străine. Ulterior, domnul Galeotti merge mai departe cu presupunerile sale, susținând că „nu există o *doctrină* rusească unică. În orice caz, această campanie este periculoasă tocmai pentru că nu are un singur principiu de organizare, ca să nu mai vorbim de agenția de control. Există un obiectiv politic larg – să distragă atenția, să divizeze și să demoralizeze – dar, altfel, este în mare măsură oportunist, fragmentat, uneori chiar contradictoriu”², ceea ce reprezintă o presupunere foarte periculoasă, deoarece subestimează și diminuează acțiunile Kremlinului. Într-adevăr, există unele acțiuni oportuniste, dar văzute în contextul a ceea ce s-a întâmplat în Ucraina, Georgia și Moldova, pare a fi parte dintr-o campanie pe termen lung de perturbare socială, separatism etnic și haos provocat. De fapt, rezultatul acestei campanii este mai vizibil în timp și efectele sunt cele pe care Kremlinul le așteaptă în conformitate cu agenda sa politică pentru a menține influența în aceste zone și o postură militară avansată ilegală în afara granițelor.

² N.A.: Conform: Mark Galeotti, „I’m Sorry for Creating the ‘Gerasimov Doctrine’ ”, *Foreign Policy*, URL: <https://foreignpolicy.com/2018/03/05/im-sorry-for-creating-the-gerasimov-doctrine>; Mark Galeotti, „Controlling Chaos: How Russia manages its political war in Europe”, *The European Council on Foreign Relations (ECFR)*, URL: http://www.ecfr.eu/publications/summary/controlling_chaos_how_russia_manages_its_political_war_in_europe, accesate la 11.01.2021.

Ucraina, Georgia și Moldova, toate fostele țări sovietice au cerut Kremlinului să își retragă trupele de pe teritoriile lor și să se orienteze către o abordare politică occidentală. Această mișcare politică a fost declanșatorul și adevăratul motiv care a determinat Kremlinul să reacționeze. Prima dată în Moldova, păstrându-și armata în Transnistria ca forță de menținere a păcii, lovind în Georgia, pentru a proteja minoritățile ruse din Abhazia și Osetia de Nord și, în cele din urmă, preluând peninsula Crimeea și regiunea Donbass. Toate aceste acțiuni aveau ceva în comun și acestea erau acțiunile combinate la toate nivelurile din societatea vizată. Propaganda agresivă, mituirea la nivel politic, dependența economică și o societate civilă divizată artificial au creat mediul perfect pentru a interveni prin operații de menținere a păcii, pentru a proteja minoritățile rusești sau chiar pentru a menține o situație favorabilă unei intervenții justificate. Conducerea militară a exploatat și a executat o rețetă foarte cunoscută, testată cu succes în ocuparea clădirilor importante și a punctelor cheie, dar la un nivel diferit, oricum, asemănător cu cel din Afganistan.³

Pentru a contraargumenta opinia lui Galeotti, putem spune că, privind înapoi în timp și analizând faptele, este mai mult decât evident că a fost o campanie coordonată pentru a induce perturbări politice, tensiuni etnice, dependențe economice de hidrocarburi, implementarea haosului și provocarea de războaie civile în țările cu minorități rusești însemnate. Aceste acțiuni coordonate au justificat prezența militară și necesitatea de a avea astfel de forțe în acele zone. De fapt, Kremlinul nu a avut niciodată intenția de a-și retrage armata din fostele țări sovietice. Inflamarea haosului și criza artificială, utilizarea politicienilor corupți, exploatarea temerilor naționalismului și a minorităților, au reprezentat mediul perfect pentru a acționa în secret, cu scopul de a preveni așa-numita „încercuire a mamei Rusia” de către neofascismul din vest, așa cum găsim pe larg prezentat în presa internațională. Ceea ce lipsește în analiza lui Galeotti sunt datele istorice la care trebuie să ne raportăm. Rusia exploatează rezultatele campaniilor sale militare anterioare, adaptează conceptele și le folosește din nou odată ce rezultatele pot fi cele dorite.

Cazul „Crimeea” a început cu mult înainte de invazia militară, undeva în jurul anului 2000, când se crede că Rusia a dezvoltat opțiuni de răspuns la o posibilă situație de pierdere a accesului la Marea Neagră, prin blocarea bazelor sale din Crimeea. De fapt, criza gazelor naturale provocată în iarna anului 2006 a avut scopul de a perturba fluxul de gaze naturale către destinatarii Europei și de a observa reacția Uniunii Europene. Un obiectiv secundar a fost crearea unor divergențe politice, atât în UE, cât și în cadrul NATO pentru ca, în cele din urmă, să poată fi exploatate în viitor. Deoarece un număr mare de țări europene au o dependență critică de resursele rusești de hidrocarburi, pârghia asupra acestora a avut un efect politic și economic

³ ***, „Soviets take over in Afghanistan”, *History*, 26 decembrie 2019, URL: <https://www.history.com/this-day-in-history/soviets-take-over-in-afghanistan>, accesat la 11.03.2021.

extraordinar. Ceea ce domnul Galeotti uită din nou să observe sau să menționeze este contextul politic din Ucraina la acea vreme și voința oamenilor de a adera la valorile și principiile UE, care nu au fost niciodată în conformitate cu mesajele Kremlinului, prin controlul mass-mediei, chiar și pe teritoriul Ucrainei.

În ultima parte a acestui demers, se va formula o opinie argumentată în încercarea de a amenda punctul de vedere al lui Mark Galeotti și a prezenta dovada că Rusia și-a schimbat modul de a desfășura războaie.

3. Dovezile și faptele care susțin afirmația că doctrina este adevărată și se aplică cu exactitate

În opinia noastră, modul de operare din Crimeea a demonstrat pe deplin că doctrina lui Gerasimov este reală și a funcționat cu succes. Astfel, dacă în Georgia și Moldova au fost doar repetiții sau exerciții la o scară mai mică, ceea ce s-a întâmplat cu Ucraina a fost punctul culminant al acestui efort de război, în care toate instrumentele și mijloacele pe care Gerasimov le-a indicat că vor fi implicate, au conlucrat pentru a îndeplini misiunea de a controla Crimeea și a o menține ca bastion militar la porțile Mării Negre și Caucazului. Postura militară nu este singura care a determinat Rusia să acționeze, ci și accesul și controlul la resurse enorme de hidrocarburi din largul Crimeii și de la Marea Neagră. Având în vedere aceste aspecte, putem considera că obiectivul Rusiei este să-și păstreze și să-și consolideze monopolul prin care își poate exercita voința politică, cu mult înainte ca acțiunile militare să înceapă. Gazul natural și petrolul sunt instrumente pe care Rusia le folosește pentru a influența deciziile politice din UE și a rupe coeziunea în cadrul NATO. Multe țări europene sunt extrem de dependente de hidrocarburile rusești și pentru a schimba acest *status quo* vor fi necesare cheltuieli masive pentru surse alternative. Acestea sunt faptele pe care Rusia le exploatează cu succes, iar acolo unde mediul este permisiv, acestea vor prevala. Astfel, Ucraina, ca fost stat membru al URSS aflat, din punct de vedere istoric, sub influența Kremlinului, cu o mare minoritate rusă în interiorul granițelor sale, a fost o țintă perfectă, cu toate premisele succesului. Campania mass-media de stat, controlată de Rusia, a reușit să provoace comportamentul ultranaționalist al minorității ruse, pentru a crea fracturi în societatea ucraineană.

Punctul culminant al acestei propagande și efectele acesteia au fost bine exploatare în timpul „revoluției portocalii”, mișcarea Euromaidan, unde a fost expus clivajul în cadrul societății, precum și controlul Kremlinului asupra fostului președinte ucrainean. În câteva luni, Rusia, după mișcarea de subversiune politică, a desfășurat în secret forțe speciale pe teritoriul ucrainean, pentru a crea miliții, a distruge infrastructura guvernamentală ucraineană. De asemenea, a instruit „voluntari” pentru a fi în măsură să acționeze și să ocupe zonele vizate/

punctele cheie. O pregătire logistică amplă, pentru a susține acest efort, a început prin trimiterea așa-numitelor convoaie de ajutor umanitar. De fapt, acestea erau provizii în scopul construirii unor baze logistice militare pentru pregătirea invaziei.

Pentru a demonta teoria lui Galeotti, conform căreia Kremlinul a acționat aleatoriu, oportunist sau necoordonat în vecinătatea sa, trebuie să precizăm următoarele aspecte:

- Kremlinul avea obiective clare de atins, precum:
 - conservarea forțelor sale militare proiectate în afara granițelor prin orice mijloace;
 - menținerea influenței sale politice în țările vecine, în special în cele din fosta Uniune Sovietică.
- Susținerea influenței sale politice în țările vecine, în special în cele din fosta Uniune Sovietică;

Figura nr. 1: Războiul hibrid aplicat în Ucraina⁴

- așa-numiții „omuleți verzi” neidentificați au fost coordonați și ghidați cu precizie în acțiunile lor, ocupând puncte cheie și au ocupat clădirile guvernamentale principale din zonă;

⁴ Sursa: Phillip A. Karber, Vladimir Zamana, „Hybrid Warfare in Ukraine - Lessons Learned”, The Potomac Foundation, 12.04.2015, URL: <https://nssp.unm.edu/tegnelia-november-21-presentation.pdf>, accesat la 15.01.2021.

- a existat o propagandă pe termen lung direcționată către populația rusă din Crimeea;
- insurgenții și separatiștii au fost sprijiniți și aprovizionați cu armament, muniții și informații de către Kremlin, pentru a lupta împotriva autorităților locale;
- Kremlinul deja îl controla pe fostul președinte ucrainean. Instituția politică ucraineană fusese împărțită și controlată de Kremlin prin reprezentanți locali;
- populația locală din zonele în care existau etnici ruși a fost influențată și îndoctrinată cu știri false și aceștia au fost instigați la nesupunere civică;
- acces controlat, filtrat și limitat la alte surse de informații pentru a face oamenii să creadă că este o încercare a neofasciștilor de a prelua conducerea, așa cum se prezenta în mass-media rusă;
- crearea iluziei de salvator al Rusiei, care protejează etnici ruși, prezentată minorităților ruse din afara granițelor, pentru a acoperi obiectivele reale ale invaziei;
- controlul asupra resurselor naturale, pe care Rusia le-ar fi pierdut, după cum reiese din Figura nr. 2.

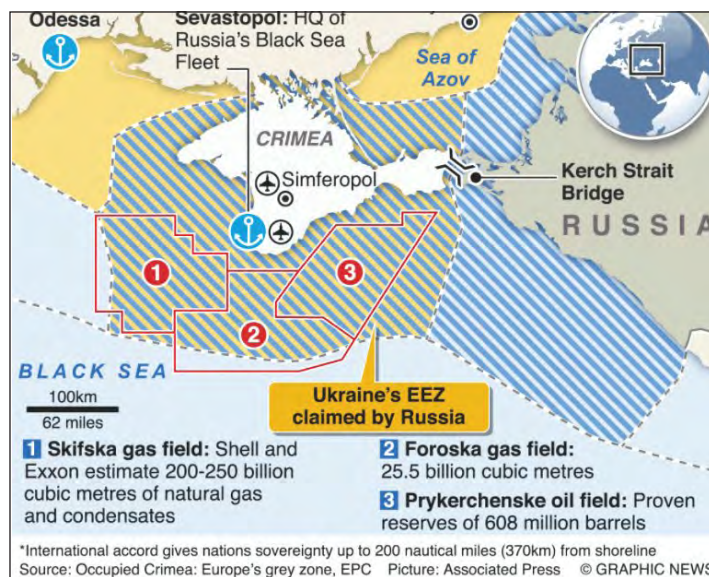

Figura nr. 2: Câmpurile de gaz în largul Crimeei și potențialele lor zăcămintele de metri cubi care urmează să fie exploatate⁵

Acest model a fost folosit anterior în Afganistan, Moldova și Georgia.

Cu toate acestea, invazia Crimeei a avut și câteva trăsături particulare în ceea ce privește modul de operare. În pofida planului inițial de anexare, unele evenimente

⁵ Sursa: Duncan Mil, „How Russia annexed Crimea's gas”, *Graphic News*, URL: <https://www.graphicnews.com/en/pages/38908/politics-russia-annexed-crimeas-gas>, accesat la 16.02.2021.

au declanșat acțiuni și în Rusia, care au fost folosite de Kremlin în avantajul său, pentru a justifica acțiunile viitoare sau a acoperi problemele lor interne.

Schimbul de putere din anul 2011, între președintele Medvedev și prim-ministrul în acel moment, Vladimir Putin, a declanșat proteste în Rusia, care au indus în Kremlin o stare de panică. De asemenea, ceea ce a devenit cunoscut sub numele de „Revoluția demnității”⁶ a avut toate șansele să slăbească poziția politică a președintelui. Acest lucru ar fi fost văzut drept o revoluție portocalie în Rusia sau ceva similar cu Euromaidanul din Ucraina, unde rușii ar fi schimbat instituția politică, sperăm, într-o adevărată democrație și ar fi condus spre alegeri libere. O țară dependentă de Rusia printr-o multitudine de legături nu doar culturale și economice, ci și familiale (un sondaj din 2011 a arătat că 49% dintre ucrainenii au rude în Rusia⁷), Ucraina ar fi putut deveni un model de succes pentru rușii nemulțumiți de *status quo* și, în cele din urmă, ar fi atras ambele țări spre o societate mai liberă și o mai bună integrare în UE. Însă, Kremlinul a reușit să întoarcă situația.

Imediat, presa rusă, controlată de stat, a lansat o propagandă agresivă împotriva Ucrainei, pentru a câștiga timp pentru regim și a prezenta anexarea drept un act de salvare. Știrile despre Ucraina au devenit foarte proeminente, deoarece ceea ce s-a întâmplat acolo ar fi mai important și periculos decât ceea ce se întâmplă în Rusia însăși. Scopul acestei propagande a fost de a arăta rușilor cât de prețioasă este stabilitatea în Rusia și ce s-ar putea întâmpla cu ei – comparativ cu ucrainenii – dacă aleg o cale revoluționară. Făcând acest lucru, Kremlinul și-a manipulat proprii cetățeni pentru a acoperi probleme politice interne și pentru a justifica o anexare ilegală exprimată ca un act de vitejie și acțiune democratică, pentru a sprijini etnicii ruși în alegerea drumului lor.

Concluzii

Acestea fiind spuse, în conformitate cu faptele evidente din Crimeea și alte locuri din apropierea frontierelor rusești, s-a dovedit încă o dată că aceasta a fost o campanie coordonată, cu un design operațional clar definit, pentru a atinge obiectivele strategice și dominația militară în zonă, menținerea dependențelor economice și crearea unei zone tampon între lumea occidentală, în speță NATO, și Rusia. Toate acestea, sub sloganul propagandistic pentru protejarea patriei de neofascism și decadentă occidentală, precum și protejarea cetățenilor ruși captivi în afara granițelor.

⁶ Conform „Revolution of Dignity”, *Harvard.edu*, URL: <https://gis.huri.harvard.edu/contemporary-atlas/revolution-of-dignity.html>, accesat la 11.03.2021.

⁷ Conform Leonid Ragozin, „Annexation of Crimea: A masterclass in political manipulation”, *Aljazeera*, URL: <https://www.aljazeera.com/opinions/2019/3/16/annexation-of-crimea-a-masterclass-in-political-manipulation>, accesat la 18.02.2021.

Având în vedere că etapele modului de acțiune, conform doctrinei identificate, sunt similare în ultimele conflicte majore în care URSS și Rusia s-au implicat, precum și din analiza factorilor privind circumstanțele și situația politico-economică, putem concluziona că Rusia și-a adaptat doctrina de război și a testat-o cu succes. Efectele la nivel strategic, precum și noua poziție pe care Rusia o așează, arată că modul de ducere a războiului a evoluat în ceea ce privește abordarea, iar ceea ce Clausewitz a definit ca *război total* a devenit, în prezent, realitate de zi cu zi și implică absolut toate instrumentele de putere disponibile. În zilele noastre, un război începe cu mult timp înainte ca primul glonț să fie tras.

În cele din urmă, putem concluziona faptul că doctrina Gerasimov este o adevărată doctrină susținută de fapte și evenimente. În plus, putem afirma că aceasta este calea strategică rusă în ceea ce privește relația sa cu vecinii, pentru a spori influența politică și militară. Astfel, Rusia își reafirmă locul de jucător major în lume, cu unele efecte devastatoare în vecinătatea sa, în special în așa-numita zonă tampon, formată din fostele țări membre a URSS sau din fostele țări ale pactului de la Varșovia.

Cu toate acestea, această ideologie nu are o descriere explicită, dar seamănă mai mult cu o linie directoare care trebuie urmată de factorii de decizie ai Kremlinului, ținând cont de consecințele sale în politica și evenimentele mondiale.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „Revolution of Dignity”, *Harvard.edu*, URL: <https://gis.huri.harvard.edu/contemporary-atlas/revolution-of-dignity.html>
2. ***, „Russia”, *Britannica*, URL: <https://www.britannica.com/topic/fascism/Russia>
3. ***, „Soviets take over in Afghanistan”, *History*, 26 decembrie 2019, URL: <https://www.history.com/this-day-in-history/soviets-take-over-in-afghanistan>
4. GALEOTTI, Mark, „Controlling Chaos: How Russia manages its political war in Europe”, *The European Council on Foreign Relations (ECFR)*, URL: http://www.ecfr.eu/publications/summary/controlling_chaos_how_russia_manages_its_political_war_in_europe
5. GALEOTTI, Mark, „I’m Sorry for Creating the ‘Gerasimov Doctrine’ ”, *Foreign Policy*, URL: <https://foreignpolicy.com/2018/03/05/im-sorry-for-creating-the-gerasimov-doctrine>
6. KARBER, Phillip A.; ZAMANA, Vladimir, „Hybrid Warfare in Ukraine - Lessons Learned”, *The Potomac Foundation*, 12.04.2015, URL: <https://nssp.unm.edu/tegnelia-november-21-presentation.pdf>
7. MIL, Duncan, „How Russia annexed Crimea’s gas”, *Graphic News*, URL: <https://www.graphicnews.com/en/pages/38908/politics-russia-annexed-crimeas-gas>

8. RAGOZIN, Leonid, „Annexation of Crimea: A masterclass in political manipulation”, *Aljazeera*, URL: <https://www.aljazeera.com/opinions/2019/3/16/annexation-of-crimea-a-masterclass-in-political-manipulation>

9. SCIPANOV Lucian Valeriu, NISTOR Florin, *Considerations on the military actions conducted in the North of Black Sea*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, România, 2015, vol. 2, nr. 2.

ESTIMAREA PUTERII MILITARE – ABORDĂRI ȘI PROVOCĂRI

*Dr. Maria CONSTANTINESCU**

Estimarea puterii militare a unei țări nu poate fi realizată într-o manieră absolută și abstractă, deoarece va fi întotdeauna influențată de mediul extern (amenințări, riscuri, mediul de operare) și de vulnerabilitățile interne. În consecință, o estimare realistă a forței militare a unei țări trebuie realizată prin comparație cu alte țări. Puterea militară poate fi evaluată utilizând indicatori de rezultat (efecte), cum ar fi efectele operaționale ale utilizării unei capacități militare specifice sau utilizând indicatori de intrare (resurse) cantitativi. Indicatorii cantitativi au un grad de obiectivitate mai ridicat, sunt mai ușor de calculat și de utilizat în sprijinul deciziilor legate de apărare, dar au limitări specifice care trebuie înțelese, pentru a evita consecințe semnificative. Indicatorii bazați pe rezultate (de cele mai multe ori, calitativi) sunt mai dificil de calculat și estimat, deoarece includ factori nemateriali, cum ar fi moralul, calitatea actului de comandă sau doctrina. Cea mai bună abordare pentru estimarea puterii militare a unei țări este utilizarea unei combinații de indicatori bazați pe intrări și indicatori bazați pe rezultate, susținuți de o analiză detaliată a altor factori care contribuie la puterea militară, cum ar fi abordarea strategică, spațiul de luptă, sistemele politice ale fiecărei țări sau alianțele din care face parte.

***Cuvinte-cheie:** putere militară; indicatori de intrare; indicatori bazați pe rezultate; limitări; abordare strategică.*

Introducere

Definirea și măsurarea puterii militare a unei țări reprezintă fundamentul proceselor sale de planificare a apărării și dezvoltare a structurii de forțe, deoarece

** Maria CONSTANTINESCU este doctor în Relații Economice Internaționale și conferențiar universitar la Departamentul Regional de Studii pentru Managementul Resurselor de Apărare din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Brașov, România. E-mail: mconst_ro@yahoo.com*

oferă o imagine asupra situației actuale a forțelor armate, în comparație cu situația dezirabilă pentru viitor. De asemenea, subliniază capacitatea unei țări de a utiliza toate instrumentele de putere pentru a-și atinge interesele naționale, având în vedere că puterea națională derivă atât din puterea reală, cât și din percepția asupra puterii.

Măsurarea puterii militare a unei țări nu poate fi realizată într-o manieră abstractă, ca indicator absolut, deoarece va fi întotdeauna influențată de mediul extern (amenințările, riscurile, mediul operațional) și, de asemenea, de vulnerabilitățile interne. Ca atare, o estimare exactă a puterii militare a unei țări trebuie realizată prin comparație cu alte țări, potențial aliați sau inamici. Această comparație este extrem de importantă pentru dezvoltarea viitoarelor strategii și structuri de forțe, dar, în același timp, reprezintă un demers dificil.

Metodologie

Această lucrare este rezultatul unui demers de cercetare exploratorie calitativă, bazată pe tehnici de investigație, precum analiza conținutului, colectarea, interpretarea și compararea datelor referitoare la indicatorii utilizați în domeniul de apărare. Scopul lucrării este de a evidenția principalele abordări pentru determinarea puterii militare a unei țări și de a analiza principalele avantaje și limitări ale acestora, din acest punct de vedere.

1. Abordări teoretice privind estimarea puterii militare

Scopul puterii militare este de a sprijini realizarea obiectivelor politice ale unei țări, ca instrument de putere, împreună cu celelalte componente ale conceptului DIME (diplomatic, informațional, economic). Cu alte cuvinte, scopul puterii militare este de a „exprima și implementa puterea statului într-o varietate de moduri, în interiorul și dincolo de granițele statului, și este unul dintre instrumentele prin care puterea politică este creată inițial și se permanentizează”¹. Motivul pentru care o țară are nevoie de putere militară în mediul de securitate contemporan este evident, dar modalitatea de măsurare, cu certitudine, a dimensiunii reale a puterii militare este mai puțin evidentă, deoarece necesită o comparație complexă și dinamică a multiplelor interese naționale, acțiuni și factori de influență, într-un număr infinit de situații din mediul de securitate.

Puterea militară este un instrument al statului și, ca atare, este subordonată realizării unor obiective și efecte specifice. Obținerea superiorității față de un adversar derivă dintr-o combinație de factori, cum ar fi echilibrul puterii într-un anumit moment și situație, sau multitudinea condițiilor care modelează mediul în care are loc confruntarea.

¹ Peter Paret, „Military Power”, *The Journal of Military History*, 53 (3), 1989, p. 240.

Pentru realizarea unei comparații relevante privind estimarea puterii militare, în literatura de specialitate² există două abordări principale:

- prima pune accentul pe „rezultate”, adică pe obținerea efectului dorit (eficacitate), adesea exprimat în termeni de capabilități: mobilitate strategică (proiecția forței), capabilități de luptă aeriană (angajare), ISR³ strategic (informații), capacitate de intervenție etc. Din această perspectivă, puterea militară este privită ca fiind capacitatea unei țări de a obține superioritatea asupra unui adversar și de a modela mediul de operare în funcție de interesele sale.

- a doua abordare pune accentul pe „intrări”, cu alte cuvinte pe resursele utilizate pentru a genera capabilitățile și efectele dorite. Intrările pot fi sub forma bugetului sau cheltuielilor pentru apărare, personalului activ, echipamentului militar, infrastructurii militare etc. Resursele financiare (generate de o economie puternică și care se regăsesc într-un buget de apărare corespunzător) permit unei țări să investească în tehnologii militare de ultimă generație și echipamente moderne, în timp ce resursele militare (personal, materiale, infrastructură) pot fi utilizate pentru desfășurarea acțiunilor de descurajare, protecție și învingerea unor potențiali agresori. Abordarea bazată pe intrări poate avea în vedere indicatori cantitativi (cum ar fi echipamentele existente, nivelul de modernizare, achiziții) sau indicatori calitativi (combinația între diferite tipuri de echipamente, disponibilitatea suportului logistic, fiabilitatea echipamentului, vechimea unui echipament etc.).

În acest context, trebuie menționat și conceptul de capacitate operațională (*readiness*), ca indicator calitativ de estimare a puterii militare a unei țări. Și acest indicator se bazează pe intrări, fiind des utilizat pentru a determina dacă forțele armate ale unei țări au un număr adecvat de echipamente funcționale, o încadrare adecvată cu personal care deține abilitățile și competențele necesare⁴.

În ceea ce privește estimarea puterii militare a unei țări în comparație cu alte țări, una dintre cele mai utilizate abordări este cea oferită de publicația *Military Balance*, emisă anual de Institutul Internațional de Studii Strategice – IISS. Parafrazându-l pe Leo Panetta, fost secretar al apărării americane, *Military Balance* este „cea mai bună sursă neclasificată de informații de apărare privind personalul, echipamentele și bugetele de apărare pentru fiecare țară”⁵. Această declarație ilustrează motivul pentru care informațiile din *Military Balance*, deși sunt utilizate pe scară largă de către analiști, nu sunt suficiente în scopul planificării apărării. Aceste informații

² Ashley Tellis, Janice Bially, Christopher Layne, Melissa McPherson, „Measuring Power in the Postindustrial Age”, *RAND/MR-1110-A*, Santa Monica, CA, 2000, pp. 12–24.

³ N.A.: informații, supraveghere, cercetare.

⁴ Jason Forrester, Michael O’Hanlon, Micah Zenko, „Measuring U.S. Military Readiness”, *National Security Studies Quarterly*, VII (2), 2001, pp. 99-120.

⁵ N.A.: A se vedea: *Military Balance*, The International Institute for Strategic Studies URL: <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance>, accesat la 05.01.2021.

se referă la date despre forțele militare, numărul de personal activ, stocurile de echipamente și resursele de apărare din cele 171 de țări prezentate, precum și evoluțiile în domeniul apărării din diferite țări (precum China, Rusia și SUA) și din regiuni. Deși publicația oferă analize la nivel regional în domeniul militar și al resurselor pentru apărare, indicatorii utilizați sunt, în special, indicatori cantitativi, care nu permit o estimare completă a capacității militare a unei țări sau analiza detaliată a specificului demersurilor de apărare națională, a intereselor naționale sau a amenințărilor cu care se confruntă fiecare țară sau regiune.

Pe baza datelor din *Military Balance*, Meisel, Moyer și Gutberlet propun un indicator numit Indicele Echipamentului Militar⁶, pentru estimarea comparativă a sistemelor și echipamentelor militare deținute de către țările lumii, ținând cont și de capabilitățile tehnice ale acestora, pe domenii, în intervalul de timp 1970-2015. Autorii propun utilizarea acestui indicator general, ponderat și comparativ al inventarului total de sisteme de armament și echipamente medii și grele, deținute de armata fiecărei țări, pe ani, pentru a determina care țară are cea mai mare putere militară, dacă unele țări prezintă preferințe relative pentru capabilități din anumite domenii (aeriane, terestre, maritime) și evoluția în timp a acestor preferințe, dar și pentru a explora relația dintre cheltuielile militare și dezvoltarea capabilităților militare.

O abordare modernă a estimării puterii militare, bazată pe rezultate, utilizează conceptul de capabilitate de apărare, definită ca ansamblu de măsuri și acțiuni cuprinzând elemente de doctrină, organizare, comandă, pregătire/instruire, dotare/înzestrare, infrastructură, personal și interoperabilitate (DOTMLPFI), necesare pentru îndeplinirea unui obiectiv și susținerea efectului dorit⁷. Această abordare oferă un mod mai cuprinzător și mai rafinat de măsurare a puterii militare a unei țări, întrucât ia în considerare atât indicatorii de intrare, cât și indicatorii de rezultat.

Giegerich, Childs și Hackett⁸ propun o altă metodă bazată pe efecte, sub forma unei liste detaliată de indicatori care definesc puterea militară:

- capacitatea de luptă (pentru a realiza interesele naționale);
- potențialul de a desfășura operații în tot spectrul acțiunilor de luptă;
- menținerea unei capacități echilibrate de luptă și sprijin;
- raza sau distanța la care pot fi desfășurate operații în afara teritoriului național;

⁶ Collin Meisel, Jonathan D. Moyer, Sarah Gutberlet, „How Do You Actually Measure Military Capability?”, *Modern War Institute at West Point*, 2020, URL: <https://mwi.usma.edu/how-do-you-actually-measure-military-capability/>, accesat la 29.12.2020.

⁷ ***, *Ghidul Strategiei Naționale de Apărare a Țării Pentru Perioada 2015-2019*, p. 8, URL: http://old.presidency.ro/static/Ghid%20SNAP_T_2015-2019_AP.pdf, accesat la 29.12.2020.

⁸ Bastian Giegerich, Nick Childs, James Hackett, „Military capability and international status”, *Military Balance Blog*, 2018, URL: <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/07/military-capability-and-international-status>, accesat la 04.01.2021.

- capacitatea de a mobiliza forțele, în timp scurt, pentru o intervenție rapidă, dar și de a menține capacitatea operațională pe perioade lungi de timp.

Abordarea acestor autori este una bazată pe efecte, cu accent pe nivelul operativ, având avantajul de a ilustra diferitele aspecte care compun puterea militară a unei țări, însă este mai puțin potrivită pentru realizarea unei comparații între țări, deoarece necesită cantități mari de date (majoritatea clasificate), cu privire la un potențial adversar, care sunt dificil, dacă nu imposibil, de obținut.

Hanson⁹ propune un model econometric, bazat pe rezultate, de estimare a eficacității forțelor armate. Acest model, derivat din teoria economică a estimării eficacității activității sectorului public, se bazează pe scenariile utilizate în planificarea apărării pe termen lung și constă în patru etape:

- identificarea obiectivelor politicii de apărare și a obiectivelor militare de nivel strategic;

- identificarea variabilelor de mediu relevante pentru obiectivele identificate;

- definirea scenariilor, fiecare dintre ele bazându-se pe o combinație relevantă de factori de mediu ficși (cum ar fi actorii relevanți, forțele și capacitățile militare ale acestora, localizarea geografică a conflictelor) și de obiective;

- identificarea modului în care elementele de ieșire (structura de forțe, nivelul de operaționalizare) influențează capabilitățile și modul în care factorii ficși de mediu, în combinație cu elementele de ieșire, influențează rezultatele (prin intermediul capabilităților). Acest lucru se realizează prin intermediul unei funcții de identificare a rezultatelor. Ținând cont de nivelul fix al factorilor de mediu, toate elementele stohastice vor fi eliminate din scenarii, rezultând o funcție de ilustrare a rezultatelor pur deterministă, pe baza căreia se vor construi indicatori de rezultate pentru fiecare scenariu.

Modelul este util pentru analizarea evoluției în timp a eficacității unei forțe armate și pentru identificarea cauzelor care ar putea determina o reducere a eficacității, cum ar fi o combinație inefficientă de elemente de ieșire.

Această prezentare a literaturii în domeniu nu este exhaustivă, existând și alte metode bazate pe rezultate de estimare a puterii militare a unei țări.

2. Avantaje și limitări în utilizarea abordării bazate pe indicatori de intrare pentru estimarea puterii militare

Utilizarea abordării bazate pe intrări pentru determinarea puterii militare a unei țări are avantajul incontestabil al disponibilității mai mari a datelor necesare pentru comparații internaționale și al unei metodologii de calcul mai ușoare, dar are dezavantajul semnificativ de a oferi o imagine simplificată (și uneori înșelătoare) a

⁹ Torbjørn Hanson, „Estimating output mix effectiveness: A scenario approach”, *Memorandum*, No. 14/2016, University of Oslo, Department of Economics, Oslo, accesat la 19.01.2021.

puterii militare a unei țări.

Dezavantajul abordării derivă din faptul că indicatorii bazați pe intrări nu sunt utilizați exclusiv în cadrul ministerului apărării, de către experți și factori de decizie care să aibă o înțelegere clară a punctelor tari și dezavantajelor metodei, precum și a necesității de a corela informațiile furnizate de indicatorii bazați pe intrări cu alți factori care aparțin unui context mai larg. Apare tendința din partea unor lideri politici sau a altor părți interesate, cum ar fi reprezentanții industriei de apărare, de a face declarații de impact, de tipul „Statele Unite au, de departe, cea mai bună armată din lume. Forțele SUA au puține puncte slabe și în multe domenii ... joacă într-o ligă total diferită față de armatele altor țări”¹⁰, bazându-și afirmațiile exclusiv pe acest tip de indicatori, fără o analiză mai detaliată.

Astfel de declarații pot avea scopul de a susține o anumită direcție în politica de apărare sau de achiziții, de a promova importanța forțelor armate, de a satisface o anumită bază electorală sau de a promova un sentiment de mândrie și importanță națională. Implicațiile acestor declarații nu se limitează, însă, doar la audiența vizată și pot avea consecințe grave, deoarece modelează opinia publică și, în consecință, deciziile la nivel politic în ceea ce privește alocările bugetare pentru apărare. Spre exemplu, dacă percepția opiniei publice, bazată pe asemenea declarații, este că forțele armate sunt foarte bine înzestrate, antrenate și echipate, poate apărea întrebarea legitimă de ce ar fi nevoie de creșterea bugetului pentru apărare. Samuelson¹¹ consideră că accentul pus pe utilizarea indicatorilor cantitativi, pentru a estima puterea militară a SUA, dă naștere unui sentiment de falsă superioritate, în special în comparație cu potențialii concurenți, precum China.

O provocare importantă, aferentă abordării bazate pe intrări, derivă din necesitatea de a avea acces la cantități semnificative de date, de exemplu cu privire la numărul de sisteme și echipamente existente și aflate în operare (detaliate pe tipuri de platforme, vechime și nivel de modernizare) și la resursele necesare pentru funcționarea și întreținerea acestora (consum de muniție, piese de schimb etc.). Aceste date pot fi obținute din unitățile de sprijin logistic și de mentenanță și, eventual, agregate într-o bază de date la nivel național, care să asigure o imagine relativ exactă a resurselor disponibile, însă nu toate țările sunt interesate sau își pot permite efortul de a implementa un astfel de sistem integrat.

¹⁰ David Petraeus, Michael O’Hanlon, „America’s awesome military”, *Brookings Institution Washington, D.C.*, 2016, URL: <https://www.brookings.edu/research/americas-awesome-military>, accesat la 27.12.2020.

¹¹ Robert Samuelson, „Defense Spending Is Less Than You Think - Here’s Why”, *RealClearPolitics*, 2019, URL: https://www.realclearpolitics.com/articles/2019/01/28/defense_spending_is_less_than_you_think_--_heres_why_139285.html, accesat la 29.12.2020.

În lucrarea sa devenită clasică, Marshall¹² susținea acum mai bine de 50 de ani că „estimarea puterii militare a Statelor Unite sau a oricărei alte țări se poate face numai în raport cu cea a unei alte țări sau a unui grup de țări privite ca o alianță ... estimările utile ale puterii militare se referă la capacitatea forțelor armate ale unei țări de a face față forțelor armate ale altei țări, într-o varietate de situații interesante”. Într-o epocă a schimbărilor de paradigmă în ceea ce privește războiul, dominată de războaie duse prin intermediari, de război hibrid și de planificare a apărării bazată pe capabilități, problema este mai prezentă ca niciodată. Cu toate acestea, există provocări semnificative pentru efectuarea de comparații între puterea militară a diverselor țări, ceea ce duce la preferința pentru utilizarea indicatorilor bazați pe intrări.

În unele cazuri, se evită publicarea unor analize comparative serioase și aprofundate, din motive politice (reticența de a desemna o țară ca potențial adversar), sau din motive doctrinare (utilizarea planificării bazate pe capabilități într-o țară *versus* utilizarea planificării bazate pe forțe în altă țară, ceea ce face dificilă comparația). Informațiile despre capabilitățile altor țări (chiar și bazate doar pe intrări, fără a aborda componentele unei capabilități, conform acronimului DOTMLPFI) nu sunt întotdeauna disponibile, nici măcar în ceea ce privește un stat aliat, cu atât mai puțin pentru un potențial adversar.

Rezultatul este că decidenții politici au tendința de a favoriza utilizarea indicatorilor simpli, corespunzători abordării bazate pe intrări (cum ar fi procentul din PIB, alocat pentru apărare), pentru a evalua puterea militară a unei țări. Mărimea și compoziția cheltuielilor de apărare ale unei țări reprezintă un alt indicator cantitativ de intrare des utilizat în comparațiile între state, ca indicator al puterii militare. Acest indicator are avantajul incontestabil al facilității de utilizare și al relativei disponibilități a datelor, dar este caracterizat și de o serie de limitări semnificative.

Una dintre aceste limitări derivă din faptul că toate comparațiile oficiale (care exclud datele obținute prin serviciile de informații), depind de datele furnizate de către state, existând posibilitatea ca acestea să nu fie cele corecte. Apărarea este un domeniu sensibil și chiar și cele mai democratice țări sunt reticente în a împărtăși toate informațiile relevante cu privire la nivelul lor de cheltuieli de apărare, tipurile și destinația acestora. Cifrele pot fi subestimate (pentru a împiedica un potențial adversar să estimeze cu exactitate puterea militară a țării), sau exagerate (ca instrument de război hibrid ori pentru a descuraja un potențial adversar să se angajeze într-un conflict). Uneori, datele lipsesc pur și simplu, deoarece țările nu sunt obligate să raporteze aceste cifre instituțiilor internaționale. O anumită țară

¹² Andrew Marshall, „Problems of Estimating Military Power”, RAND Corporation, P-3417, Santa Monica, C.A., 1966, p. 2.

poate trece printr-un conflict intern, fapt care face estimarea cheltuielilor sale militare foarte dificilă (de exemplu, Siria), sau poate avea o tradiție a secretomaniei (de exemplu, Coreea de Nord sau, într-un grad mai mic, China), ceea ce face ca informațiile disponibile cu privire la cheltuielile de apărare, la nivel internațional, să nu fie foarte sigure.

Utilizarea nivelului cheltuielilor de apărare ca indicator al puterii militare își are utilitatea atunci când este raportată la dimensiunea economiei unei țări și la potențialul său de a asigura resursele pentru apărare. Este necesară însă o abordare prudentă cu privire la utilizarea acestui indicator în mod nediscriminatoriu, fără a fi corelat cu indicatori mai detaliați, calitativi ai puterii militare, deoarece poate genera o imagine simplificată periculoasă asupra unei realități extrem de complexe, ducând la subestimarea/supraestimarea puterii militare a unui inamic și la potențiale fricțiuni între aliați. Spre exemplu, accentul pus pe utilizarea nivelului cheltuielilor de apărare, ca indicator al puterii militare, combinat cu reticența decidenților politici din țările UE față de creșterea cheltuielilor de apărare, a generat numeroase critici din partea SUA față de aliații NATO europeni.

Analizii și decidenții militari pot avertiza împotriva diminuării capacităților reale din cauza finanțării insuficiente, dar factorii de decizie politică sunt deseori interesați, în primul rând, de a satisface așteptările electoratului. Reducerea cheltuielilor sociale pentru a crește finanțarea armatei va fi întotdeauna nepopulară, cu excepția cazului în care există un inamic clar și amenințător, prin urmare, acest tip de decizie trebuie să se bazeze pe indicatori mai convingători decât nivelul bugetului pentru apărare sau numărul de echipamente și militari activi.

Diverse institute de cercetare în domeniul apărării, precum Institutul Internațional pentru Cercetări în Domeniul Păcii de la Stockholm (SIPRI), sau Institutul Internațional de Studii Strategice (IISS), publică periodic analize care oferă comparații între țări în ceea ce privește puterea militară, bazate pe diverși indicatori cantitativi, oferind o imagine asupra evoluției în timp. Indicatorii utilizați oferă o imagine privind importanța acordată domeniului de apărare de către diverse guverne și poate contribui la o perspectivă privind strategia unei anumite țări.

După cum se poate vedea în Figura nr. 1, pe baza datelor furnizate de Global Security¹³, tendințele pe o perioadă de 16 ani arată o evoluție interesantă pentru țările cu cele mai mari cheltuieli de apărare din lume: SUA, China, Arabia Saudită și Rusia. În timp ce cheltuielile militare ale Statelor Unite au cunoscut o tendință descendentă evidentă în perioada 2011-2017 (într-o perioadă percepută ca fiind stabilă, care acoperă, în principal, mandatele administrației Obama), strategia Chinei de a se dezvolta ca putere militară este destul de evidentă, în ceea ce privește tendința ascendentă a cheltuielilor militare. Într-un grad mai mic, având în vedere și

¹³ N.A.: A se vedea *GlobalSecurity.org Database*, Washington D.C., URL: <https://www.globalsecurity.org/>, accesat la 25.12.2020.

diferența de dezvoltare economică dintre cele două țări, aceeași strategie de creștere a puterii militare este vizibilă și în cazul cheltuielilor militare ale Rusiei.

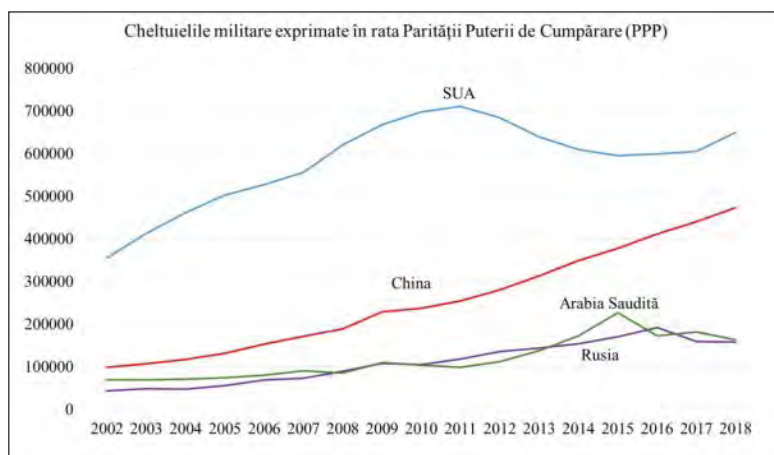

Figura nr. 1: Evoluția cheltuielilor militare exprimate în rata Parității Puterii de Cumpărare 2002-2018

Desigur, o analiză mai detaliată privind puterea reală a forțelor armate din aceste țări ar necesita cel puțin examinarea ponderii diferitelor categorii de cheltuieli (în special, achiziții și cercetare și dezvoltare) în totalul bugetului pentru apărare. În general, un număr mare de personal și cheltuieli reduse de operare și mentenanță, combinate cu cheltuieli reduse pentru achiziții și cercetare și dezvoltare, semnalează o forță armată supradimensionată, cu echipament învechit și nivel de pregătire scăzut.

Din aceste considerente, la Summitul din Țara Galilor, a apărut recomandarea pentru țările membre NATO de a aloca minimum 2% din produsul intern brut pentru apărare, dar și pentru a cheltui mai mult de 20% din bugetele lor de apărare pentru echipamente majore, incluzând cheltuielile aferente de cercetare și dezvoltare. Pentru aliații care nu respectau încă aceste linii directoare, recomandările vizau realizarea lor într-un interval de zece ani¹⁴. Această recomandare a rezultat într-un context în care președintele american Trump a exercitat o presiune intensă asupra aliaților europeni din NATO, pentru a-și spori cheltuielile de apărare, Germania fiind direct vizată pentru că nu ar cheltui „suficient” pentru apărare, prin nerespectarea referinței de 2%¹⁵.

¹⁴ N.A.: Declarația de la Londra emisă de șefii de stat și de guvern participanți la întrunirea Consiliului Atlanticului de Nord, 3-4 Decembrie 2019, URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm, accesat la 02.01.2021.

¹⁵ Amanda Macias, Nate Rattner, „Here’s what each NATO country contributes financially to the world’s strongest military alliance”, *CNBC*, 2019, URL: <https://www.cnbc.com/2019/12/03/each->

Includerea recomandării de a se alocă 20% din cheltuielile de apărare pentru investiții (achiziții de echipamente și cercetare/dezvoltare) este o încercare de a trece dincolo de indicatorul cantitativ arbitrar de 2% din PIB pentru apărare, stabilit politic și nu foarte relevant pentru puterea militară reală a unei țări. Procentul din cheltuielile totale de apărare ale unei țări, alocat pentru investiții, poate fi util ca indicator (chiar și simplist) al gradului de modernizare al forțelor armate, însă doar în corelație cu suma totală a cheltuielilor de apărare ale unei țări, cu dimensiunea economiei acesteia, cu nivelul de ambiție și dimensiunea forțelor sale armate.

Compararea componenței cheltuielilor de apărare a unor țări NATO, pentru anul 2018, prezintă o imagine interesantă cu privire la utilitatea acestui indicator cantitativ (au fost utilizate cifrele furnizate de Agenția Europeană de Apărare¹⁶, pentru a facilita comparația între țări, utilizând aceeași metodologie de calcul).

Tabel nr. 1: Cheltuielile de apărare ale unora dintre țările NATO, 2018, milioane EUR

	<i>Total Cheltuieli de Apărare</i>	<i>Investiții de apărare</i>	<i>Înzestrare</i>	<i>Cheltuieli cercetare/ dezvoltare</i>	<i>Pondere investiții în total cheltuieli de apărare %</i>
Belgia	4,101	424	416	7	10.3
Bulgaria	814	83	79	4	10.2
Croația	818	28	27	0	3.4
Republica Cehă	2,298	302	285	17	13.1
Estonia	514	171	170	1	33.3
Franța	42,748	10,116	5,439	4,676	23.7
Germania	42,127	5,373	4,406	967	12.8
Grecia	4,560	518	503	16	11.4
Ungaria	1,564	320	316	4	20.4
Italia	21,702	4,152	4,094	58	19.1
Letonia	613	192	191	0	31.3
Lituania	895	294	285	9	32.8
Luxemburg	301	137	136	1	45.6
Țările de Jos	9,000	1,862	1,800	62	20.7
Polonia	10,052	2,839	2,591	248	28.2
Portugalia	2,626	259	259	0	9.9
România	3,692	1,245	1,234	10	33.7
Slovacia	1,098	251	245	6	22.8
Slovenia	463	28	27	1	6.0
Spania	11,172	2,545	2,415	130	22.8
Marea Britanie	50,491	11,431	9,065	2,366	22.6

nato-countrys-financial-contribution-to-the-military-alliance.html, accesat la 03.01.2021.

¹⁶ N.A.: A se vedea: European Defence Agency Data Portal, URL: <https://www.eda.europa.eu/info-hub/defence-data-portal>, accesat la 29.12.2020.

Dintre țările selectate, 11 îndeplinesc criteriul de referință de 20% din totalul cheltuielilor de apărare care urmează să fie alocate pentru investiții: Franța, Ungaria, Letonia, Lituania, Luxemburg, Țările de Jos, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Spania și Marea Britanie. Rezultatele nu sunt deloc surprinzătoare pentru Franța și Marea Britanie, ambele având o politică de apărare orientată către un nivel mai înalt de ambiție, dar pentru țările mai mici, precum Letonia sau Slovenia, cifrele pot prezenta o imagine înșelătoare.

Utilizarea exclusivă a indicatorilor economici cantitativi, cum ar fi procentul cheltuielilor pentru investiții în apărare din totalul cheltuielilor de apărare, ar prezenta Luxemburgul ca model de urmat, cu un procent impresionant de 45,6%, urmat de Lituania cu 32,8% și Letonia cu 31,3%. Prin comparație, ar apărea tentația de a critica Germania, cu doar 12,8% din cheltuielile de apărare alocate investițiilor, în timp ce Franța depășește doar cu puțin nivelul recomandat, cu 23,7%. Desigur, aceasta ar fi incorect, având în vedere suma totală a resurselor financiare alocate efectiv: Germania cheltuiește pentru investiții în apărare de 39 de ori mai mult decât Luxemburg, în timp ce Franța cheltuiește de 74 de ori mai mult.

Atingerea sau depășirea nivelului recomandat de 20% din cheltuielile de apărare alocate investițiilor reprezintă o declarație politică de bunăvoință, semnalând că o anumită țară este conștientă de necesitatea modernizării forțelor sale armate și face pași în această direcție, dar trebuie să fie privită ca doar unul dintre numeroșii indicatori ai puterii militare a unei țări.

O altă provocare în estimarea puterii militare, pe baza indicatorilor cantitativi, derivă din faptul că o astfel de abordare ignoră importanța abordării strategice a contextului militar și politic care caracterizează mediul de securitate.

Contextul global de securitate după al Doilea Război Mondial a fost caracterizat de hegemonia Statelor Unite, stat care urmărea să își asigure influența globală, prin proiectarea puterii sale militare masive, din Europa până în Asia-Pacific și Orientul Mijlociu. Anii de după sfârșitul Războiului Rece și, mai ales, ultimul deceniu, au semnalat o strategie diferită a unor țări precum Rusia, China sau Iran. Exemplul Rusiei este deosebit de relevant în acest context, deoarece nu dorește (și nici nu își poate permite) să se angajeze într-o nouă cursă clasică a înarmărilor împotriva SUA (tancuri *versus* tancuri, rachete *versus* rachete etc.). Strategia Rusiei este de a își atinge obiectivele printr-o abordare flexibilă, prin maximizarea impactului asupra adversarului, cu costuri minime. Această abordare strategică are o influență directă asupra mărimii cheltuielilor de apărare, dar și asupra compoziției cheltuielilor și a tipului de echipament/forțe/tehnologii favorizate.

O comparație a puterii militare a unora dintre țările cu cele mai mari cheltuieli de apărare (SUA, Marea Britanie, Franța, Rusia, China, Iran și Arabia Saudită), utilizând indicatori cantitativi selectați, poate oferi câteva informații despre puterea lor militară, dar aceasta ar trebui completată de o analiză mai aprofundată care să ia

în considerare abordarea strategică, poziția geografică, sistemele politice ale fiecărei țări, sistemul lor de alianțe și toți ceilalți factori care contribuie la puterea militară.

Spre exemplu, puterea militară a Rusiei este dificil de estimat fără o analiză aprofundată a contextului. Dobbins, Shatz și Wyne¹⁷ consideră Rusia drept un „stat rebel bine armat”, și nu un potențial competitor care ar putea afecta serios interesele SUA. Roblin¹⁸ consideră că „armata Rusiei este puternică, dar tancurile sale nu pot rezista rachetelor Javelin americane”, subliniind superioritatea tehnologică a SUA.

Examinând însă câțiva indicatori selectați cu privire la puterea forțelor terestre, furnizați de baza de date Global Firepower¹⁹ – World Military Strength Comparisons 2020 Database – Rusia, China și SUA par să aibă cea mai mare putere militară, Rusia dominând în ceea ce privește numărul de tancuri, artilerie autopropulsată, piese de artilerie, lansatoare de rachete, cu excepția unui singur indicator (vehicule blindate). Aceste cifre trebuie, în mod evident, să fie corelate cu abordarea strategică, contextul istoric și dispunerea geografică; SUA nu au nevoie să investească atât de mult în puterea terestră, deoarece strategia lor vizează mai mult mobilitatea decât postura.

O analiză mai aprofundată ar presupune utilizarea unei combinații de indicatori cantitativi și calitativi, luând în considerare tipurile specifice de echipamente și nivelul lor de modernizare și capacitatea de luptă. Existența, în inventar, a 100 de tancuri nu exclude faptul că 50 dintre ele s-ar putea să nu funcționeze din cauza lipsei de mentenanță, 40 dintre ele ar putea avea o vechime de 30 de ani și nivelul de încadrare cu personal al unității ar fi de 40%, rezultând o capacitate de luptă redusă.

Pe de altă parte, subestimarea puterii militare a unei țări, pe motiv că nu deține suficiente tancuri, nave sau avioane, în comparație cu altă țară poate fi, de asemenea, o abordare greșită. Este posibil ca Rusia să nu fie un rival egal pentru puterea militară americană, dar nici nu aspiră să devină. Rusia poate fi un jucător important pe scena internațională, prin utilizarea unei strategii diferite, aceea de a impune costuri strategice mari oponentului, minimizând consumul de resurse, prin război asimetric sau hibrid, deteriorând procesul decizional al adversarului, accentuând diviziunile și diminuând coeziunea socială din țara adversă prin război informațional etc.

¹⁷ James Dobbins, Howard J. Shatz, Ali Wyne, „Russia Is a Rogue, Not a Peer; China Is a Peer, Not a Rogue: Different Challenges, Different Responses”, *RAND Corporation*, Santa Monica, C.A., 2019, URL: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE310.html>, accesată la 06.01.2021.

¹⁸ Sebastien Roblin, „Russia’s Military Is Powerful, But Its Tanks Can’t Stand Up To America’s Javelins”, *The National Interest*, Washington, D.C., 2019, URL: <https://nationalinterest.org/blog/buzz/russias-military-powerful-its-tanks-cant-stand-americas-javelins-105921>, accesat la 07.01.2021.

¹⁹ N.A.: A se vedea: Global Firepower World Military Strength Comparisons 2020 Database, URL: <https://www.globalfirepower.com/>, accesat la 12.12.2020.

3. Avantaje și provocări ale utilizării abordării bazate pe rezultate

Abordarea bazată pe rezultate pentru măsurarea puterii militare are avantajul de a accentua efectele (ceea ce se obține de fapt), față de ceea ce a fost cheltuit (încercând să realizeze ceva) și de a lua în considerare factori nonmateriali, cum ar fi pregătirea, disciplina, conducerea, integrarea forțelor. De-a lungul istoriei, țările sau forțele armate cu o putere aparent mai mică au reușit să predomine printr-o implementare înțeleaptă a strategiei, concentrându-și resursele limitate în momentul/contextul în care au produs cele mai importante efecte sau acceptând riscuri ori pierderi mai mari.

Abordarea bazată pe rezultate are și câteva puncte slabe care, uneori, împiedică utilizarea sa pe scară mai largă, în estimarea puterii militare. Deși este mai cuprinzătoare decât abordarea bazată pe intrări, abordarea bazată pe rezultate depinde în continuare de indicatori cuantificabili (capabilități, capacitate de luptă) și ignoră contextul politic (politica internă, de apărare și externă) și contextul social (cultura unei țări în ceea ce privește utilizarea forței și toleranța față de a suporta pierderi), în care se afirmă puterea. De-a lungul timpului, au fost numeroase exemple în care țări percepute a fi mai puternice au fost înfrânte în conflictele împotriva adversarilor percepuți ca fiind mai slabi din punct de vedere militar și chiar economic (Statele Unite ale Americii în Vietnamul de Nord, Franța în Indochina, URSS în Afganistan).

Conceptul de capabilitate militară este o modalitate utilă de a încerca cuantificarea rezultatelor, dar și acesta ar trebui îmbunătățit. Unele dintre componentele unei capabilități pot fi cuantificate mai ușor, spre exemplu structura de forțe (numărul și tipul de unități, echipamente, tipul și performanța unui anumit sistem de armament) sau eficiența unui sistem de armament, care poate fi comparat cu un sistem inamic, prin utilizarea indicatorilor cantitativi referitori la caracteristicile tehnice și tactice. Alte componente ale unei capabilități militare, cum ar fi doctrinele, pregătirea, moralul, conducerea, sunt mai puțin obiective și mult mai dificil de cuantificat.

În mod similar cu abordarea bazată pe intrări, abordarea bazată pe rezultate are dezavantajul de a necesita multe date, care sunt și mai dificil de obținut. Datele despre bugetele de apărare, defalcarea cheltuielilor pe categorii sau informații despre numărul de tancuri și nave operaționale sunt mai ușor de obținut și calculat decât datele privind cuantificarea nivelului de pregătire sau a capacității de luptă și a sustenabilității.

O altă problemă semnificativă în cuantificarea și compararea capabilităților militare derivă din faptul că obținerea efectului operațional dorit presupune interacțiunea cu un inamic prin prisma tuturor componentelor unei capabilități (DOTMLPFI). Jocul de război și simulările sunt instrumente utile în estimarea

puterii militare, fără implicarea într-un conflict real, dar au dezavantajul major că planificatorii nu pot anticipa niciodată cu certitudine modul în care ar putea acționa inamicul și ce probleme din viața reală pot apărea (defecțiuni tehnice, moral scăzut, probleme logistice, disfuncționalități generate de lipsa unei comunicări eficiente etc.). Pe de altă parte, exercițiile de pregătire în mediul fizic pot fi mai realiste, dar implică costuri semnificative.

Concluzii

Principala provocare în alegerea unui indicator fiabil pentru evaluarea puterii militare apare atunci când se dorește compararea puterii militare a diferitelor țări, întrucât dimensiunea, compoziția și puterea unei forțe armate nu derivă din decizii luate într-un vid matematic, bazat pe calcule abstracte legate de indicatorii economici și bugetari. Aceste decizii se iau pe baza unei strategii naționale și militare, care trebuie să ia în considerare atât factori interni, cum ar fi dimensiunea economiei țării, demografia, dispunerea geografică, cât și factori externi, cum ar fi contextul geopolitic și principalii adversari și aliați.

Deși ambele abordări, atât cele bazate pe intrări, cât și cele bazate pe rezultate, au avantajele lor, concentrarea asupra efectelor produse de capabilități contribuie la sublinierea unuia dintre aspectele cheie privind conceptul de putere militară: nicio țară nu poate avea putere militară absolută asupra adversarilor săi, sub toate aspectele și pe toate intervalele de timp. Puterea militară (și evaluarea gradului de adecvare a capabilităților militare ale unei țări pentru atingerea obiectivelor și scopurilor stabilite) depinde de tipul amenințărilor, de capabilitățile adversarului, de intensitatea conflictului și este influențată de considerații pe termen scurt, mediu și lung.

Provocările aferente utilizării diverselor metode de evaluare a puterii militare nu derivă doar din specificitatea fiecărei metode (necesitatea de a avea acces la o cantitate mare de informații, acuratețea datelor, ipotezele pe care se bazează fiecare metodă etc.). Ele pot decurge și din lipsa de înțelegere, din partea decidenților, a scopului indicatorilor și din utilizarea lor fără discernământ, într-un context greșit.

Estimarea puterii militare a unei țări este doar începutul unui proces de analiză și decizie, prin care să se atingă scopurile și obiectivele de apărare și nu ar trebui să devină un scop în sine. Un nivel redus de înțelegere a complexității și a limitărilor aferente procesului de estimare a puterii militare, din partea decidenților, poate duce la acordarea unei importanțe disproporționate îndeplinirii unor ținte legate de indicatori cantitativi sau calitativi, în detrimentul atingerii obiectivelor, cu efecte contrare celor urmărite. Creșterea alocărilor financiare pentru înzestrare este un indicator pozitiv, dar dacă tehnica achiziționată nu este interoperabilă cu cea existentă, dacă nivelul de încadrare și cel de instruire rămân la nivel scăzut, obiectivele urmărite nu vor fi atinse. Experiența multor state a arătat că simpla

adoptare a unui sistem de management de resurse de apărare bazat pe indicatori, cantitativi sau calitativi, nu duce automat la creșterea eficacității sau la atingerea obiectivelor de apărare. Indicatorii pot fi calculați, analiza apărării poate semnala o serie de probleme, însă este necesar ca decidenții să și acționeze pe baza acestor informații, iar măsurile să fie aplicate la toate nivelurile sistemului militar. Utilizarea unor indicatori nepotriviți poate avea efectul opus celui căutat, prin scăderea performanței, creșterea birocrăției și a inerției sau crearea unui fals sentiment de securitate și încurajarea lipsei de acțiune. Spre exemplu, nu este suficient să se asigure 2% din PIB pentru cheltuielile de apărare dacă nu există mecanismele prin care acești bani să poată fi cheltuiți în mod eficient, în corelație cu obiectivele și situația specifică.

Există și situația în care neînțelegerea scopului indicatorilor de estimare a puterii militare poate duce la respingerea utilizării acestora pe motiv că abordările actuale sunt imperfecte, generând un mediu în care deciziile devin foarte subiective și părtinitoare, deconectate de realitățile mediului de operare și bazate pe ipoteze depășite sau bazate pe o imagine idilică, nerealistă. Cu toate dezavantajele lor, o combinație bine gândită de indicatori care măsoară puterea militară este esențială în procesul de planificare a apărării, cu condiția ca scopul și limitările acestora să fie înțelese, iar metodele de calcul, cadrul analizei, sistemul de colectare și bazele de date să fie actualizate și optimizate, profitând de avansul tehnologic (cum ar fi colectarea și analiza bazelor mari de date – big data).

În cele din urmă, puterea este un concept complex și volatil, dependent de context și dificil de estimat și anticipat cu precizie de 100%. Puterea nu este niciodată statică, deoarece este determinată de o combinație de factori materiali (resurse) și nonmateriali, într-un context istoric, politic, militar, economic și social specific. Determinarea puterii militare a unei țări, cu o precizie apropiată de 100%, poate fi realizată numai după apariția unui anumit eveniment (război, conflict, negocieri) și este relevantă numai în raport cu acel eveniment particular și într-un mediu de operare specific. Orice altceva este doar o estimare, iar indicatorii bazați pe intrări și/sau pe rezultate sunt instrumente pentru decidenții militari și politici pentru a lua cele mai bune decizii în vederea pregătirii forțelor armate și țării pentru o posibilă situație viitoare, dar care trebuie luați ca atare, cu avantajele și limitările lor, deoarece nu există, încă, o soluție optimă pentru determinarea puterii militare.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, *European Defense Agency Data Portal*, URL: <https://www.eda.europa.eu/info-hub/defence-data-portal>
2. ***, *Global Firepower World Military Strength Comparisons 2020 Database*, URL: <https://www.globalfirepower.com/>

3. ***, *GlobalSecurity.org Database*, Washington DC, URL: <https://www.globalsecurity.org/>
4. ***, *Joint Publication 1-02 Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, 2010, URL: https://fas.org/irp/doddir/dod/jp1_02-april2010.pdf
5. ***, *London Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in London 3-4 December 2019*, URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm
6. ***, *Military Balance*, The International Institute for Strategic Studies, URL: <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance>
7. DOBBINS, James; SHATZ, J. Howard; WYNE, Ali, „Russia Is a Rogue, Not a Peer; China Is a Peer, Not a Rogue: Different Challenges, Different Responses”, *RAND Corporation* Santa Monica, C.A., 2019, URL: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE310.html>
8. FORRESTER, Jason; O'HANLON, Michael; ZENKO, Micah, „Measuring U.S. Military Readiness”, *National Security Studies Quarterly*, VII (2), 2001.
9. GIEGERICH, Bastian; CHILDS, Nick; HACKETT, James, „Military capability and international status”, *Military Balance Blog*, 2018, URL: <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/07/military-capability-and-international-status>
10. MACIAS, Amanda; RATTNER, Nate, „Here's what each NATO country contributes financially to the world's strongest military alliance”, *CNBC*, 2019, URL: <https://www.cnbcm.com/2019/12/03/each-nato-countrys-financial-contribution-to-the-military-alliance.html>
11. MARSHALL, Andrew, „Problems of Estimating Military Power”, *RAND Corporation*, P-3417, Santa Monica, C.A., 1966.
12. MEISEL, Collin; MOYER, Johnatan; GUTBERLET, Sarah, „How Do You Actually Measure Military Capability?”, *Modern War Institute at West Point*, 2020, URL: <https://mwi.usma.edu/how-do-you-actually-measure-military-capability/>
13. PARET, Peter, „Military Power”, *The Journal of Military History*, 53 (3), 1989.
14. PETRAEUS, David; O'HANLON, Michael, „America's awesome military”, *Brookings Institution*, Washington, D.C., 2016, URL: <https://www.brookings.edu/research/americas-awesome-military>
15. ROBLIN, Sebastien, „Russia's Military Is Powerful, But Its Tanks Can't Stand Up To America's Javelins”, *The National Interest*, Washington, D.C., 2019, URL: <https://nationalinterest.org/blog/buzz/russias-military-powerful-its-tanks-cantstand-americas-javelins-105921>
16. SAMUELSON, Robert, „Defense Spending Is Less Than You Think – Here's Why”. *RealClearPolitics*, 2019, URL: <https://www.realclearpolitics>.

[com/articles/2019/01/28/defense_spending_is_less_than_you_think_--_heres_why_139285.html](https://www.defence.gov/com/articles/2019/01/28/defense_spending_is_less_than_you_think_--_heres_why_139285.html)

17. TELLIS, Ashley; BIALLY, Janice; LAYNE, Christopher; MCPHERSON, Melissa, „Measuring Power in the Postindustrial Age”, *RAND/MR-1110-A*, Santa Monica, CA, 2000.

REZERVA DE PUTERE ȘI PERCEPȚIA ASUPRA ACESTEIA

*Cornel BURETE**

Trăim, fără să conștientizăm, între două realități: realitatea existențială, pe care cei mai mulți dintre noi nu o putem descrie, și realitatea perceptivă, modelată de grila colectivă de interpretare. Această realitate perceptivă, care ne este livrată de cei care dețin, mai mult sau mai puțin legitim, puterea la un moment dat, este influențată de doi factori cognitivi: așteptările, emoțiile și interesele grupului, pe de o parte, și imaginea perceptivă livrată de factorul putere, pe de altă parte. De modul în care reușim să realizăm un echilibru între ceea ce dorim și ceea ce ni se transmite, depinde măsura în care reușim să avem imaginea clară, reală sau cea deformată a existenței noastre. Metodele, instrumentele și tehnicile prin care puterea ne creionează realitatea existențială au devenit atât de complexe încât constituie domenii de studiu academic. Lumea de astăzi este dominată de percepții și reprezentări abil construite, prin care opiniile colective sunt ușor de indus, manipulat și dirijat.

Cuvinte-cheie: putere; rezerva de putere; hard power; soft power; percepție.

Introducere

Fără a încerca să enunțăm o definiție academică pentru noțiunea de rezervă, putem afirma că, din perspectiva dicționarului explicativ¹, aceasta reprezintă acțiunea de a conserva sau a păstra ceva cu scopul declarat de a fi folosit ulterior în beneficiul depozitarului.

Perspectiva studiului nostru se orientează spre abordarea rezervei de putere,

***Cornel BURETE este doctorand în domeniul Științe militare, în cadrul Școlii Doctorale din Universitatea de Apărare „Carol I”, București. E-mail: cornel.burete@gmail.com**

¹ ***, „Definiție rezervă”, *Dexonline*, URL: <https://dexonline.ro/definitie/rezerva>, accesat la 21.01.2021.

văzută și analizată prin prisma percepției formelor consacrate ale puterii (*hard power* și *soft power*²), ca instrument al relațiilor internaționale contemporane.

Într-o accepțiune proprie, rezerva de putere reprezintă acea parte a puterii, indiferent de forma de manifestare, scoasă din circuitul firesc și conservată pentru o perioadă de timp bine planificată, cu scopul de a fi utilizată în situații neprevăzute sau previzibile, dar nematerializate încă. În definiția noastră, puterea reprezintă, în fapt, potențialul de exercitare a controlului, de impunere a voinței proprii, de care dispune o entitate, de cele mai multe ori statală, care și-a dobândit statutul de actor al scenei relațiilor internaționale.

Întrebarea de la care pornim este: Pot fi constituite rezerve de putere în toate formele de putere consacrate în politologie, sociologie, geopolitică sau științe militare?

1. Rezerva de hard power

Gândirea militară, privită din perspectiva compunerii și dezvoltării armatelor și a artei războiului, a reprezentat o preocupare permanentă a strategilor militari, indiferent de perioada istorică. Dinamica raportului de forțe în plan mondial, influențată de aportul tehnologiei în domeniul militar și de impactul major al factorului economic, a impus permanent schimbarea și modernizarea concepțiilor privind organizarea, dotarea și instruirea armatei³. Astfel de strategii, care au reușit să aibă o viziune comună asupra geopoliticii și geoeconomiei, au evidențiat că menținerea unei armate puternice și capabile să răspundă prompt oricăror provocări este necesară, însă aceasta nu trebuie supradimensionată, deoarece devine costisitoare și regresivă în plan economic⁴.

1.1. Rezerva de forță armată

Soluția viabilă propusă de specialiști, pentru a avea o armată puternică și necostisitoare, a fost constituirea forțelor de rezervă, instruite și organizate în aceeași paradigmă ca și cele active, realizându-se, astfel, rezerva de hard power.

Benefic atât din punct de vedere economic, cât și securitar este ca forțele active să gestioneze situațiile de criză, iar efortul eventualului conflict armat să fie suportat

² N.A.: Termenii *hard power* și *soft power* provin din limba engleză și au fost traduși în literatura de specialitate prin putere dură și, respectiv, putere blândă. Totuși, pentru a păstra sensul complet al acestora, în lucrarea de față vom utiliza varianta originală.

³ Cristian Băhnăreanu, *Puterea Militară în secolul XXI. Modalități de realizare și manifestare a puterii militare în societatea democratică românească*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

⁴ Viorel Stoica, „Rezerva de forțe și mecanismul completării pierderilor în acțiunile militare”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, vol. 2, nr. 3, București, 2015, URL: <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/download/196/168/>, accesat la 10.01.2021.

de efectivele sporite, rezultate din utilizarea in extenso a armatei de rezervă. Această ipoteză logică este generată, în principal, de gândirea economică, potrivit căreia susținerea unei armate active supradimensionate încetinește dezvoltarea economică, producând decalaje imposibil de surmontat, în special în planul înzestrării cu sisteme de armament, tehnică de luptă și echipamente. În plus, analiștii de strategie militară au ales să valorifice instrumentul de putere reală pe care îl reprezintă la ora actuală alianțele militare, pentru a slăbi presiunea asupra economiilor naționale, generată de susținerea armatelor active supradimensionate.

Indiferent de denumire, rezerviști, forțe de rezervă, armată sau forțe de mobilizare, această categorie este percepută, în mod evident, din două perspective distincte, în funcție de situația existentă în lume, în contextul relațiilor internaționale la un moment dat, precum și de poziția actorului de tip statal, în contextul geopolitic curent. Astfel, statutul de cetățean social atribuit tuturor, în timp de pace, se transformă în statut de cetățean militar pentru forțele de rezervă, pe timpul conflictelor armate. Însă, ambele perspective sunt marcate de obligația individului de a avea o percepție și o atitudine în conformitate cu statutul pe care, în mod voit, l-a acceptat, fie și temporar, în speță acela de a munci sau de a lupta, în funcție de necesitățile create de situație.

Fără îndoială, problema rezervei de putere reprezintă o preocupare prioritară a fiecărui actor statal sau nonstatal. Însă, în cazul actorilor statali care beneficiază de legitimitatea puterii, există o concepție și o strategie de apărare dezvoltată, fundamentată juridic și menită să asigure intervenția rapidă a cetățeanului militar de rezervă sau voluntar, în caz de conflict armat. Perioada ultimului deceniu a scos la iveală o alternativă mai favorabilă, prin care raportul activ/rezervist să devină profitabil atât economic, cât și militar, prin apariția militarilor voluntari. Această variantă pare să îmbine cel mai eficient necesitatea existenței unei forțe armate bine pregătite, cu întrebuițarea unor resurse financiare reduse, în comparație cu cele necesare susținerii unei armate active, alcătuită exclusiv din militari profesioniști.

Poate principalul motiv pentru care rezerva de hard power trebuie să existe și să fie bine organizată și instruită, este acela că, la ora actuală, războiul nu mai îmbracă formele cunoscute și consacrate de istorie.

Linia roșie de demarcație între pace și război a devenit extrem de fragilă, de multe ori neclară, astfel încât putem afirma că războiul și pacea coexistă firesc, atâta timp cât vorbim despre forme ale confruntărilor care capătă un puternic caracter neconvențional, cum ar fi cele specifice războiului hibrid, informațional și cibernetic, care creează impresia că se poartă continuu și fără să fi existat vreo declarație reală, oficială, a unor beligeranți. În consecință, putem afirma faptul că percepția analiștilor este aceea conform căreia, în lumea contemporană, forțele și mijloacele războiului clasic trec în plan secund, constituind, practic, rezerva

de putere materială, prim planul fiind preluat de domeniul intelligence, sub toate formele de manifestare specifice. Acest război contemporan poate fi mult mai costisitor, din punct de vedere economico-financiar, dar este mult mai pașnic deoarece nu presupune, în mod preponderent, sacrificii umane. Confruntarea fizică este înlocuită de confruntarea inteligențelor, derulată, nu de puține ori, în afara zonelor de conflict. De altfel, confruntarea în domeniul intelligence este nedeterminată în timp, decizia militară se transformă în decizie politică, iar execuția cu precizie de bisturiu a unor astfel de operații atinge aproape de fiecare dată rezultatul scontat.

În acest context, constituirea rezervei de putere, din perspectiva resursei umane, a rezerviștilor, asigură posibilitatea complementarității forței armate active, astfel încât acțiunile de luptă pot fi derulate eficient, fără pauze operative, cu oameni pregătiți și instruiți pe baza unor principii și strategii identice, cel puțin din perspectiva învățării. În acest fel, rezerva de putere devine prelungirea firească a forțelor active profesioniste.

Considerând un instrument perceptiv interpretativ, ca instrument de abordare a puterii și, implicit, a rezervei de putere, apreciem că, și în acest caz, grila de interpretare influențează decisiv percepția. Astfel, conform grilei comune de interpretare referitoare la forța armată, colectivitatea va percepe rezerva de putere ca fiind necesară și obligatorie pentru definirea unui stat puternic.

Conform grilei individuale, însă, înțelegând prin aceasta grila specializată a analiștilor și geopoliticienilor, rezerva de forță brută poate trece într-un plan secund, de vreme ce armele războiului contemporan au devenit instrumente de constrângere mai mult perceptivă și mai puțin fizică.

Pentru a duce raționamentul mai departe se pot identifica o serie de întrebări, ancorate în realitatea existențială și reflectate în realitatea perceptivă, modelată de grila colectivă de interpretare: cine poate confirma că atât de performantele arme de care dispune Federația Rusă există în realitate? Cine poate evalua cu exactitate potențialul militar de care dispune Coreea de Nord, atâta timp cât la granița cu China au fost descoperite construcții din carton, capabile să emită radiații termice și să imite aproape perfect existența unei comunități?

Analiza de intelligence a evidențiat faptul că, nu de puține ori, fenomenul *fake news* referitor la acțiuni armate, posibile acțiuni teroriste sau apariția unor super arme, a avut doar rolul de a justifica înarmarea sau agresiunea militară sau economică a unor super puteri, în anumite zone de interes strategic.

Războiul s-a mutat, în mod evident, în zona percepției și a reprezentării, zonă în care actorii principali doresc să fie interpretați ca garanții democrației, egalității și libertății, iar statele mici doresc să își creeze imaginea unor actori eligibili pe scena relațiilor internaționale. În realitate, în mentalul decidenților politico militari, afirmația lui Denis Waitley, potrivit căreia „învingșii văd străzile acoperite de gheață,

dar învingătorii își pun patinele”⁵, este mai actuală ca oricând.

Conform grilei individuale, considerată de noi drept grilă a specialiștilor domeniului, nu puterea în sine e determinantă, ci percepția de putere și interpretarea de forță, pe care un actor o poate genera în raport cu viziunea adversarului.

1.2. Rezerva de putere economică

Teoreticienii domeniului puterii analizează, încă de la încheierea Războiului Rece, balanța raportului puterea militară *versus* putere economică, înclinând cu toții spre supremația economicului care generează puterea armată. Din perspectiva lucrării noastre, nu vom analiza importanța economiei în dezvoltarea forțelor armate, ci rezerva de putere generată de existența rezervelor economice, mai concret, a rezervelor strategice statale.

Problema rezervelor materiale și a importanței lor pentru succesul acțiunilor armate nu a fost abordată, în mod detaliat, în literatura de specialitate, majoritatea teoreticienilor înțelegând prin *hard power* forța armată, iar prin *rezervă de putere*, resursa umană de rezervă.

Încă din cele mai vechi timpuri, ducerea unui război a inclus preocuparea actorilor pentru asigurarea rezervelor de alimente și arme, corespunzătoare duratei previzionate a conflictului. Dacă agresorii se bazau inițial pe resursele găsite în drumul lor, cei atacați își constituiau depozite îndestulătoare, bine ascunse, care să le permită ducerea războiului pe o perioadă cât mai îndelungată.

Din punct de vedere istoric, se pare că turcii au fost primii care au constituit depozite de aprovizionare, rații zilnice de alimente pentru soldați și convoaie logistice care însoțeau efectivul de pe front. Ulterior, la începutul secolului al XIX-lea, francezii au realizat necesitatea rezervelor materiale pentru armată și au oferit o recompensă substanțială celui care va reuși să descopere o metodă eficientă pentru conservarea alimentelor atât de necesare militarilor plecați la război.

Pornind de la aceste începuturi timide, în secolul al XXI-lea, logistica a devenit o categorie importantă de armă, perfecționarea mijloacelor tehnice de ducere a războiului incluzând și perfecționarea logistică. În ziua de astăzi, vorbim despre aeronave cu posibilități de realimentare în zbor, de portavioane și de baze logistice, dispuse în zonele de influență ale actorilor de tip statal sau ale alianțelor militare, de logistică distribuită și integrată.

Nu întâmplător, SUA, în mod independent de NATO, au baze militare în Europa, Turcia și Asia și, implicit, baze logistice în Germania, Romania, Grecia, Asia și America de Sud, ca să oferim doar câteva exemple. În timpul războiului din fosta Iugoslavie, NATO a cerut României să îi asigure sprijin logistic, prin acordarea dreptului de survol aerian aeronavelor americane.

⁵ Denis Waitley, *The psychology of winning. Ten qualities of a total winner paperback*, Editura Berkley Books, octombrie, 1986.

În consecință, componenta economică, văzută ca instrument de putere, a început să fie din ce în ce mai solicitată în cadrul dezvoltării forțelor armate, atât ca urmare a sporirii efectivelor, cât și ca urmare a necesității dezvoltării tehnologice. În acest context, economia țărilor dezvoltate a consacrat un nou termen, acela de *industrie de apărare*, fiindcă simpla conservare a materiilor prime în depozite nu mai reprezenta o alternativă suficientă în condițiile războiului modern.

De asemenea, tehnicile evaluate de luptă au făcut ca noțiunea de *spatele frontului* să nu mai fie asimilată, în mod exclusiv, cu sprijinul logistic, bazele logistice și centrele de aprovizionare fiind dispuse acum în zone prestabilite, la mii de kilometri distanță de forțele armate reale.

Într-o accepțiune strategică, putem afirma faptul că în conflictele moderne, un obiectiv prioritar este distrugerea potențialului economic, văzut ca rezervă de putere, și nu a forței vii a inamicului, deoarece forța armată este scoasă automat din luptă, fără susținerea materială adecvată. Prin aceasta, revenim la prima decadă a erei post Război Rece și la teza susținută de majoritatea teoreticienilor, conform căreia economicul, și nu forța militară, va înclina balanța de putere contemporană. Totuși, trebuie să evidențiem, încă o dată, justetea afirmațiilor reputatului politolog Joseph S. Nye, care a nuanțat încă de la început această teorie, afirmând că „o putere dominantă economic nu devine rapid și automat o putere militară”⁶. Există o serie de factori, printre care contextul internațional, interesul statal și ecuația intereselor la nivel regional, care influențează în mod direct acest raport de putere. Țările de Jos, spre exemplu, reprezintă o țară cu o economie înfloritoare, care o situează pe un loc fruntaș în lume, în ceea ce privește nivelul de trai și economiile populației, și cu toate acestea nu se situează între primele zece puteri în plan militar.

În lucrarea de față, nu ne-am propus să analizăm interdependența dintre forța armată, puterea economică și contextul internațional, evidențiată magistral de Joseph S. Nye, ci am dorit să reiterăm ideea conform căreia, între cele două instrumente de putere există un raport de complementaritate, condiționat de factorul interes național, pentru că o economie înfloritoare nu presupune doar dezvoltarea forței brute, ci și bunăstare socială și evoluție. Măsura în care dezvoltarea economică se regăsește în dezvoltarea puterii militare sau a bunăstării sociale depinde doar de decidenții politici.

Pornind de la această afirmație, considerăm că răspunsul la întrebarea formulată de unii teoreticieni, referitoare la măsura în care poate geoeconomia să înlocuiască geopolitica în prezent, nu poate fi decât unul negativ⁷. Economicul a fost și va rămâne un factor primordial al puterii, dar măsura în care acest instrument de putere este valorificat în scopul creșterii puterii militare, sau a creșterii influenței

⁶ Joseph S. Nye, *Viitorul Puterii*, Editura Polirom, Iași, 2012.

⁷ Antonia Colibășanu, *Geopolitica și geoeconomie contemporană*, Editura Tritonic, București, 2020.

geopolitice, ține exclusiv de decizia politică, de contextul internațional și de aspirațiile fiecărui stat în parte. Un stat cu o putere economică medie, înainte să devină o putere militară, va căuta să devină o putere economică influentă, capabilă să încheie acorduri și alianțe economico-militare.

În concluzie, apreciem că rezerva de putere pe care o poate constitui un actor statal cuprinde, fără a fi limitativi în abordare, două elemente de bază, și anume rezerva de forță armată și rezerva economico-strategică, ambele reprezentând, în accepțiunea noastră, componente de hard power clasic.

2. Dilema existenței rezervei de soft power

Dezvoltat și consacrat academic la începutul anilor 1990, conceptul *soft power* evidențiază utilitatea instrumentelor socio-culturale în prevenirea utilizării forței brute⁸. Ulterior, puterii cuvântului, a simbolurilor culturale și religioase, i-au fost adăugate noțiuni precum diplomație culturală, comunicare strategică, valori politice, relații publice sau intelligence, evidențiind o formă a puterii care ține exclusiv de zona cognitivă.

Nu contestăm sub nici o formă afirmația lui Nye, conform căreia resursele economice pot produce comportamente de tip soft power⁹, dar rămânem la ideea că economicul ține, în ansamblu, de ceea ce înseamnă hard power întrucât, atâta timp cât există constrângeri și sancțiuni economice, marile puteri pot întrebuința instrumentul economic ca instrument de forță. De altfel, și afirmația lui Nye cuprinde un grad de probabilitate, ceea ce înseamnă că la un anumit moment, în funcție de contextul internațional, economicul ar putea fi valorificat și în scopul constituirii unor relații de tip soft, în detrimentul celor de tip hard.¹⁰ Apreciem această afirmație mai degrabă ca pe un îndemn al marelui politolog la valorificarea oricăror oportunități de manifestare a soft power.

Hard power a fost și este relativ ușor de comensurat, de vreme ce poate fi exprimat (cantitativ) numărul de militari activi, de avioane, tancuri sau rachete și, implicit, poate fi stabilit necesarul de rezerve de putere.

Pe de altă parte, soft power comportă o reprezentativitate mai mare în ceea ce privește indicatorii calitativi, fiind inițial definită ca având trei componente majore: componenta culturală, componenta ideologică sau a valorilor politice și componenta instituțională sau a politicilor externe, considerate legitime în plan internațional.

Întrebarea firească este dacă se pot constitui rezerve statale sau organizaționale din aceste elemente care țin exclusiv de latura cognitivă. Soft power a fost conceput

⁸ Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Editor Public Affairs, New York, 2004.

⁹ Joseph S. Nye, *Viitorul puterii*, Editura Polirom, Iași, 2012, pp. 37-47.

¹⁰ *Ibidem*, pp. 9-14.

și definit ca o formă activă de manifestare a puterii, care să permită, în egală măsură, evitarea escaladării forței și promovarea valorilor naționale. În cele ce urmează, vom analiza succint cele trei componente esențiale ale soft power, pentru a putea obține răspunsul la această întrebare: pot fi constituite rezerve de soft power la nivel statal sau organizațional?

Diplomația, percepută de majoritatea politologilor ca fiind un domeniu situat la granița dintre artă și știință, produce efecte semnificative în relațiile internaționale, prin cele trei forme de manifestare consacrate: diplomația politică, diplomația publică și diplomația culturală.

Ținând exclusiv de soft power, diplomația culturală reprezintă, în fapt, o formă de manifestare a diplomației publice, care include schimbul de idei și informații, artă, cultură, limbă și tehnologie. Ea are, în egală măsură, rolul de a construi și susține diplomația politică și economică, ca elemente de realizare a securității naționale. Dincolo de activitatea organizațiilor nonstatale, diplomația culturală are ca obiectiv general dezvoltarea relațiilor interstatale prin educație, cultură, turism, știință și tehnologie. Instrumentele cele mai importante prin care se realizează diplomația culturală sunt programele educaționale, programele de cooperare, cooperarea regională și institutele culturale.

Pentru a evidenția importanța domeniului, vom preciza că, în România, activitățile de acest tip sunt derulate prin intermediul institutelor culturale, aflate în subordinea Ministerului Afacerilor Externe, funcționarea acestora fiind reglementată prin lege¹¹. România dispune de 20 de astfel de instituții, dispuse în țări și orașe în care s-a apreciat, din punct de vedere politic, că schimbul cultural și promovarea valorilor românești este benefică intereselor naționale¹².

Ideologia sau valorile politice statale, apreciate ca fiind al doilea element funcțional al soft power, reprezintă ansamblul relațiilor, ideilor și instituțiilor politice specifice, care reușesc să coreleze, într-un mod eficient, idealul și realul unei societăți. Practic, ele sunt norme și principii organizatorice ale sistemului politic, acceptate sau impuse (în cazul statelor totalitare), cu scopul de a asigura, controla și consolida puterea politică.

Comunitatea politică a fost, în fapt, fondată pe baza principiilor de respect pentru statul de drept, libertate, demnitate și respectarea drepturilor omului. Aceste elemente sunt prevăzute, chiar dacă nu sunt și respectate, inclusiv în legislația statelor totalitare. În aceste cazuri, între idealul social și realitatea socială există o diferență de percepție, generată de discrepanța dintre așteptările individului și realitatea în care

¹¹ ***, *Legea nr. 356/2003 privind înființarea, organizarea și funcționarea Institutului Cultural Român*, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 529, din 23 iulie 2003 și republicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 555, din 02 septembrie 2013, URL: <https://legislație.just.ro/public/detaiiidocumentafis/165434>, accesat la 20.07.2020.

¹² *Ibidem*.

trăiește. Această percepție este mediată de raportarea la acele societăți, care par ideal democratice și care sunt interpretate, în general, ca modele societale.

Politicile externe sau valorile instituționale, apreciate generalist ca fiind al treilea pilon al soft power, descriu, în fapt, atitudinea politică a puterii administrative statale, în relațiile și tratatele internaționale. Politicile externe, ca element de soft power, nu se pot manifesta productiv decât în lumea complexă a relațiilor internaționale.

Indiferent de mărimea statului, de forma de organizare sau de nivelul de democrație caracteristic regimului politic, politicile externe sunt nelipsite, pentru că un stat care nu promovează o politică externă aflată în concordanță cu aspirațiile globale devine, mai devreme sau mai târziu, un stat izolat.

Poate cel mai grăitor exemplu de politică externă regională este Politica Externă și de Securitate Comună (PESC), introdusă de Tratatul privind Uniunea Europeană, intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993¹³. Scopul acestui tratat a fost tocmai acela de a menține pacea și a promova cooperarea interstatală și, implicit, regională, pe continentul european. Mai mult, în 2003, este elaborată chiar și o Strategie europeană de securitate¹⁴, care exprima viziunea UE asupra securității regionale și globale. Ulterior, Tratatul de la Lisabona aduce o serie de modificări în structura instituțională a PESC, fără a schimba însă și scopul acesteia. În 2016, în urma evoluțiilor de securitate și a unei succesiuni de crize interne și externe, sub coordonarea Comisiei Europene și cu aprobarea Parlamentului European, Serviciul European de Acțiune Externă (în principal) a elaborat o strategie globală menită, în special, să direcționeze asigurarea securității UE și a statelor membre, abordarea cuprinzătoare a conflictelor și cooperarea regională¹⁵.

Așa cum am precizat, nu ne-am propus să analizăm în amănunt niciuna dintre cele trei componente majore ale soft power, acestea fiind abordate succint doar pentru a putea elabora un răspuns la întrebarea rezultată din tematica abordată, referitoare la posibilitatea constituirii rezervei de putere.

În acest context, raționamentul generează, din nou, o serie de întrebări. Este posibilă constituirea unor rezerve în domeniul manifestărilor științifice, de promovare culturală a valorilor, a limbii naționale și a turismului? Putem constitui o rezervă în ceea ce privește valorile politice naționale sau politicile externe de cooperare regională? Cine ar acționa cu rezerve de putere în promovarea păcii, egalității și libertății individului?

¹³ ***, *Treaty on European Union (TEU)/Maastricht Treaty*, URL: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>, accesat la 20.07.2020.

¹⁴ ***, *Strategia europeană de securitate*, 2003, URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/30815/qc7809568roc.pdf>, accesat la 24.03.2021.

¹⁵ ***, *O strategie globală pentru politica externă și de securitate a Uniunii Europene*, URL: https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf, accesat la 20.07.2020.

Conform propriei perspective privind modelarea și augmentarea puterii prin informație și valorificând ipoteza conform căreia acțiunile moderne de intelligence se încadrează tot de soft power, ne punem întrebarea dacă măcar informația se poate constitui în rezervă de putere.

Răspunsul ne este oferit de către specialiștii în domeniu, care apreciază că informația de securitate națională trebuie să fie de actualitate, transmisă în timp util și valorificabilă¹⁶. Apreciem că încercarea de a transforma o informație de intelligence într-un element valorificabil ca rezervă de putere, conduce, inevitabil, la eșec. În lupta inteligențelor, informația este considerată *time sensitive*, astfel încât minutele și orele sunt prețioase, iar factorul *time* condiționează de multe ori soarta unor națiuni. Deși, din perspectivă perceptiv interpretativă, apreciem că deținerea unor informații poate constitui un avantaj important în organizarea și exercitarea puterii hard sau soft, considerăm că, în nici un caz, nu se pot constitui rezerve de putere informativă.

Așa cum am arătat anterior, informația modelează puterea, inclusiv componentele de soft power, asigurând celui care o deține multiple variante decizionale. Totuși, soft power, reprezentând componenta imaterială a puterii, nu va putea niciodată să fie conservat sau depozitat în vederea unei utilizări ulterioare. Impresionanta abilitate diplomatică, politică și militară a premierului britanic Winston Churchill, nu a fost conservată în timpul celui de al Doilea Război Mondial ca rezervă de putere, ci valorificată eficient, pentru rezolvarea problemelor cu care țara sa se confrunta. Chiar dacă lucrările sale au fost răsplătite cu premiul Nobel pentru literatură, fiind valorificate și astăzi în importante schimburi culturale și istorice, conținutul acestora nu poate fi considerat rezervă de putere în domeniul informațiilor, în sensul pe care i l-am atribuit anterior.

Concluzii

În lucrarea de față, nu am luat în discuție eventuala rezervă de smart power, deoarece aceasta, fiind rezultanta combinării inteligente dintre hard power și soft power, ar fi imposibil de cuantificat, fie și procentual, astfel încât să determinăm cât se poate constitui în rezervă de putere și cât nu, în condițiile în care nu există o formulă universală de calcul a eficienței acestui raport. Smart power este eficient sau nu, în funcție de circumstanțe și doar din perspectiva rezultatelor și a percepției de putere pe care o creează actorul care recurge la o combinație de instrumente prin care să o exercite.

De asemenea, nu am inclus în lucrarea noastră studiul conceptului *sharp power*, considerat ca fiind alternativă a soft power, practică de state aparent democratice,

¹⁶ Ionel Nițu, *Analiza de Intelligence, o abordare din perspectiva teoriilor schimbării*, Editura RAO, București, 2012, pp. 120-140.

precum China și Rusia, care se bazează pe subversiune, manipulare evidentă și cenzura propriei societăți. Subscriem la ideea că sharp power este echivalent cu războiul informațional, fiind, în fond, un tip de hard power. Cu siguranță, o analiză a acestei idei, centrate pe conceptul *sharp power*, poate face obiectul unor studii ulterioare.

Abordând rezerva de putere din perspectivă perceptiv interpretativă, putem concluziona că doar hard power poate genera imaginea puterii clasice, inclusiv prin constituirea rezervelor armate și economice. Soft power poate fi perceput, conform unei grile de interpretare specializată, ca un avantaj, ca un potențial al actorilor statali, dar nu prezintă o formă care să permită constituirea unei rezerve de putere, așa cum este aceasta reprezentată prin intermediul percepțiilor colective.

În consecință, apreciem că rezerva de putere poate fi percepută și interpretată atâta timp cât îmbracă forme materiale. Ca atare, ea se manifestă și poate fi constituită doar în ceea ce privește puterea dură, deoarece hard power este acea formă de putere caracterizată de materialitate, indiferent dacă aceasta îmbracă forma armată sau economică, pentru a le menționa pe cele mai importante. Atunci când are formele imateriale de soft power, rezerva de putere devine imperceptibilă, conform grilei comune, și perceptibilă doar celor instruiți, într-o grilă specializată. Oamenii percep deschiderea spre cultură și turism, promovată de către Franța, ca pe o oportunitate firească de relaxare și evoluție culturală și, în nici un caz, ca pe o manifestare a soft power la nivel statal.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „Definiție rezervă”, *Dexonline*, URL: <https://dexonline.ro/definitie/rezerva>
2. ***, *Legea nr. 356/2003 privind înființarea, organizarea și funcționarea Institutului Cultural Român*, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 529, din 23 iulie 2003 și republicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 555, din 02 septembrie 2013, URL: <https://legislație.just.ro/public/detaliidocumentafis/165434>
3. ***, *O strategie globală pentru politica externă și de securitate a Uniunii Europene*, URL: https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
4. ***, *Strategia europeană de securitate*, 2003, URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/30815/qc7809568roc.pdf>
5. ***, *Treaty on European Union (TEU)/Maastricht Treaty*, URL: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>
6. BĂEȚELU, Vasile, *Modernizarea organizării și mobilizării armatei*, Editura Militară, București, 2003.

7. BĂHNĂREANU, Cristian, *Puterea Militară în secolul XXI. Modalități de realizare și manifestare a puterii militare în societatea democratică românească*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

8. BĂLĂCEAU, Ion; MARTIN, Iulian; DRAGOMIRESCU, Valentin, *Interacțiunea strategiilor în conflictele armate moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.

9. COLIBĂȘANU, Antonia, *Geopolitica și geoeconomie contemporană*, Editura Tritonic, București, 2020.

10. FOSTER, Gregory D.; SABROSKY, Alan Ned ; TAYLOR, Wiliam J. Jr., *The strategic Dimension of Military Manpower*, The Center for Strategic and International Studies, 1987.

11. HLIHOR, Constantin, *România și șocurile geopolitice ale războiului rece*, Ed. IRRD, București, 2016.

12. NIȚU, Ionel, *Analiza de Intelligence, o abordare din perspectiva teoriilor schimbării*, Editura RAO, București, 2012.

13. NYE, Joseph S., *Soft Power: The Means to Success in World Politic*, Editor Public Affair, New York, 2004.

14. NYE, Joseph S., *Viitorul Puterii*, Editura Polirom, Iași, 2012.

15. STOICA, Viorel, „Rezerva de forțe și mecanismul completării pierderilor în acțiunile militare”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, vol. 2, nr. 3, 2015, URL: <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/download/196/168/>

16. WAITLEY, Denis, *The psychology of wining. Ten qualities of a total winner paperback*, Editura Berkley Books, octombrie, 1986.

INTELLIGENCE ECONOMIC. ÎN CĂUTAREA UNUI CADRU CONCEPTUAL

*Irena CHIRU**

*Gabriel-Traian UNGUREANU***

În ultimul deceniu am asistat la o transformare semnificativă a modului în care se desfășoară confruntările locale, regionale sau globale, conturându-se astfel noi roluri specifice, atribuite sistemelor de intelligence economic. Prin derularea operațiunilor de intelligence ofensiv și defensiv, sistemele de intelligence economic sunt plasate în zone de confluență care conexează comunitatea de informații, aparatul guvernamental, sistemul diplomatic și actorii economici. De asemenea, evoluțiile recente ale formelor de conflict au relevat noi modalități prin care pârghiile economice sunt frecvent utilizate în intervenții hibride, complexe și versatile, împotriva stabilității și legitimității unor state democratice.

Dar, cu toate că numeroși actori exploatează intens avantajele utilizării pârghiilor economice, intelligence-ul economic este în continuare unul dintre conceptele care necesită mai multă claritate, fiind deseori suprapus altor termeni proxy (de exemplu, business intelligence, spionaj industrial, intelligence competitiv, securitate economică, spionaj economic), semnificația ce-i este atribuită în diverse contexte fiind rareori explicită. Plecând de la premisa că atunci când sunt mai puțin clare, conceptele devin atotcuprinzătoare, ambigue și dificil de aplicat, lucrarea își propune să aducă clarificări conceptuale, prin explorarea și compararea diferitelor definiții existente în literatura de specialitate, încercând, în același timp, să promoveze o definiție operațională a intelligence-ului economic.

Cuvinte-cheie: *intelligence economic; securitate economică; spionaj economic; intelligence competitiv; business intelligence; spionaj industrial.*

**Prof. univ. dr. Irena CHIRU este decan al Facultății de Studii de Intelligence, conducător de doctorat în cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, București, E-mail: chiru.irena@animv.eu*

*** Gabriel UNGUREANU este doctorand al Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, București. E-mail: ungureanu.gabriel@animv.eu*

1. Intelligence economic și sisteme de intelligence

În decursul timpului, statele lumii s-au adaptat și au evoluat, în ritmuri diferite, în dezvoltarea unor sisteme proprii de intelligence economic (IE). În prezent, unele state dețin deja sisteme de IE bine structurate, altele dezvoltă aceste sisteme, iar alte state abordează aceste aspecte doar contextual. În categoria statelor care sunt protagoniste ai geo-economiei mondiale și care se bazează pe sisteme de IE bine structurate și eficiente, se regăsesc SUA, Franța, China, Marea Britanie, Canada, Japonia și Germania. În categoria statelor care dezvoltă aceste sisteme într-un ritm care converge către eficiență, se regăsesc Rusia și Italia¹. Pentru state aflate într-o etapă premergătoare, așa cum este și România, lecțiile deja învățate și practicile de succes deja validate de sistemele de IE ale statelor mai sus enumerate pot fi valorificate în construcția unui sistem propriu. Această dezvoltare depinde de macro-strategia fiecărui stat, care stabilește obiectivele generale, de politicile economice care sunt subsecvente strategiei și care susțin sau nu obiective cu valențe economice, dar și de maturitatea serviciilor de informații și de resursele investite de stat, în dezvoltarea unei comunități de intelligence economic.

În ultimii ani, după încetarea Războiului Rece, odată cu apariția conflictelor de natură hibridă, importanța IE a crescut exponențial. Dacă ne raportăm la cele cinci tipuri de amenințări sincrone, care apar într-un conflict de natură hibridă și care țintesc vulnerabilitățile unui stat cu intensități diferite în anumite intervale de timp², ponderea amenințărilor de tip economic crește de la an la an, alături de cele informatice, în raport cu cele de tip militar, politic sau informațional³. Geo-economia reprezintă una dintre principalele arene unde se exercită concurența dintre state, iar războiul informațional reprezintă una dintre principalele amenințări. Toate puterile economice mondiale utilizează instrumente strategice, precum comerțul, bursele de mărfuri, energia, piețele de capital, investițiile, politicile fiscale și monetare, politicile privind imigrația și resursele umane.

Scopul intelligence-ului economic este de a aduce plusvaloare prin înțelegerea și anticiparea mediului exterior, detectarea amenințărilor, contracararea riscurilor și prin exercitarea influenței economice. Intelligence-ul economic abordează subiecte variate, incluzând resurse, politici, producția, comerțul, consumul, forța de muncă, finanțele, impozitarea și alte aspecte ale sistemului economic național și internațional. Actorii implicați sunt deopotrivă statali și privați, formând astfel un

¹ Simone Pasquazzi, „Economic Intelligence”, în: Virgilio Ilari, Giuseppe Della Torre, *Economic Warfare*, Roma, Società Italiana di Storia Militare, 2017.

² Pauline Cullen, *Leading the debate for the business case for gender equality, perilous for whom?*, 2018, pp. 4-6.

³ Martti J. Kari, „Theory of Strategic Culture – a tool to explain Russian cyber threat perception”, în *Hybrid Threats and Asymmetric Warfare*, Conference Proceedings, Swedish Defence University, Stockholm, 2018.

ecosistem extrem de complex, cu un amestec anizotrop de entități, care generează un grad ridicat de volatilitate.

Sistemul național de intelligence economic este reprezentat de ansamblul entităților guvernamentale și nonguvernamentale⁴, care prin eforturi corelate, bazate pe procese eficace și comunicare eficientă, are rolul de a detecta și anticipa amenințările la adresa economiei naționale și la adresa entităților economice critice, pentru a asigura decidenților suportul informațional necesar fundamentării deciziilor strategice sau întocmirii planurilor de contramăsuri. Din structura sistemelor de intelligence economic fac parte serviciile de informații, aparatul diplomatic, aparatul administrativ de stat și entități economice private. Rolul de coordonare revine serviciilor de informații care centralizează, procesează, analizează și diseminează informațiile.

Dincolo de evidența utilizării informațiilor de natură economică pentru câștigarea și exercitarea dominației în plan mondial, cercetarea în domeniu se află într-un stadiu incipient, iar literatura de specialitate este mai puțin dezvoltată comparativ cu alte dimensiuni ale domeniului de intelligence. Datorită proximității de semnificație, în literatura de specialitate, linia de demarcație dintre IE, securitatea economică, spionajul economic, intelligence-ul competitiv și spionajul industrial este neclară. Mai mult, conceptul de intelligence economic pare să înglobeze și alte concepte și practici: informații concurențiale, gestionarea riscurilor, lobby, diplomatie publică, „soft power” – în cazul guvernelor influență culturală și economică, diplomatie de afaceri (în cazul companiilor) etc. Caracterul difuz al cadrului conceptual este dat și de implicarea concomitentă a statelor și, totodată, a entităților private în colectarea informațiilor economice, neexistând întotdeauna o delimitare clară între termenii care descriu demersurile guvernamentale prin comparație cu cele private (spre ex. confuzia dintre spionajul economic – apanaj al serviciilor de informații aflate în slujba unui stat, și spionajul industrial – condus de organizații economice private). În plus, modul în care sunt înțelese rolul ofensiv sau defensiv al intelligence, cadrul aferent colectării (domestic sau extern – în interiorul sau în exteriorul organizației) și tipul practicilor utilizate în colectare (corecte sau incorecte), complică cu atât mai mult departajarea și utilizarea cu claritate a conceptelor.

⁴ N.A.: Prin entități non-intelligence înțelegem acele structuri, organizații (economice, nonguvernamentale, administrația de stat) care fac parte din componența sistemului național de intelligence economic. De exemplu, un actor privat specializat în intelligence competitiv poate furniza (gratuit sau contra cost) baze de date (ex. persoane cheie în corporații) sau analize bine fundamentate (ex. tendințe de dezvoltare pentru anumite piețe sau ale unor companii), care să fie utile în demersurile informative.

2. Intelligence economic și concepte proximе

Pentru o bună conceptualizare a intelligence-ului economic, au fost parcurse o serie de lucrări științifice care, de-a lungul ultimelor opt decenii, s-au aplecat asupra conceptului și practicilor subsecvente intelligence-ului economic. Literatura de specialitate a fost studiată în încercarea de a identifica elementele comune și de disociere în definirea conceptului, dar și pentru a analiza elementele de context care au determinat definițiile acordate. Studiul a fost concentrat pe literatura primară existentă, publicată în SUA și Europa, iar raportarea a fost făcută la perioada de timp de după cel de-al Doilea Război Mondial până în prezent. Cu toate că, suplimentar față de lucrările inserate în text, au fost parcurse mai multe lucrări de referință⁵, s-a constatat că în majoritatea situațiilor nu au existat demersuri *per se* dedicate definițiilor, prin urmare a fost necesar ca acestea să fie deduse. De asemenea, s-a constatat că literatura conține confuzii între securitatea economică, intelligence-ul economic, spionajul economic, spionajul industrial sau practicile incorecte.

Dintr-o perspectivă istorică, una dintre primele definiții ale IE este oferită de un raport declasificat al CIA, care datează din noiembrie 1953, prin care agenția stabilea limitele cadrului informațional (fondului de culegere) și metodologia de consolidare a sistemului de surse, care urma să livreze date lucrătorilor din divizia de intelligence economic. Definiția dată era: „intelligence-ul economic este analiza și evaluarea unei mase largi de informații economice, în mare parte cantitative, cu scopul de a soluționa anumite probleme legate de securitatea națională. Întrucât problemele sunt variate și în mare măsură imprevizibile, fundamentul informației trebuie să aibă o bază largă”⁶. În anul 1995, în broșura intitulată „A Consumer’s Guide to Intelligence”, CIA redefiniște IE ca fiind axat pe: „informații economice externe privind resursele, activitățile și politicile, incluzând producția, distribuția și consumul de bunuri și servicii, forța de muncă, finanțele, impozitarea, comerțul, schimburile comerciale și alte aspecte ale sistemului economic internațional”⁷. Remarcăm faptul că raportarea se realizează la informații externe, cu alte cuvinte informații legate de piețele străine și actorii care operează pe piețele străine, pentru a proteja economia națională.

Pentru a reda varietatea de interpretări oferite conceptului, Enciclopedia Britannica⁸, definește IE ca gestionând „informații privind producția, distribuția și consumul de bunuri și servicii, precum și forța de muncă, finanțe, impozitare și alte aspecte ale economiei unei țări sau ale sistemului economic internațional.

⁵ N.A.: Vezi *Bibliografie*.

⁶ ***, *Economic Research. Report 25X1A*, CIA, Washington, 1953.

⁷ ***, „A Consumer’s Guide to Intelligence”, DCI, USA, Washington, Office of Public Affairs – CIA, 1995.

⁸ Enciclopedia Britannica, URL: www.britannica.com/topic/economic-intelligence

Intelligence-ul economic permite unei națiuni să estimeze amploarea posibilelor amenințări militare și este, de asemenea, valoros în estimarea intențiilor unui potențial inamic. În timp de război, intelligence-ul economic este un indicator principal al capacității inamicului de a susține un război”.

În definiția de mai sus, se remarcă abordarea restrictivă a intelligence-ului economic, preponderent dintr-o perspectivă militară, a unui conflict armat, cu toate că informațiile economice produc cel mai mare impact pe timp de pace, atunci când economiile naționale se dezvoltă cel mai mult.

Referitor la obiectul intelligence-ului economic, Martin J. Manning⁹ menționează că intelligence-ul economic se referă la „materii prime și resurse care sunt dezvoltate, produse sau gestionate în afara statului, precum și la informații brute sau date nepublicate în rapoarte sau analize care informează factorii de decizie și consumatorii”. Ceea ce se poate deduce din această abordare este orientarea intelligence spre date din și despre exterior, IE colectând și gestionând informații privind piețele externe și actorii care operează și influențează aceste piețe, pentru a sprijini expansiunea economiei naționale. Cu toate acestea, așa cum se va demonstra în continuare, într-o abordare holistică, IE gestionează atât informații externe, cât și informații interne.

Dintr-o altă perspectivă, cu referire la finalitatea sa, IE poate fi definit ca fiind acel instrument care asigură „accesul la informații viabile și capacități de analiză care sunt factori care devin din ce în ce mai importanți în evitarea deciziilor impulsive cu un nivel ridicat de incertitudine. Obiectivul este de a face organizația mai competitivă, de a îi crește influența și de a-i apăra activele corporale și necorporale”¹⁰.

Se remarcă, în baza acestei interpretări, apropierea dintre IE, intelligence-ul competitiv și spionajul industrial. Într-o mare măsură, aceeași suprapunere conceptuală este regăsită în lucrarea „Economic intelligence in a global world”, publicată de Ministerul Apărării Spaniol (2014), care descrie IE ca reprezentând „un set de acțiuni coordonate pentru investigarea, prelucrarea și distribuirea informațiilor necesare pentru a lua decizii economice”. Având în vedere rolul decisiv al companiilor în globalizarea pieței, aceste acțiuni se concentrează pe economia internă, dar și pe întreg sectorul de afaceri. Motivația pentru dezvoltarea unor instrumente puternice, care să culegă informații economice, în slujba intereselor naționale și ale companiilor transnaționale, care controlează scena economică

⁹ N.A.: Martin J. Manning este unul dintre autorii (contributorii) portalului enciclopedic www.encyclopedia.com. A se vedea și URL: <https://www.encyclopedia.com/politics/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/economic-intelligence>

¹⁰ N.A.: Héctor Izquierdo Triana a publicat numeroase articole în “The International Journal of Intelligence and Public Affairs”, UNISCI, GESI Analysis, Army Magazine și este autor al autor al „Manual of Economic and Competitive Intelligence” și coautor al „Concepts of Intelligence”, URL: <https://www.ie.edu/insights/articles/competitive-and-economic-intelligence/>, accesat la 02.12.2020.

globală, este dată de „apărarea intereselor economice, precum și de necesitatea obținerii de avantaje economice față de concurenți – la nivel de stat sau privat”¹¹.

În viziunea lui Claude Revel¹², IE este înțeles ca fiind „managementul inteligent al informațiilor pentru a cunoaște, înțelege și anticipa mediul exterior (concurenți-cheie, reguli, mize, tendințe ...) pentru a preveni riscurile, în special în domeniile imateriale, și pentru a exercita, într-un mod etic, influență”. Autorul tratează informația ca pe o sursă de energie imaterială, care produce însă efecte, precum petrolul și gazul. Astăzi, în era informației, accesul facil la informațiile economice creează, în aceeași măsură, oportunități și amenințări. În acest context, intelligence-ul economic este strâns legat de managementul cunoașterii și de resursele umane. Entități aflate în competiție internațională, fie că sunt state, firme mari sau organizații nestatale, privesc intelligence-ul economic ca fiind un instrument necesar pentru a face față concurenței, dar și un instrument pentru guvernare și securitate națională. Așadar, IE produce valoare adăugată prin transformarea informațiilor în cunoștințe și a cunoștințelor în valoare adăugată durabilă. Și în cazul acestei definiții apar suprapuneri între noțiunile de intelligence economic și intelligence competitiv (sau spionaj industrial).

Prin urmare, IE reprezintă un proces sistemic și sistematic, specific serviciilor de informații, prin care sunt colectate informații economice necesare asigurării cadrului informativ pentru factorii de decizie din aparatul guvernamental. Aceleași practici, regăsite sub titulatura de intelligence competitiv, pot fi regăsite în cadrul organizațiilor economice private care, folosind mijloace etice și legale, colectează informații economice pentru a fundamenta decizii strategice. Aceleași procese, însă fără respectarea principiilor etice și legale, sunt reunite sub titulatura de spionaj industrial.

O abordare care diferențiază în mod articulat aceste noțiuni înrudite este cea a lui Samuel Porteous. În articolul ”Economic/Commercial Interests and the World’s Intelligence Services: A Canadian Perspective”¹³, acesta a definit concepte cheie, surprinzând ce este și ce nu este IE. Autorul definește, pentru început, securitatea economică, un termen foarte uzitat, definind apoi IE, creând distincții și nuanțând

¹¹ Eduardo Olier Arenas, „Strategic intelligence and economic security”, *Economic intelligence in a global world*, Madrid, Spanish Ministry of Defence – Spanish Institute for Strategic Studies, 2013, pp. 09-31.

¹² N.A.: Definiția este preluată în luna mai 2019 din glosarul de termeni al Financial Times, URL: <https://www.ft.com/content/0f3942fc-5333-11e1-8aa1-00144feabdc0>, și aparține Dnei Claude Revel, profesor de intelligence economic și director al programelor de master în intelligence economic și intelligence competitiv ale Skema Business School din Franța (în anul 2019, numărul 4 în clasamentul european an școlilor de business din Europa), vezi URL: www.skema.edu

¹³ Samuel D. Porteous, „Economic/Comercial Interests and the World’s Intelligence Services: A Canadian Perspective”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volumul 8, 1995, nr. 3, pp. 275-306.

valențele defensive ale securității și caracteristicile preponderent ofensive ale intelligence-ului.

Securitatea economică este înțeleasă ca „menținerea acelor condiții necesare pentru a sprijini într-un mod corespunzător o creștere susținută, pe termen lung, a productivității muncii și a capitalului și, prin urmare, un nivel de trai ridicat și în creștere pentru cetățenii unui stat, inclusiv menținerea unui mediu de afaceri corect și dinamic, care să conducă la inovație, investiții interne și străine și la o creștere economică durabilă”¹⁴. Astfel, din perspectiva responsabilităților care revin serviciilor de informații, securitatea economică presupune asigurarea acelor măsuri defensive, prin care se formează și se consolidează cadrul informațional, care contracarează și descurajează acțiunile ostile ale entităților străine sau locale, care au interese divergente statului țintă și care vizează slăbirea sau subminarea economiei naționale.

În plus, Porteous surprinde atât ariile de confluență, cât și diferențele dintre spionaj și IE, clarifică spionajul industrial și modul în care acesta se deosebește de spionajul economic. IE cuprinde atât politici, cât și informații economice relevante din punct de vedere comercial (inclusiv date tehnologice, informații financiare, comerciale și guvernamentale), a căror „dobândire de către organizațiile străine ar putea, direct sau indirect, să ajute la creșterea productivității sau la consolidarea poziției competitive a economiei, pentru statul care a organizat colectarea”¹⁵. Implicit, colectarea informațiilor economice este o problemă de securitate națională, deoarece obținerea acestor informații de către organizații străine generează dezavantaje economice, periclitând locuri de muncă, cercetarea și dezvoltarea, investițiile, productivitatea, competitivitatea, creșterea economică. Putem infera referitor la responsabilitățile serviciilor de informații pe componenta IE că acestea includ măsuri defensive, dar și ofensive, care vizează colectarea informațiilor necesare creșterii competitivității și productivității entităților strategice din componența economiei naționale.

Un alt concept care se cere a fi definit, având în vedere proximitatea sa de semnificație cu IE este cel de spionaj industrial. Pentru crearea și consolidarea avantajelor competitive, și entitățile private colectează informații similare, din și despre mediul competițional. Aceste activități sunt catalogate ca făcând parte din apanajul spionajului industrial. Confuziile dintre spionajul economic (realizat de entități statale sau interpuși) și cel industrial (efectuat de entități private) sunt des întâlnite în literatura de specialitate. Un exemplu pentru suprapunerea spionajului economic peste cel industrial poate fi regăsit în lucrarea „Counterintelligence and National Strategy”, unde acțiuni de spionaj economic sunt conduse de oameni de

¹⁴ *Ibidem*, p. 299.

¹⁵ *Ibidem*, p. 300.

afaceri, în interesul unor afaceri private¹⁶. De asemenea, în lucrarea ”Economic Intelligence and National Security”, Carlos Seiglie apropie spionajul industrial de cel economic, considerând că spionajul industrial crește capacitățile economice ale unei companii, dar și ale unui stat. Cu alte cuvinte, interesul statal nu este asociat exclusiv cu spionajul economic, iar spionajul industrial nu este asociat exclusiv cu scopurile private¹⁷. Aceste suprapuneri de definiție și accepțiuni nu fac decât să complice înțelegerea conceptelor și practicilor specifice celor două tipuri de acțiuni. Discuția comportă interpretări și mai nuanțate: având în vedere că tehnologia permite în prezent, mai mult decât oricând, accesarea de date deschise, companiile care apelează la spionaj industrial sunt deseori excluse din schimburile și interacțiunile comerciale. Implicit, spionajul industrial primește frecvent conotații peiorative care se pot răsfrânge și asupra conceptelor proxime. Pentru clarificare, spionajul industrial implică *folosirea sau facilitarea mijloacelor clandestine ilegale, coercitive sau înșelătoare de către o entitate din sectorul privat sau de către surogatele acesteia, pentru a dobândi informații economice*¹⁸.

De cele mai multe ori, organizațiile private utilizează aceste practici având ca ținte alte organizații private. Sunt însă situații în care acțiunile acestora interferează cu arii care țin de securitatea națională: influențarea unui sector strategic (de exemplu, energia), deteriorarea cursului de schimb pentru moneda națională sau influențarea percepției investitorilor asupra unei companii publice, având acționar statul. Aceste imixțiuni sunt relevante având în vedere impactul acestora. Astfel, dacă ne raportăm la cifra de afaceri a unei companii transnaționale (valoarea totală a vânzărilor de bunuri și servicii realizată de o companie, într-o anumită perioadă de timp) și o comparăm cu produsul intern brut al unei țări (suma prețurilor finale ale tuturor bunurilor și serviciilor produse de o țară, utilizând resurse proprii, într-o anumită perioadă de timp), având ca referință același interval de timp, putem trage concluzia conform căreia capacitățile economice ale unei companii pot fi mai mari decât cele ale unui stat mic sau mediu¹⁹. Este doar un exemplu pentru a ilustra modul în care entitățile private pot genera amenințări importante la adresa securității unui stat (amenințări economice sau de altă natură).

¹⁶ Michelle K. Van Cleave, *Counterintelligence and National Strategy*, Washington University Press, 2007, p. 19.

¹⁷ Carlos Seiglie, Steven Coissard, *Economic intelligence and national security*, septembrie 2008, p. 243.

¹⁸ Samuel D. Porteous, „Economic/Comercial Interests and the World’s Intelligence Services: A Canadian Perspective”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volumul 8, nr. 3, 1995, p. 301.

¹⁹ N.A.: Banca Mondială a raportat în anul 2016 („The world’s top 100 economies: 31 countries; 69 corporations”) că 31 dintre cele mai mari 100 de economii ale lumii sunt statale, iar celelalte 31 sunt corporații. A se vedea URL: <https://www.globaljustice.org.uk/news/2018/oct/17/69-richest-100-entities-planet-are-corporations-not-governments-figures-show>, accesat în luna mai 2019.

O altă practică specifică entităților private, prin care obțin informații economice, este intelligence-ul competitiv. Intelligence-ul competitiv este definit ca punct nodal al învățării și transformării organizaționale²⁰. Intelligence-ul competitiv constă în: (1) stabilirea nevoilor de informații/cunoștințe corporative importante sau identificarea pro-activă a anumitor situații interne care necesită informații, respectiv în (2) procesul sistematic și continuu de rezolvare a acestor nevoi, prin colectarea etică și legală de informații, consolidate în analize care apoi sunt comunicate către clienții interni și/sau externi, pentru a sprijini deciziile strategice. Aceste informații sunt despre produse, clienți, competitori, mediu, tendințe, valori de referință, intenții, dezvoltări tehnologice și climatul economic general. Atunci când o organizație economică își bazează demersurile de mai sus pe exploatarea cunoștințelor și bazelor de date proprii, prin diverse mijloace tehnice, intervine un alt concept și, totodată, practică specifică entităților private, și anume: business intelligence.

Informațiile despre mediu, tendințe, dezvoltări tehnologice și climatul economic general sunt de interes și pentru state, fiecare stat dorind să fie cât mai competitiv. Deseori, aceste informații sunt obținute cu ajutorul spionajului economic. Definiția dată spionajului economic de către Porteous este: „încercări clandestine sau ilicite ale unor state străine de a-și sprijini interesele economice prin dobândirea de informații economice, care ar putea fi folosite pentru sabotarea sau interferența prin alte mijloace în securitatea economică a altei țări”²¹. În acest caz, actorii reprezintă interesele unui alt stat, fiind în majoritatea cazurilor actori statali sau interpuși, iar acțiunile lor vizează, în mod direct sau indirect, subminarea economiei naționale, prin acțiuni ilicite. Spionajul economic este catalogat ca fiind parte a unui set de „practici incorecte” sau *mijloace ilegale, clandestine, coercitive sau înșelătoare*²², utilizate de guverne sau entități străine, cu intenția de a sprijini interese economice sau comerciale proprii. Pe lângă spionajul economic, aceste practici includ mita și sabotajul.

O altă pârgie prin care poate fi slăbită economia unui stat este războiul economic. Războiul economic, tocmai pentru că este specific conflictelor deschise dintre state, este uneori tratat, în mod eronat, în literatura de specialitate ca făcând parte din apanajul intelligence-ului economic. Chiar dacă războiul economic presupune aplicarea unei strategii care constă într-un set de măsuri care

²⁰ N.A.: Transformarea organizațională este specifică acelor companii care urmăresc atingerea rezultatelor dorite și dezvoltă permanent moduri noi de învățare (colectivă și individuală) și comunicare, până acolo unde aceste procese evolutive devin sistemice și sistematice. Transferul facil al cunoștințelor și buna comunicare permit companiilor să-și ajusteze facil procesele pentru a răspunde eficient provocărilor unui mediu de afaceri din ce în ce mai provocator, specific secolului al XXI-lea.

²¹ Samuel D. Porteous, *op. cit.*

²² *Idem.*

urmăresc slăbirea economiei statului inamic, pe timp de război dar și pe timp de pace, instrumentele folosite sunt instrumente de forță, transparente, care rareori coincid cu cele utilizate de intelligence-ul economic. Măsurile specifice războiului economic pot include blocade și/sau fragmentarea liniilor de aprovizionare, sancțiuni, emiterea unor liste ale entităților economice inamice pentru interzicerea schimburilor comerciale, stoparea investițiilor și a fluxurilor de capital, controlul sau confiscarea activelor inamice, înghețarea capitalului și/sau exproprierea ori discriminarea tarifară²³.

3. Discuție pe marginea abordărilor conceptuale

Toate acțiunile de business intelligence, intelligence competitiv, spionaj industrial, securitate economică, spionaj economic sau intelligence economic au același scop: de a crește competitivitatea statului sau a entității economice care face apel la aceste practici.

În baza studierii diferitelor abordări conceptuale ale IE și ale conceptelor sale proxime, evidențiem, în sinteză, diferențele în funcție de patru criterii majore de departajare: 1) natura practicilor – corecte sau incorecte, 2) nivelul abordării – statal sau privat, 3) rolul preponderent – ofensiv sau defensiv, și 4) sfera de unde se realizează colectarea informațiilor – interior sau exterior (Figura nr. 1).

	NIVELUL ABORDĂRII		NATURA PRACTICILOR		ROLUL PREPONDERENT		COLECTAREA SE FACE PREPONDERENT DIN	
	STATAL	PRIVAT	INCORECTE	CORECTE	DEFENSIV	OFENSIV	INTERIOR	EXTERIOR
Business Intelligence		✓		✓	✓		✓	
Spionaj Industrial		✓	✓			✓		✓
Intelligence Competitiv		✓		✓	✓	✓	✓	✓
Securitate Economică	✓		✓	✓	✓		✓	
Spionaj Economic	✓		✓			✓		✓
Intelligence Economic	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓

Figura nr. 1: O abordare comparativă a practicilor proxime intelligence-ului economic

Astfel, în apanajul organizațiilor private regăsim business intelligence-ul. Acesta apelează la practici corecte, are un rol preponderent defensiv și face apel la sursele din interiorul organizației. Tot în sfera organizațiilor private regăsim practica spionajului industrial. Acesta, făcând apel la practici incorecte, are un rol ofensiv,

²³ *Ibidem.*

fiind orientat preponderent către sursele din exteriorul organizației. De asemenea, organizațiile private fac apel la intelligence-ul competitiv. Acesta are un rol mixt, atât ofensiv, cât și defensiv, colectând, prin mijloace corecte, informații atât din interiorul, cât și din exteriorul companiei, pentru a susține creșterea competitivității organizației.

Aflată în apanajul statului, securitatea economică are un rol defensiv, colectând informații preponderent din interior atât prin practici corecte, cât și prin practici incorecte. Acțiune specifică statelor, spionajul economic are un rol ofensiv, se concentrează preponderent pe surse externe și apelează la practici incorecte, pentru a colecta informațiile necesare. Totodată, statele fac apel la intelligence-ul economic. Acesta are un rol mixt, atât ofensiv, cât și defensiv. Colectarea se face din ambele tipuri de surse, externe și interne, atât prin mijloace corecte, cât și prin mijloace incorecte.

O segmentare, cu un grad mare de similaritate, o regăsim și în lucrarea ”Secret Agencies” a lui Loch K. Johnson (1996). Autorul menționează faptul că Business Intelligence-ul²⁴ se referă la practica unui business care culege informații despre un altul. Dacă această culegere de informații se efectuează sub acoperire (prin spionaj), termenul general acceptat este spionaj industrial. În schimb, intelligence-ul economic implică structurile guvernamentale. Această abordare angrenează două dimensiuni²⁵.

Prima dimensiune este deseori numită intelligence microeconomic, spionaj microeconomic, intelligence comercial (competitiv) sau, într-o manieră mai puțin precisă, spionaj industrial (o deturnare a termenului cu referire la spionajul dintre companii). În acest caz, guvernul se angajează în colectarea de informații pentru a sprijini o anume societate sau un anumit sector de afaceri, constituind astfel un parteneriat între sectorul de afaceri și guvern, în competiția angajată cu anume companii străine rivale. Serviciile de informații oferă, astfel, industriilor domestice un avantaj competitiv, prin achiziționarea de informații despre tranzacțiile comerciale internaționale și strategiile de negociere ale unor anume concurenți internaționali²⁶. Tot la nivel micro, guvernul poate sprijini companiile locale, prin contracararea acțiunilor angajate de spionajul străin împotriva acestora (o formă de contraspionaj guvernamental), sau poate interveni în secret, în străinătate, pentru a perturba activitățile companiilor competitori. Așadar, marca distinctivă a intelligence-ului microeconomic este prezența unui serviciu guvernamental secret, care încearcă să

²⁴ N.A.: Autorul tratează Competitive Intelligence-ul și Business Intelligence-ul ca pe un tot unitar, fără a segmenta și disocia după natura practicilor: ofensive sau defensive.

²⁵ Loch K. Johnson, *Secret Agencies: US Intelligence in a Hostile World*, New Haven, Yale University Press, 1996, pp. 147-148.

²⁶ Loch K. Johnson, *Secret Agencies: US Intelligence in a Hostile World*, Yale University Press, New Haven, 1996, pp. 147, 148.

sprijine o firmă locală, în eforturile acesteia de a-și extinde și consolida operațiunile comerciale pe piața internațională²⁷.

A doua dimensiune a intelligence-ului economic, la care ne putem raporta ca fiind intelligence macroeconomic sau spionaj macroeconomic, implică, în mod similar, angrenarea serviciilor secrete guvernamentale. Însă, intelligence-ul macroeconomic nu implică direcționarea acțiunilor, a contraspionajului sau a unor operațiuni sub acoperire împotriva unor anume corporații din străinătate, cu scopul de a sprijini companiile locale. Ceea ce delimitează intelligence-ul macroeconomic de intelligence-ul microeconomic este concentrarea macroeconomicului asupra informațiilor economice globale și activităților menite să servească intereselor strategice ale națiunii. Colectarea informațiilor macroeconomice se poate baza pe surse deschise sau pe achiziția clandestină de informații (spionaj macroeconomic). Indiferent de sursele și metodele utilizate, serviciile de informații colectează informații privind tendințele economice globale, aspectele financiare și comerciale internaționale, evoluțiile tehnologice globale și strategiile de negociere, potrivit a fi folosite la conferințe multinaționale de interes pentru guvern. Intelligence-ul macroeconomic include, de asemenea, contraspionajul și operațiunile sub acoperire. Aceste activități care pot fi de mare amploare nu vor fi îndreptate împotriva unor anumite companii externe, ci (în cazul contraspionajului) împotriva întregului front al operațiunilor economice ostile, derulate de serviciile de informații străine și (în cazul acțiunii sub acoperire) împotriva bazelor economice ale unui guvern oponent²⁸.

Prin urmare, intelligence-ul economic cuprinde totalitatea măsurilor ofensive și defensive întreprinse de un stat, cu scopul de a-și apăra și susține interesele economice locale, regionale și globale. În acest cadru analitic, securitatea economică, este privită ca o componentă a intelligence-ului economic și se concentrează pe măsurile defensive, menite să protejeze interesele economice locale și externe. Desigur, pot exista situații în care măsurile ofensive contribuie la consolidarea economiei locale tocmai prin asigurarea unor noi piețe de desfacere sau prin slăbirea capacităților unui competitor.

Plecând de la cadrul analitic astfel definit – prin definirea intelligence-ului economic, spionajului economic, spionajului industrial, intelligence-ului competitiv și securității economice, pentru înțelegerea aprofundată a intelligence-lui economic, apreciem ca util criteriul ofensiv-defensiv. Prin urmare, propunem raportarea la conceptul de intelligence economic ca fiind acea sumă de măsuri ofensive și defensive care includ:

1. măsuri ofensive ale serviciilor de informații, menite să susțină expansiunea economică a statului;

²⁷ *Ibidem*, p. 148.

²⁸ *Ibidem*.

2. măsuri ofensive ale entităților non-intelligence (entități care fac parte din sistemul de intelligence economic), menite să susțină expansiunea economică a statului și a entităților în cauză;

3. măsuri defensive ale serviciilor de informații, menite să asigure securitatea economică la nivel statal;

4. măsuri defensive specifice entităților non-intelligence, menite să asigure securitatea economică la nivel statal și la nivelul organizației.

În mod corelat, direcțiile de acțiune întreprinse ca parte a intelligence-ului economic sunt îndreptate către culegerea următoarelor categorii de informații:

- informații economice privind piețele externe și actorii externi. Aceste informații au rolul de a sprijini expansiunea economică a statului, din acest demers făcând parte atât entitățile publice, cât și entitățile private. Obținerea acestor informații face parte din setul de măsuri ofensive, întreprinse de serviciile de informații și actorii privați (punctele 1 și 2, de mai sus). Serviciile de informații au rolul de a integra informațiile și de a coordona, pe cât este posibil (având în vedere includerea actorilor privați), eforturile de colectare;

- informații de securitate economică privind piața națională și actorii care operează local. Aceste informații au rolul de a proteja stabilitatea economică a statului, din acest demers făcând parte atât entitățile publice, cât și entitățile private. Obținerea acestor informații face parte din setul de măsuri defensive, întreprinse de serviciile de informații și actorii privați (punctele 3 și 4, de mai sus). Serviciile de informații au rolul de a integra informațiile și de a coordona, pe cât este posibil (având în vedere și actorii privați), eforturile de colectare. Un alt rol al informațiilor de securitate economică este de a sprijini eforturile privind protejarea investițiilor externe (statale sau private) și personalul care operează în exteriorul țării (gubernamental sau privat). În realizarea acestui demers, un rol important îl au și informațiile ofensive privind piețele externe și entitățile străine. O altă situație în care informațiile economice ofensive sprijină securitatea economică este aceea în care unul sau mai mulți actori externi deschid operațiuni locale care prezintă risc potențial pentru economia națională.

Dimensiunea ofensivă și dimensiunea defensivă se completează și se corelează reciproc. La nivel macro, această corelare poate fi descrisă printr-un ciclu cu trei etape succesive:

- etapa 1 – defensivă - protejăm ce deținem;
- etapa 2 – ofensivă - culegem informații și ne extindem prin noi operațiuni economice interne și externe;
- etapa 3 – defensivă – protejăm tot ceea ce avem acum (atât ceea ce aveam în etapa 1, cât și ceea ce am acumulat în etapa 2);

Ciclul continuă similar (extindere și securitate permanente), până acolo unde interesul național o cere.

Putem exemplifica cele de mai sus raportându-ne la o entitate economică națională critică (companie națională). În prima etapă (defensivă), serviciile de informații protejează compania națională de eventualele agresiuni care pot fi inițiate de anumiți competitori externi. Atunci când compania națională își propune extinderea internațională, se trece în etapa a doua (ofensivă). Acum apare nevoia colectării informațiilor privind piețele externe și competitorii care activează pe aceste piețe, pentru a detecta oportunitățile și modul optim de a pătrunde și exploata potențialul acestora. Odată stabilită strategia de pătrundere în piața țintă, serviciile de informații, aparatul diplomatic și aparatul administrativ pot acorda sprijin operațional și tactic companiei naționale. După ce sunt începute și se stabilizează operațiunile externe, se trece în etapa trei (defensivă), când serviciile de informații protejează compania națională, incluzând atât activele și personalul local (domestic), cât și pe cele din exterior. Și după stabilizarea operațiunilor, punctual sau în mod continuu și structurat, serviciile de informații pot acorda sprijin informativ, operațional și tactic companiei naționale, existând o suprapunere între etapele doi și trei²⁹.

Raportându-ne la definițiile intelligence-ului economic și respectând cadrul analitic trasat, definim intelligence-ul economic ca fiind acel proces sistemic și sistematic, specific serviciilor de informații și entităților conexe (non-intelligence) care, prin acțiuni coordonate și mijloace specifice, colectează, analizează, evaluează, diseminează și asigură managementul informațiilor și cunoștințelor economice, tehnologice, financiare, comerciale și guvernamentale, a căror dobândire ajută în mod direct sau indirect, prin informarea factorilor de decizie, la creșterea durabilă a productivității, la consolidarea poziției competitive a economiei naționale și a securității statului.

Scopul final al intelligence-ului economic este de a aduce plusvaloare, prin transformarea informațiilor în cunoștințe și a cunoștințelor în valoare adăugată durabilă, prin înțelegerea și anticiparea corectă a mediului exterior, prin prevenirea riscurilor și prin exercitarea influenței economice. Este direcționat spre probleme variate și volatile, incluzând aici resursele, activitățile și politicile, producția, distribuția și consumul de bunuri și servicii, forța de muncă, finanțele, impozitarea, comerțul, schimburile comerciale și alte aspecte ale sistemului economic internațional.

Concluzii

Business intelligence-ul, intelligence-ul competitiv și spionajul industrial sunt practici specifice entităților private. Dacă business intelligence-ul utilizează practici corecte, are un rol defensiv și valorifică preponderent sursele interne, în opoziție, spionajul industrial folosește practici incorecte, este ofensiv și accesează

²⁹ N.A.: Uneori aceste etape se suprapun pentru că supravegherea unui competitor duce la identificarea unor vulnerabilități ale acestuia, vulnerabilități care pot fi convertite în oportunități pentru compania națională.

preponderent surse externe. Utilizând practici corecte, intelligence-ul competitiv vine cu o abordare cuprinzătoare, utilizând toate categoriile de surse și având un rol mixt, ofensiv sau defensiv, conform solicitărilor informative.

În mod simetric, intelligence-ul economic, spionajul economic și securitatea economică sunt practici specifice statelor (serviciilor de informații). Securitatea economică are un rol defensiv, colectând informații preponderent din interior atât prin practici corecte, cât și prin practici incorecte. Cu un rol ofensiv, apelând la practici incorecte, spionajul economic se concentrează preponderent pe surse externe. Cu o abordare integratoare, intelligence-ul economic are un rol mixt (atât ofensiv, cât și defensiv) și valorifică ambele tipuri de surse, externe și interne atât prin mijloace corecte, cât și prin mijloace incorecte.

Toate practicile descrise mai sus au ca scop creșterea competitivității statului sau creșterea competitivității entității economice. Cu toate acestea, intelligence-ul economic este cel mai complex proces, integrând serviciile de informații și entități non-intelligence, susținând, în mod direct sau indirect, creșterea durabilă a productivității, consolidarea poziției competitive a economiei naționale și a securității statului.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, *A Consumer's Guide to Intelligence*, DCI, USA, Washington, Office of Public Affairs – CIA, 1995.
2. ***, *A Framework for Sustainable Security System*, Second Edition, Global Agenda Council on Social Security Systems (GAC), Geneva, World Economic Forum Report, 2014.
3. ***, *Economic Research. Report 25X1A*, CIA, Washington, CIA, 1953.
4. ***, *From Sherman Kent's Strategis Intelligence for American World Policy*, CIA, Washington, CIA, July 1972.
5. ARENAS, Eduardo Olier, „Strategic intelligence and economic security”, *Economic intelligence in a global world*, Madrid, Spanish Ministry of Defence – Spanish Institute for Strategis Studies, 2013.
6. BUZAN, Barry; WÆVERIS, Ole, *Regions and Powers The Structure of International Security*, Cambridge, CSIR, 2003.
7. CARAYON, Bernard, *Intelligence economic, competitivitate și coeziune socială*, Paris, Raport către Primul Ministru Jean-Pierre Raffarin, 2003.
8. CULLEN, Patrick J.; REICHBORN-KJENNE, Erik, *Understanding Hybrid Warfare*, Oslo, NUPI, 2017.
9. CULLEN, Patrick, „Modelling hybrid warfare”, în *Hybrid Threats and Asymmetric Warfare*, Conference Proceedings, Swedish Defence University, Stockholm, 2018.

10. DeSOUZA, Patrick J., *Economic Strategy and National Security*, Boulder, Colorado, Westview Press, 2000.
11. DONOVAN, William J., *Economic Intelligence*, Publication Number L47-109, Washington, The Industrial College of the Armed Forces, 1947.
12. HANCOCK, Garth, *U.S. Economic Intelligence Policy & Global Competition*, Monterey, California, Monterey Institute of International Studies, 1996.
13. HERMAN, Michael, *Intelligence Power in Peace and War*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996.
14. HUGES-WILSON, John, *Serviciile Secrete*, Meteor, București, 2018.
15. JACKSON Robert, SORENSEN Georg, *International Relations - Theories and Approaches*, Oxford University Press, Oxford, 2103.
16. JOHNSON, Loch K., *Secret Agencies: US Intelligence in a Hostile World*, Yale University Press, New Haven, 1996.
17. KARI, Martti J., „Theory of Strategic Culture – a tool to explain Russian cyber threat perception”, în *Hybrid Threats and Asymmetric Warfare*, Conference Proceedings, Stockholm, Swedish Defence University, 2018.
18. KENT, Sherman, *Strategic Intelligence for American World Policy*, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1949.
19. McDOWELL, Don, *Strategic Intelligence*, Lanham, Maryland, Scarecrow Press, 2009.
20. PASQUAZZI, Simone, „Economic Intelligence”, în: Ilari, Virgilio, Della Torre, Giuseppe, *Economic Warfare*, Roma, Società Italiana di Storia Militare, 2017.
21. PETTEE, George S., *Economic Intelligence*, Washington, The Industrial College of the Armed Forces, Publication Number L47-63, 1947.
22. PORTEOUS, Samuel D., „Economic/ Commercial Interests and the World’s Intelligence Services: A background Canadian Perspective”, în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 8, No. 3, Londra, 1995.
23. SCHWAB, Klaus, *The Global Competitiveness Report*, Geneva, World Economic Forum Report, 2018.
24. SEBE, Marius, „Intelligence Economic”, în *Revista Univers Strategic*, nr 19, București, Universitatea Dimitrie Cantemir, 2014.
25. SEIGLIE, Carlos; COISSARD, Steven și ECHINARD, Yann, „Economic Intelligence And National Security”, în *War Peace and Security*, vol. 6, Bingley – UK, 2008.
26. Van CLEAVE, Michelle K., *Counterintelligence and National Strategy*, Washington, National Defense University, 2007.

INTERFERENȚA IDEOLOGIEI DE EXTREMĂ DREAPTA QANON CU CREȘTINISMUL

*Dr. Iulian DINULESCU**

Noua mișcare de extremă dreapta, cunoscută sub denumirea QAnon, interferează puternic cu bisericile și comunitățile de credincioși creștini, aspect evidențiat atât de comportamentul creștinilor care și-au însușit teoriile conspiraționiste QAnon, cât și de propagarea exponențială a acestui fenomen în sânul congregațiilor religioase. Mișcarea QAnon este privită de oamenii religioși ca fiind o nouă religie dezvoltată pe pilonii creștinismului, însă crezurile sunt îmbinate cu teorii ale conspirației.

Atât pentru creștini, cât și pentru adepții mișcării QAnon, credința este elementul comun care îi face pe aceștia să se supună ideologiei, doctrinei sau dogmelor. Creștinii cred în Iisus Hristos, iar adepții mișcării QAnon cred cu tărie în teorii conspiraționiste. Într-un astfel de context, a fost avansată ideea referitoare la apariția unei noi religii sau confesiuni, a unui nou tip de credință religioasă.

Prin prezentul articol, va fi evidențiat elementul comun al creștinismului cu mișcarea QAnon, și anume credința, care îi face pe mulți creștini să creadă în teoriile conspiraționiste QAnon.

***Cuvinte-cheie:** adept; QAnon; creștinism; extremism de dreapta; conspirații; biserică.*

Introducere

QAnon a apărut inițial în 28 octombrie 2017, pe forumul web de tip *imageboard* „4chan”, fiind o mișcare marginală, adepții acesteia promovând teorii conspiraționiste conform cărora lumea este controlată de „Statul Profund” sau „Statul din Umbră” și

** Iulian DINULESCU este doctor în Informații și Securitate Națională, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, București. E-mail: iulianandinulescu@gmail.com*

o bătălie epică este dusă împotriva acestuia¹. Adepții mișcării QAnon² și-au însușit teorii ale conspirației care au făcut-o să fie privită ca un cult religios, fiind dezvoltată și o ideologie care se pliază pe ideea luptei binelui împotriva răului, cel din urmă fiind reprezentat de „statul din umbră”. De altfel, prin intermediul Internetului, QAnon promovează idei precum aceea că „America este condusă de o cabală de pedofili și credincioși satanici, care conduc o operațiune globală de trafic sexual al copiilor”³, iar informațiile se presupune că provin de la un oficial guvernamental de rang înalt, care se semnează drept „Q” și postează pe forumurile web 4chan și 8chan⁴. De altfel, Compania elvețiană OrphAnalytics prezintă faptul că „Q” a postat în perioada 27 octombrie 2017-13 noiembrie 2020, un număr de 4.952 de mesaje pe forumurile web 4chan și 8chan.⁵ De asemenea, adepții mișcării QAnon promovează existența unei conspirații cu privire la asasinarea fostului președinte american, John Fitzgerald Kennedy, mișcarea „Truther” apărută în urma atentatelor teroriste din 11 septembrie 2001, cunoscută ca „9/11 Truth movement” și existența civilizațiilor extraterestre, precum și vizita acestora pe Terra.⁶

Această intercalare între crezurile religioase și teoriile conspiraționiste a dat naștere unei adevărate ideologii QAnon care s-a extins agresiv, fiind însușită de foarte mulți oameni, inclusiv creștini practicanți ale căror acțiuni violente au început să se manifeste dincolo de mediul virtual, în viața reală. De exemplu, în SUA, în 2019, un adept QAnon a ucis un mafiot important din New York pentru că avea credința că respectivul este membru al „statului din umbră” iar, în februarie 2020, un alt adept al mișcării QAnon a fost acuzat de terorism și și-a recunoscut vina de a fi blocat, în 2018, un pod de lângă Barajul Hoover din Arizona, solicitând guvernului

¹ N.A.: Conform lui Kristen Doerer, manager editor al organizației non-profit *Right Wing Watch*, entitate specializată în monitorizarea grupurilor de extremă dreapta.

² ***, „Qanon Movement”, în *PlexPage*, 16.10.2020, URL: https://plex.page/Qanon_Movement, accesat la 20.12.2020.

³ N.A.: Mottoul adepților mișcării QAnon este „where we go one, we go all” (unde merge unul, mergem toți), utilizat sub acronimul WWG1WGA, aceasta fiind, în fapt, o replică motivațională din filmul artistic de aventură „White Squall”, din anul 1996, avându-l în rolul principal pe Jeff Bridges, pe care membrii mișcării o atribuie eronat fostului președinte SUA, John Fitzgerald Kennedy. Acronimul a fost lansat în 20 iunie 2018, de către o anume „Roseanne Barr”, dată la care a postat mesajul „we r the army of truth-wwg1wga”. A se vedea: ***, „What is the QAnon conspiracy theory?”, 24.11.2020, în *CBS NEWS*, URL: <https://www.cbsnews.com/news/what-is-the-qanon-conspiracy-theory/>, accesat la 20.12.2020 și ***, „Twitter account „Roseanne Barr”, URL: <https://twitter.com/therealroseanne/status/1009330826553667584>, accesat la 24.12.2020.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Claude-Alain Roten, „QAnon Is Two Different People, Shows Machine Learning Analysis from OrphAnalytics - An algorithm-based stylometric approach provides new evidence to identify the authors of QAnon conspiracy theories”, în *Cision – PR Newswire*, 15.12.2020, URL: <https://www.prnewswire.com/news-releases/qanon-is-two-different-people-shows-machine-learning-analysis-from-orphanalytics-301192981.html>, accesat la 29.12.2020.

federal să facă public un raport oficial cerut insistent de mișcarea QAnon.⁷

Conform *Network Contagion Research Institute* (NCRI), „Procesul de radicalizare în QAnon este mult mai rapid decât în cadrul altor culte și grupuri extremiste”⁸, iar CNN, citând un raport NCRI, subscie că „credincioșii QAnon se pot radicaliza foarte repede, uneori în câteva săptămâni”⁹. Mai mult, într-o analiză, câțiva cercetători (Farah Pandith¹⁰, Jacob Ware¹¹ și Mia Bloom¹²) au ajuns la concluzia că mișcarea QAnon se comportă ca un „cult” religios, adepții acesteia promovând credințe precum cea că fostul președinte american, Donald Trump, „a fost ales de divinitate pentru a salva lumea de o cabală de pedofili care beau sânge, care se închină lui Satan, care îi controlează pe mulți din mass-media, Hollywood și Partidul Democrat”¹³.

Astfel, după ce, în anul 2020, a intrat în *mainstream*-ul rețelelor de socializare cu acces la mase semnificative de oameni, riscul pentru societate și pentru oameni, prezentat de această mișcare, este evidențiat de Biroul Federal de Investigații (FBI) american, care avertizează că „teoriile conspiraționiste marginale, precum QAnon, reprezintă o amenințare în creștere, de terorism intern”¹⁴. Din acest motiv, al identificării riscului pe care mișcarea îl prezintă, începând cu luna august 2020, Facebook a început să șteargă conturile care propagă mesaje ale adepților QAnon, inițial plecând de la o interdicție a conturilor care propagau mesaje violente ale mișcării, însă, începând cu luna octombrie a aceluiași an, a extins interdicția asupra tuturor conturilor aparținând simpatizanților și adepților acesteia. Twitter a adoptat măsuri împotriva propagării fenomenului, însă la o scară mai redusă,

⁷ Kevin Roose, „What Is QAnon, the Viral Pro-Trump Conspiracy Theory?”, în *The New York Times*, 19.10.2020, URL: <https://www.nytimes.com/article/what-is-qanon.html>, accesat la 30.12.2020.

⁸ Rob Kuznia, Curt Devine, Drew Griffin, „How QAnon’s lies are hijacking the national conversation”, în *CNN*, 16.12.2020, URL: <https://edition.cnn.com/2020/12/15/us/qanon-trump-twitter-invs/index.html>, accesat la 28.12.2020.

⁹ Alex Goldenberg et al, „The Qanon conspiracy: Destroying Families, Dividing Communities, Undermining Democracy”, *Network Contagion Research Institute (NCRI)*, Rutgers – Miller Center for Community Protection and Resilience, p. 17, URL: <https://networkcontagion.us/wp-content/uploads/NCRI-%E2%80%93-The-QAnon-Conspiracy-FINAL.pdf>, accesat la 29.12.2020.

¹⁰ Rob Kuznia, Curt Devine, Drew Griffin, *art. cit.*

¹¹ Cercetător principal asociat (Adjunct senior fellow), Council on Foreign Relations.

¹² Cercetător asociat pe probleme de contraterorism (Research associate for counterterrorism), Council on Foreign Relations.

¹³ Cercetător asociat pe probleme de Relații Internaționale (International security fellow), New America.

¹⁴ Farah Pandith, Jacob Ware, Mia Bloom, „Female extremists in QAnon and ISIS are on the rise. We need a new strategy to combat them”, în *Think*, 11.12.2020, URL: <https://www.nbcnews.com/think/opinion/female-extremists-qanon-isis-are-rise-we-need-new-strategy-ncna1250619>, accesat la 28.12.2020.

ștergând sau suspendând aproximativ șapte mii de conturi, în luna iulie 2020¹⁵, care propagau mesaje subsecvente ideologiei QAnon formată din teorii conspiraționiste. Și platforme mici, precum Discord, Pinterest și Etsy, „au luat, de asemenea, măsuri pentru a limita influența QAnon”¹⁶.

Însă, așa cum afirma Dan Patterson, QAnon nu este o organizație care poate fi închisă sau ștearsă precum un cont de pe rețelele de socializare¹⁷. De aceea, cu toate că din a doua parte a anului 2020, Facebook, Twitter sau YouTube au început să ia măsuri pentru a elimina conturile și paginile care propagă mesaje subsecvente acestei ideologii, este dificil să elimini în totalitate mișcarea, întrucât platformele de socializare sunt puternic conduse de algoritmi, astfel încât pe măsură ce utilizatorii caută informații despre mișcare, acestea apar mai des în prim-plan.

1. Creștinismul, teoriile QAnon și pandemia de COVID-19

O serie de clerici și cercetători au studiat QAnon și au observat impactul pe care acțiunile și propaganda acestei mișcări o au asupra creștinilor, mai ales în contextul COVID-19. Astfel, pastorul șef al Bisericii Calgary's Journey, Jessica DiSabatino, a ajuns la concluzia că mișcarea QAnon „seamănă cu o feroare religioasă”, întrucât „pare o religie de înlocuire, unde totul are un motiv”. Mai precis, „oamenii vor să simtă că sunt conectați la funcționarea interioară a ceva, mai ales atunci când nu au multă putere”¹⁸. Marc-André Argentino, cercetător afiliat la Rețeaua Globală pentru Extremism și Tehnologie, spune că, începând cu 23 februarie 2020, a realizat o cercetare științifică a religiozității adepților mișcării QAnon, prin metoda observației, derulată pe o perioadă de timp, astfel încât rezultatele să fie concludente și credibile. Astfel, în vederea acestei cercetări, desfășurată timp de 3 luni, a participat online, în fiecare duminică, la slujbele publice ale primei biserici QAnon care se află în legătură cu Biserica Regatului Omega (*Omega Kingdom Ministry – (OKM)*), o congregație creștin-evanghelică.¹⁹ Astfel, Argentino a dedus că biserica face parte din așa-numitele biserici neo-carismatice în care „teoriile conspiraționiste ale QAnon sunt reinterpretate prin Biblie”, iar „teoriile conspirației QAnon servesc ca obiectiv pentru a interpreta însăși Biblia”²⁰.

¹⁵ *** „What is the QAnon conspiracy theory?”, 24.11.2020, în *CBS NEWS*, URL: <https://www.cbsnews.com/news/what-is-the-qanon-conspiracy-theory/>, accesat la 20.12.2020.

¹⁶ *** „Qanon Movement”, *op. cit.*

¹⁷ Kevin Roose, *art. cit.*

¹⁸ Corespondent CBSN și producător principal CNET.

¹⁹ Joel Dryden, „How conspiracies like QAnon are slowly creeping into some Canadian churches”, în *CBC News*, 27.10.2020, URL: <https://www.cbc.ca/news/canada/calgary/marc-andre-argentino-qanon-john-van-sloten-ambrose-1.5766756>, accesat la 30.10.2020.

²⁰ Marc-André Argentino, „The Church of QAnon: Will conspiracy theories form the basis of a new religious movement?”, în *The Conversation*, 18.05.2020, URL: <https://theconversation.com/the->

Există chiar pastori creștini care afirmă că mișcarea QAnon „se ridică în turmele lor” și „preia puterea unei noi religii care divizează bisericile și dăunează mărturiei creștine”, fenomen care va genera efecte negative majore asupra congregațiilor creștine.²¹ De exemplu, pastorul Seth Brown, editor șef al „The Biblical Recorder”²², a semnalat public, în cursul lunii august 2020, faptul că foarte mulți bapțiști din sudul SUA și-au însușit teoriile conspirației QAnon și propagă mesaje specifice mișcării respective prin intermediul platformelor de socializare²³. Tot acesta avertiza asupra riscurilor generate de teoriile conspirației QAnon și solicita creștinilor „să respingă mesajele fanatice și periculoase ale mișcării”.²⁴ De asemenea, pastorul bisericii neconfesionale LifeBridge, din suburbia Milwaukee, Jon Thorngate, a afirmat că membrii congregației sale au vizualizat și distribuit pe Facebook un videoclip denumit „Plandemic”, prin care era promovată teoria QAnon conform căreia pandemia de COVID-19 este doar „o schemă de câștigare a banilor de către oficiali guvernamentali și alții”²⁵. La fel, pastorul Jessica DiSabatino spune că a observat cum videoclipul Plandemic „a fost distribuit și urmărit de sute de ori” de proprii enoriași, care i l-au indicat și recomandat și ei, vorbindu-i despre teoriile conspirației QAnon²⁶.

În videoclipul „The Plandemic”, cu o durată de 25 de minute, apare Judy Mikovits, un fost cercetător și doctor specializat în „oboseala cronică”, care afirmă că „guvernul federal se află în spatele unei „plăgi de corupție”, pentru a umfla profiturile dintr-un potențial vaccin, chiar dacă COVID-19 amenință vieți”²⁷. Din motive de încălcare a condițiilor de utilizare, YouTube a eliminat videoclipul respectiv, însă Facebook nu, unde acesta a acumulat, până la 5 mai 2020, peste 1,4 milioane de vizualizări.²⁸ Ulterior, în 6 octombrie 2020, și Facebook anunța că

church-of-qanon-will-conspiracy-theories-form-the-basis-of-a-new-religious-movement-137859, accesat la 12.10.2020.

²¹ *Ibidem*.

²² Katelyn Beaty, „QAnon: The alternative religion that’s coming to your church”, în *Religion News Service*, 17.08.2020, URL: <https://religionnews.com/2020/08/17/qanon-the-alternative-religion-thats-coming-to-your-church/>, accesat la 23.10.2020.

²³ Ziar Baptist din Cary, Carolina de Nord, SUA.

²⁴ Sarah Posner, „The Evangelicals Who Are Taking On QAnon - Some leaders are trying to save their flocks from the lure of the online conspiracy theory”, în *The New York Times*, 17.09.2020, URL: <https://www.nytimes.com/2020/09/17/opinion/evangelicals-qanon.html?auth=login-google>, accesat la 22.10.2020.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Katelyn Beaty, *art. cit.*

²⁷ Joel Dryden, *art. cit.*

²⁸ Geoff Herbert, „YouTube removes ‘Plandemic’ video with coronavirus claims by Dr. Judy Mikovits”, 07.05.2020, în *Syracuse.com*, URL: <https://www.syracuse.com/coronavirus/2020/05/youtube-removes-plandemic-video-with-coronavirus-claims-by-dr-judy-mikovits.html>, accesat la 30.10.2020.

interzice orice postări asociate cu QAnon, Twitter-ul eliminând astfel de grupuri încă din luna iulie a aceluiași an²⁹.

Adepții mișcării nu acceptă existența pandemiei de COVID-19, pe care o consideră o mega-conspirație, fapt pentru care refuză să poarte măști de protecție, iar vaccinul este considerat un mare pericol la adresa sănătății oamenilor, aceștia declarând că vor refuza să-l accepte.³⁰ De asemenea, adepții mișcării au legat și interpretat teoriile QAnon, referitoare la controlul în masă al populației prin intermediul tehnologiilor avansate, prin versete biblice din cartea Apocalipsei. De exemplu, conform unui astfel de scenariu, „înainte ca Iisus să se întoarcă, credincioșii vor fi răpiți în cer și vor fi scutiți o perioadă de necazuri, timp în care Antihristul va încerca să conducă printr-un „guvern unic” și să forțeze oamenii să adopte „marca fiarei””³¹. Este adevărat, în Cartea Apocalipsei, capitolul 4 – „Tronul din Rai”, la versetul 1, este descrisă chemarea în Rai a oamenilor pe „o ușă deschisă”: „Vino aici și îți voi arăta ce trebuie să aibă loc după aceasta”. Iar versetul al doilea, din același capitol, spune: „Imediat am devenit Spirit și în fața mea, în Rai, era un tron cu cineva așezat pe el”.³² Însă, din cele două versete nu reiese profetia vreunei conduceri mondiale unice, sub influența Antihristului, ci doar credințe creștine conform cărora, la sfârșitul veacurilor, oamenii „vor fi ridicați la Cer” pentru a nu suferi.

Și totuși, Uniunea Europeană și Organizația Națiunilor Unite (ONU) sunt privite de adepții mișcării QAnon ca fiind predecesoare a unui astfel de organism mondial. Printre identificatorii „semnului fiarei” se numără „numerele de securitate socială” – deși acestea sunt simple numere de identificare prin intermediul cărora persoanele relaționează cu statul –, „codurile de bare” – existente pe toate mărfurile produse și comercializate în vederea menținerii unei evidențe contabile și de gestiune – și „vaccinurile”, folosite pentru imunizarea împotriva bolilor, inclusiv cel împotriva COVID-19.³³ De exemplu, adepții mișcării QAnon au conectat teoriile conspiraționiste referitoare la „statul din umbră”, la o „nouă ordine mondială”, la cele anti-globaliste și la cele conform cărora pandemia generată de virusul SARS-CoV-2 nu este adevărată³⁴, de un program al ONU denumit „Agenda 21”, care reprezintă în realitate un „plan de acțiune fără caracter obligatoriu... pentru

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Jillian Cheney, „An Evangelical’s Guide To QAnon: Inside One Of The Most Talked About Internet Groups”, în *Religion Unplugged*, 13.10.2020, URL: <https://religionunplugged.com/news/2020/10/13/an-evangelicals-guide-to-qanon>, accesat la 02.12.2020.

³¹ *Ibidem*.

³² Sarah Posner, *art. cit.*

³³ ***, „The Throne in Heaven”, Holy Bible, New International Version, Revelation, capitolul 4, versetele 1-2, URL: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=Revelation+4&version=NIV>, accesat la 27.10.2020.

³⁴ Sarah Posner, *art. cit.*

dezvoltare durabilă”. Textele invocate de adepții mișcării QAnon pentru a-și susține teoria, se află în Biblie, Cartea Apocalipsei, capitolul 13 – „Bestia din mare”, versetele 15-18: *A doua fiară a primit puterea de a da suflare imaginii primei fiare, astfel încât imaginea să poată vorbi și să facă să fie uciși toți cei care au refuzat să se închine imaginii. De asemenea, a forțat pe toți oamenii ... să primească o marcă pe mâna dreaptă sau pe frunte, astfel încât să nu poată cumpăra sau vinde decât dacă ar avea marca, care este numele fiarei sau numărul numelui ei. Acest lucru necesită înțelepciune. Lasă persoana care are cunoștințe să calculeze numărul fiarei, pentru că este numărul unui om. Acest număr este 666.*³⁵

Un grup denumit „Mijlocitori pentru America” (*Intercessors for America*), încurajează adepții să se angajeze în „război spiritual”, îndemn care nu se limitează doar la lupta spirituală, ci și la un război violent.³⁶ De altfel, grupul a publicat, în noiembrie 2019, un ghid denumit „The Deep State Problem” (Problema Statului din Umbră/Profund³⁷), solicitându-se a „folosi acest Ghid de rugăciune pentru a oferi strategie timpului de rugăciune”³⁸. Ghidul începe cu „Rugăciune împotriva Statului Profund și pentru Adevăr”, în baza preceptului biblic consemnat în Evanghelia după Ioan, capitolul 3, versetul 20, în care se spune că „oricine face rău, urăște lumina și nu va veni în lumină de teamă că faptele lor vor fi descoperite”³⁹. Totodată, în ghidul realizat de „Intercessors for America” a fost evidențiată și o „Agendă de Rugăciune” (*Prayer Agenda*) prin care se indică: *Roagă-L pe Dumnezeu să aducă „lumina în întuneric”, în guvernul nostru și în poziții de putere care implică națiunea noastră. Rugați-vă pentru oponenții care se presupune că fac parte din activitățile statului profund și rugați-vă pentru cei care conduc efortul de a le dezvălui”. ... Rugați-vă pentru adevăr, dreptate și restabilirea integrității în guvernul și liderii noștri. Continuați să vă rugați pentru această luptă pentru putere, care este atât de evident o problemă spirituală.*⁴⁰ Mai mult, încă de la început, „Intercessors for

³⁵ *** „#Agenda21 - Other keywords relating to politics”, în WT. Social, *Fighting Misinformation – A WT.Social subwiki*, 28.08.2020, URL: <https://wt.social/post/nvrqyhu5325591624484?revision=50>, accesat la 30.12.2020.

³⁶ *** „The Beast out of the Sea”, Holy Bible, New International Version, Revelation 13, capitolul 13, versetele 15-18, URL: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=Revelation+13&version=NIV>, accesat la 27.10.2020.

³⁷ Sarah Posner, *art. cit.*

³⁸ N.A.: *Deep State* (tradus în limba română *statul profund* sau *statul paralel*) este considerat de *Intercessors for America* ca fiind un corp de oameni, de obicei membri influenți ai agențiilor guvernamentale sau militare, despre care se crede că sunt implicați, în secret, în manipularea politică sau controlul guvernului. A se vedea: *Intercessors for America, The Deep State Problem - An Intercessory Intel Report by Intercessors for America*, noiembrie 2019, p. 1, URL: <https://ifapray.org/wp-content/uploads/2019/11/Deep-State-and-General-Flynn-Brief.pdf>, accesat la 28.10.2020.

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ *** „Jesus Teaches Nicodemus”, Holy Bible, New International Version, John, capitolul 3, versetul 20, URL: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=John+3&version=NIV>, accesat la 27.10.2020.

America” indică, în ghid, oamenilor cum să se roage și obligativitatea lor de a-și nota revelațiile pe care le vor primi în urma conduitei religioase adoptate, pentru a le împărtăși și altora⁴¹.

Astfel de indicații, prin care sunt promovate teoriile ale conspirației amalgamate cu precepte și ritualuri religioase creștine, fac ca „mulți evanghelici să împărtășească, în mod involuntar, conținut QAnon”⁴², fapt identificat de unii clerici. De exemplu, pastorul creștin, Thorngate, a afirmat că mișcarea QAnon reprezintă „o adevărată problemă în bisericile lor” deoarece, deși doar unii dintre membrii congregației sale postează videoclipuri pe platformele de socializare, prin care promovează teoriile conspiraționiste, „mult mai mulți sunt deschiși acestora, comparativ cu numărul celor care le postează”⁴³. Cauza, conform lui Thorngate, este „moartea expertizei”, însemnând neîncrederea față de autorități, care îi determină pe unii americani să subestimeze măsurile adoptate de acestea⁴⁴. Pastorul prezintă ca fiind mai gravă, în acest context, atitudinea membrilor congregației de a folosi biserica pentru lucrurile plăcute, de a o ignora pentru lucrurile neplăcute și de a-și găsi propriul adevăr, această conduită provocând îngrijorare în rândul clericilor creștini din America, întrucât autoritatea bisericii dispare.⁴⁵

În propagarea teoriilor conspiraționiste s-au implicat și pastori creștin-evangheliști care realizau emisiuni religioase de televiziune, care se autointitulau „apostoli și profeți și care pretindeau că primesc mesaje divine despre evenimentele actuale, cu multe decenii înainte de apariția QAnon”⁴⁶.

Russ Wagner, liderul OKM din Indiana, a oficiat slujbe religioase la biserica sa creștină, după care a desfășurat o oră de studiu biblic, în cadrul căreia a explicat și a comentat materiale promovate de adepții mișcării QAnon.⁴⁷ Prin astfel de acțiuni, în care pastorii afirmă, în cadrul slujbelor duminicale, că „profețiile biblice confirmă mesajele lui Q”, solicitând enoriașilor participanți la ceremoniile religioase „să urmărească doar Canalele YouTube QAnon și site-ul web Qmap, întrucât restul fluxului de mass-media îi induce în eroare”⁴⁸, „mișcarea QAnon a infiltrat politica americană, cultura internetului și acum – religia”⁴⁹, spune Parker Neff, fost pastor și cercetător al fenomenului. Așadar, biserica QAnon este folosită de pastori pentru a îndoctrina adepții și participanții la ceremoniile religioase, prin intermediul credinței religioase creștine, scopul fiind acela de a lărgi mișcarea, prin crearea unor

⁴¹ ***, *Intercessors for America, op. cit.*

⁴² *Ibidem.*

⁴³ Sarah Posner, *art. cit.*

⁴⁴ Katelyn Beaty, *art. cit.*

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ *Ibidem.*

⁴⁷ Sarah Posner, *art. cit.*

⁴⁸ Marc-André Argentino, *art. cit.*

⁴⁹ Katelyn Beaty, *op. cit.*

noi comunități QAnon. Spre exemplu, la o astfel de slujbă, a fost abordată o teorie QAnon despre un proiect militar cunoscut ca „Proiectul *Looking Glass*”, constând în călătoria în timp, aceasta fiind explicată și justificată prin diferite versete existente în Biblie.⁵⁰ În fapt, OKM merge și mai departe și promovează unirea creștinismului cu teoriile QAnon, în cadrul slujbelor religioase, alături de preceptele biblice, fiind citite și texte QAnon. Această biserică chiar declară că este locul în care oamenii pot afla despre QAnon și despre Marea Trezire.⁵¹

Printre adepții teoriilor conspiraționiste QAnon sunt și oameni religioși, iar crezurile religioase îmbinate cu cele ale mișcării respective, legate de diferite problematice, precum cea a crizei actuale de sănătate, îi fac pe oameni să își exprime punctul de vedere, indiferent de context și de persoanele cu care interacționează. De exemplu, refuzul de a purta mască, pe fondul faptului că ei nu cred în existența COVID-19,⁵² coroborată cu ideea că divinitatea îi va proteja chiar dacă virusul ar exista. Mai mult, printre teoriile conspiraționiste ale QAnon se regăsesc și cele religioase. Astfel, una dintre cele mai importante este cea conform căreia președintele Statelor Unite ale Americii nu va fi Donald Trump, „liderul va fi cineva pe care ambele părți îl pot conveni și urma”⁵³. Aceștia erau convinși, înaintea alegerilor din SUA, că Donald Trump nu va câștiga alegerile prezidențiale din noiembrie 2020, ci acestea vor fi câștigate de o persoană aleasă de elita globală. Un astfel de lider este identificat de către adepții mișcării QAnon în Antihristul despre care vorbește Sfântul Apostol Ioan în Apocalipsă⁵⁴: ... *Fiarei i s-a dat gura să rostească cuvinte mândre și blasfemii și să-și exercite autoritatea timp de patruzeci și două de luni. Și-a deschis gura să hulească pe Dumnezeu și să calomnieze numele și locuința Lui și pe cei care locuiesc în ceruri. ... Și i s-a dat autoritate asupra fiecărui trib, popor, limbă și națiune. Toți locuitorii pământului se vor închina fiarei – toți ale căror nume nu au fost scrise în cartea vieții Mielului, Mielul care a fost ucis de la crearea lumii.*”⁵⁵

Jillian Cheney face o paralelă între crezurile promovate de QAnon și cele religioase. Astfel, ea susține că pe mulți creștini evanghelici din SUA îi animă preceptele Sfântului Apostol Pavel, consemnate în Epistola către Romani, pentru că le justifică crezurile⁵⁶: *Dar acum, în afară de lege, s-a făcut cunoscută dreptatea lui*

⁵⁰ Daniel Burke, „How QAnon uses religion to lure unsuspecting Christians”, în *CNN Religion Editor*, 15.10.2020, URL: <https://edition.cnn.com/2020/10/15/us/qanon-religion-churches/index.html>, accesat la 19.10.2020.

⁵¹ Marc-André Argentino, *art. cit.*

⁵² Daniel Burke, *art. cit.*

⁵³ Jillian Cheney, *art. cit.*

⁵⁴ *Ibidem.*

⁵⁵ *Ibidem.*

⁵⁶ ***, Holy Bible, New International Version, capitolul 13, versetele 3 - 8, URL: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=Revelation+13&version=NIV>, accesat la 12.12.2020.

*Dumnezeu, despre care mărturisesc Legea și profeții. Această neprihănire este dată, prin credință în Isus Hristos, tuturor celor care cred*⁵⁷ și că un proces de gândire similar este specific membrilor QAnon, credința lor fiind direcționată pentru a-și ajuta familia și prietenii să înțeleagă adevărul, în scopul urmărit: „ca acțiunile cabalei să iasă la iveală”⁵⁸. Aceeași autoare spune că modul acțional al adeptilor mișcării QAnon este izbitor de asemănător cu cel al poruncii biblice de a evangheliza și a răspândi creștinismul, așa cum spune Sfântul Evanghelist Matei⁵⁹. De altfel, în Evanghelia după Matei este consemnată porunca lui Iisus Hristos, care spune: „De aceea, du-te și fă ucenici din toate neamurile, botezându-i în numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt și învățându-i să asculte tot ce ți-am poruncit”⁶⁰. În consecință, adeptii mișcării QAnon propovăduiesc și dispersează „ceea ce cred ei că este adevărul Evangheliei”, însă „prezentat într-un mod complet diferit”⁶¹. O altă similaritate identificată de Cheney între cele două ar fi aceea că, la fel ca și creștinii, adeptii teoriilor conspiraționiste își focalizează credința pe propriile trăiri și afecte, adică sentimente puternice față de ceva, de un „imperativ moral” superior sau suprem, iar atunci când dorința lor de a face bine este amalgamată cu convingerea că guvernul și mass-media lucrează pentru a-i reduce la tăcere, se creează o mentalitate de nezdruncinat față de ei.⁶²

Așadar, teoriile conspiraționiste QAnon au fost însușite de unii creștini, care le-au și propagat mai departe altor persoane, și pe care le-au combinat cu precepte biblice, pentru a asigura o argumentare solidă, resortul biblic fiind considerat etalonul care nu poate fi pus la îndoială. Atractivitatea teoriilor QAnon s-a multiplicat exponențial pe fondul pandemiei de COVID-19, fiindcă oamenii s-au îndreptat spre religie, din cauza pericolului mortal ridicat la adresa lor și au încercat să găsească vinovați pentru această amenințare, identificându-i într-o cabală de pedofili care conduc „statul din umbră” și care sunt reprezentanți ai Antihristului, în consecință, aceasta fiind lucrarea diavolului.

2. Atracția creștinilor față de teoriile conspiraționiste QAnon

Mișcarea QAnon s-a răspândit cu repeziciune pe toată planeta, depășind foarte repede granițele SUA, iar natura sa este văzută ca fiind una religioasă. Acest fapt

⁵⁷ Jillian Cheney, *art. cit.*

⁵⁸ ***, Holy Bible, New International Version, capitolul 3, versetele 21 - 26, URL: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=Romans+3&version=NIV>, accesat la 12.12.2020.

⁵⁹ Jillian Cheney, *art. cit.*

⁶⁰ *Ibidem.*

⁶¹ ***, Holy Bible, New International Version, capitolul 28, versetele 19-20, URL: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=Matthew%2028%3A16-20&version=NIV>, accesat la 12.12.2020.

⁶² Jillian Cheney, *art. cit.*

este evidențiat de pastorul *Red Church in Melbourne*, Australia, Mark Sayers, autorul cărții *Reappearing Church: The Hope for Renewal in the Rise of Our Post-Christian Culture*, care consideră mișcarea QAnon ca fiind „prima mare religie pe internet”, cu toate că nu este unica biserică sau congregație creștină virtuală.⁶³ Sayers spune că i-a urmărit pe adepții QAnon și a ajuns la concluzia că „este într-adevăr o nouă mișcare religioasă”⁶⁴, întrucât cu cât îi studiază mai mult, cu atât îi privește mai puțin ca pe niște adepți ai unui cult. De altfel, și pastorul evanghelic Ed Stetzer⁶⁵ a transmis un avertisment creștinilor, spunând: „chiar dacă acum QAnon este încă la marginea evanghelismului”, aceasta este „o margine destul de mare”.⁶⁶ În urma cercetării mișcării QAnon, pastorul Morgan Lee din Australia spune că oamenii sunt atrași de teoriile conspiraționiste propagate de aceasta, pentru că scoate în evidență faptul că „oamenii și-au pierdut puterea” și oferă explicația că „pentru creștini, ceea ce le poate oferi un sprijin este Sfânta Evanghelie, întrucât aceasta este revelația divinității în care ei cred cu tărie și poate fi fundamentul echilibrului lor.”⁶⁷ Astfel, clericii evangheliști americani descriu mișcarea QAnon ca fiind „un sistem de credințe comparabil cu religia organizată”, întrucât adepții acesteia fac legătura dintre mesajele postate de Q cu preceptele biblice, cu Iisus Christos sau cu pronia divină, însemnând lucrarea dumnezeiască în lume. Aceștia privesc mesajele QAnon drept adevăr revelator în lume și consideră că o bătălie spirituală, cu scopul dezvăluirii adevărului, urmează să se desfășoare.⁶⁸

Teoriile conspiraționiste ale mișcării QAnon au fost însușite atât de persoane laice, cât și de unele religioase, fără a fi atrași, cu predilecție, de această mișcare doar practicanți ai creștinismului⁶⁹, dar mulți dintre adepții mișcării QAnon „își descriu misiunea în termeni religioși și cvasi-religioși”⁷⁰. De altfel, teoriile conspiraționiste QAnon sunt însușite de creștini într-un număr din ce în ce mai mare, tocmai pentru

⁶³ Morgan Lee, „Why Someone You Love Might Join QAnon - For Christians broaching conversations with those persuaded by an increasingly popular conspiracy theory”, în *Christianity Today*, 09.09.2020, URL: <https://www.christianitytoday.com/ct/2020/september-web-only/qanon-evangelicals-global-conspiracy-theory.html>, accesat la 12.12.2020.

⁶⁴ Morgan Lee, *art. cit.*

⁶⁵ Pastor evanghelic și decan la Wheaton College în Illinois.

⁶⁶ Daniel Burke, *art. cit.*

⁶⁷ Morgan Lee, *art. cit.*

⁶⁸ Katelyn Beaty, *Interview with Ari Shapiro, How QAnon Conspiracy is Spreading in Christian Communities across the U.S.*, în National Public Radio (NPR), 21.08.2020, URL: <https://www.npr.org/2020/08/21/904798097/how-qanon-conspiracy-is-spreading-in-christian-communities-across-the-u-s?t=1603407436571>, accessed on 19.10.2020.

⁶⁹ Joel Dryden, *art. cit.*

⁷⁰ Ed Stetzer, „Evangelicals need to address the QAnoners in our midst - QAnon has been making headlines but Evangelical Christians should not be swept up in the bizarre movement”, în *USA Today*, 04.09.2020, URL: <https://eu.usatoday.com/story/opinion/2020/09/04/qanon-and-evangelicals-its-time-address-qanoners-column/3446756001/>, accesat la 12.12.2020.

că promotorii lor au făcut o legătură între acestea și învățăturile creștine. Spre exemplu, teorii conspiraționiste au fost conectate de învățăturile Apostolului Pavel către Corinteni, în Epistola a II-a: „Demolăm argumentele și orice pretenție care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu și luăm captiv fiecare gând pentru a-l asculta pe Hristos”⁷¹, astfel de învățături fundamentându-le credința că „ei văd o realitate diferită pe care nimeni nu o vede”⁷², adepții QAnon interpretând că „a lua fiecare gând captiv” înseamnă acceptarea faptului că „abordarea teoriilor conspirației face parte din acea lucrare”. Chiar și „porunca” lui Q, adresată adepților QAnon, de a face propriile cercetări atunci când au îndoieli, se aseamănă foarte mult „cu modul în care evanghelicii învață să citească și să interpreteze Biblia”, fiind, în esență, vorba de un anumit „tip de alfabetizare”⁷³.

Crezurile creștinilor adepți ai teoriilor conspiraționiste QAnon sunt evidențiate de cercetările științifice, așa cum este cea realizată de specialiștii de la Wheaton College „Billy Graham” Center, în anul 2018, care a relevat faptul că „46% dintre evanghelicii autoidentificați și 52% dintre cei ale căror credințe îi etichetează drept evanghelic, cred cu tărie că mass-media de masă produc știri false”⁷⁴, fapt ce duce la reacții precum cea de interpretare teologică a purtării măștii, prin asemănarea cu mascarea de către Iisus Hristos a propriei divinități, care au fost foarte vehemente și agresive, atât în mediul virtual, pe contul de Facebook al pastorului John van Sloten, din congregația *Marda Loop Church* din Calgary, Canada, cât și fizic, prin intermediul poștei clasice sau prin proteste în fața propriei biserici.⁷⁵

Adepții QAnon îl consideră pe Q „o figură mesianică” și, la fel ca și ereziile de la începutul creștinismului, le promite celor interesați posibilitatea aflării adevărului, cunoscut doar de ei, oferindu-le concomitent un sentiment de identitate și apartenență cu fraze de cod precum: „Unde mergem unul, mergem toți”⁷⁶, motiv pentru care mulți creștini „activi” sunt „atrași” puternic de astfel de idei religioase.⁷⁷ Limbajul utilizat de mișcarea QAnon este unul religios, conceput special pentru a atrage creștinii practicanți.⁷⁸

⁷¹ ***, Holy Bible, New International Version, 2 Corinthians, capitolul 10, versetul 5, URL: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=2%20Corinthians%2010%3A5&version=NIV>, accesat la 27.10.2020.

⁷² Katelyn Beaty, *art. cit.*

⁷³ Abby Ohlheiser, „Evangelicals are looking for answers online. They’re finding QAnon instead”, în *MIT Technology Review*, 26.08.2020, URL: <https://www.technologyreview.com/2020/08/26/1007611/how-qanon-is-targeting-evangelicals/>, accesat la 19.10.2020.

⁷⁴ Ed Stetzer, *art. cit.*

⁷⁵ *Ibidem.*

⁷⁶ Unde merge unul, mergem toți (Where we go one, we go all).

⁷⁷ Ed Stetzer, *art. cit.*

⁷⁸ *Ibidem.*

În același timp, adepții mișcării QAnon cred în venirea unei furtuni sau a unei treziri extraordinare, după ce va avea loc „o bătălie cosmică între Dumnezeu și Satana”, iar respingerea măsurilor impuse de pandemia de COVID-19 și lupta cu Statul Profund sunt văzute ca parte a războiului apocaliptic. O astfel de atitudine religioasă este determinată de faptul că la baza creștinismului se află credința că Iisus Hristos are întotdeauna un plan, iar creștinii se roagă acestuia spre a li se revela. Același tipar este urmat și de adepții mișcării QAnon, care așteaptă să le fie dezvăluit, de către Q, „planul în această luptă cosmică a binelui împotriva răului”.⁷⁹ De altfel, pe site-ul *Omega Kingdom Ministries* există un videoclip denumit „Q – The Plan to Save the World Remastered”, care evidențiază, fără echivoc, amalgamarea preceptelor religioase creștine cu teoriile conspiraționiste ale mișcării QAnon și propagarea acestora ulterioară. De la încărcarea sa pe platforma YouTube, în 5 martie 2019, de către utilizatorul cu pseudonimul „Joe M”, videoclipul a fost vizualizat, până la 14 octombrie 2020, de 5.139.323 de ori, a primit 123.807 de aprecieri și 15.586 de comentarii.⁸⁰ Mai mult, comentariile postate la videoclip sunt edificatoare în relevarea tipului de credință însușită de adepți și predispoziția lor spre violență. Astfel, utilizatorul cu numele „Dwayne Wood” a postat, în 3 octombrie 2020, mesajul „Furtuna este aici. Lasă puterea să cadă”⁸¹ sau o anume Raquel Cabrera Bazan posta, în august 2020, „Acesta este un război între Dumnezeu și Rău”⁸². Deși Facebook și YouTube au făcut demersuri de interzicere și eliminare a mai multor conținuturi ale teoriei conspirației, utilizate pentru a justifica violența din lumea reală, inclusiv videoclipuri promovate de QAnon, acest lucru nu i-a oprit chiar pe unii „creștini conservatori” să-și însușească teoriile acestora.⁸³

Jillian Cheney spune că foarte mulți adepți ai teoriilor conspiraționiste ale QAnon își păstrează convingerile de bază și interpretează dovezile, în așa fel încât să-și justifice poziția adoptată. Drept urmare, creștinii care își însușesc respectivele teorii, consideră revelațiile primite de la Q ca fiind indicii asupra viitorului, identice cu Armageddonul prevăzut în Biblie, de către Sfântul Evanghelist Matei.⁸⁴ Acesta spune despre cunoașterea viitorului, că „acea zi sau ceas nimeni nu le știe, nici

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ ***, Site web Omega Kingdom Ministries, URL: <https://omegakingdomministry.org/equipping-the-ekklesia/> și ***, „Q - The Plan To Save The World Remastered”, *YouTube*, URL: https://www.youtube.com/watch?v=KVeDKuHPDK8&feature=emb_logo, accesat la 14.10.2020.

⁸¹ Dwayne Wood, „Comment on the video „Q - The Plan To Save The World Remastered”, 03.10.2020, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KVeDKuHPDK8&lc=Ugx9vrWixxJqx8lMzTd4AaABA>g, accesat la 14.10.2020.

⁸² Raquel Cabrera Bazan, „Comment on the video „Q - The Plan To Save The World Remastered”, 07.10.2020, URL: https://www.youtube.com/watch?v=KVeDKuHPDK8&lc=Ugw_5el9OnvoofvaJZ4AaABAg, accesat la 14.10.2020.

⁸³ Daniel Burke, *art. cit.*

⁸⁴ Jillian Cheney, *op.cit.*

măcar îngerii din cer, nici Fiul, ci doar Tatăl. Așa cum a fost în zilele lui Noe, așa va fi și la venirea Fiului Omului”⁸⁵.

Ed Stetzer⁸⁶ consideră că mișcarea QAnon a creat valuri în sânul comunităților creștine și a determinat mutații semnificative „în moduri care vor afecta în mod deosebit bisericile”⁸⁷, iar cea mai mare problemă o reprezintă naivitatea creștinilor, care îi determină pe aceștia ca în loc să gândească critic despre lumea din jurul lor, să se transforme în adepți ai teoriilor conspiraționiste QAnon, fără să conștientizeze.⁸⁸ De aceea, este necesară și imperativă manifestarea unei gândiri raționale a oamenilor religioși, pentru a nu cădea victime teoriilor conspiraționiste QAnon. Stetzer insistă că o astfel de atitudine poate face diferența între „teoriile conspirației care s-au ridicat la nivelul religiei mesianice” și creștinii „căutători de adevăr”, care însă au „nevoie de pastori, lideri și creștini obișnuiți, pentru a aborda această conspirație”⁸⁹. Aceștia pot și trebuie să predice și să-i lămurească pe ceilalți creștini, potențiali adepți ai teoriilor conspiraționiste QAnon, despre acest lucru și împotriva acestui lucru, indiferent de cine promovează astfel de ideologii, simpli cetățeni ori persoane influente în societate, chiar și președintele unei țări.⁹⁰

Creștinii adepți ai mișcării QAnon îl consideră, în mod esențial, pe Q un fel de Mesia care dezvăluie adevăruri sacre, ascunse oamenilor de către persoane malefice, reprezentate de o cabală de pedofili, care conduc lumea în mod ocult. Creștinii sunt atrași de astfel de idei pentru că sunt manipulați prin făgăduirea adevărului, iar istoria creștinismului ne relevă o serie de cazuri în care adepții au fost atrași de erezii, deoarece le era promisă revelarea adevărului suprem.

Concluzii

Elementul fundamental care îi poate face pe creștini să își însușească teoriile conspiraționiste ale mișcării de extremă dreaptă QAnon este credința. Fără aceasta, orice astfel de teorie rămâne o simplă idee născocită, fără ancoră în realitate și fără suport în logică și rațiune.

Cu toate că mișcarea extremistă QAnon a apărut la finalul anului 2017, aceasta s-a extins cu repeziciune, atât în SUA, cât și în alte state de pe mapamond în care se manifestă cultura și spiritualitatea creștină. Mai mult, teoriile conspiraționiste ale

⁸⁵ *** „The Destruction of the Temple and Signs of the End Times”, Holy Bible, New International Version, Matthew, capitolul 24, versetele 36-37, URL: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=Matthew+24&version=NIV>, accesat la 12.12.2020.

⁸⁶ Decan și profesor la Wheaton College.

⁸⁷ Ed Stetzer, *art. cit.*

⁸⁸ *Ibidem.*

⁸⁹ *Ibidem.*

⁹⁰ *Ibidem.*

mișcării extremiste QAnon au fost însușite atât de oameni non-religioși cât și de creștini, activi sau non-practicanți.

Pe baza acestei manifestări în creștere, în cadrul mai multor biserici și congregații creștine, în special prin activități desfășurate online, teorii conspiraționiste QAnon au început să se predice în cadrul ceremoniilor religioase oficiate solemn, alături de învățături specific creștine și precepte biblice tradiționale.

Interferența mișcării de extremă dreaptă QAnon în religia creștină, prin exploatarea credinței adeptilor, în sensul interpretării scrierilor religioase creștine pentru a converge cu teoriile conspiraționiste, astfel încât să le consolideze pe cele din urmă, reprezintă o realitate. Semnalul de alarmă cu privire la această interferență este tras de înșiși clericii creștini, lideri spirituali ai unor congregații în sânul cărora fenomenul capătă amploare.

Adepții mișcării QAnon au derulat și desfășoară o propagandă febrilă în mediul virtual, iar din cauza mesajelor incitatoare la violență și a manipulării oamenilor la scară largă, platformele de socializare mari sau mici au început să interzică transmiterea unor astfel de mesaje, pentru a bloca expansiunea agresivă a fenomenului. Drept urmare, mesajele QAnon vor continua să fie transmise pe platformele de tip *imageboard*, 4chan și 8chan, utilizate de extremiștii de dreapta, însă se vor muta masiv și în *dark web*, spațiu al internetului neindexat, care permite orice tip de manifestare.

Mișcarea de extremă dreapta QAnon nu va fi înăbușită de măsurile de blocare și ștergere a conturilor de către rețelele de socializare, ci se va extinde în continuare, deoarece orice măsură de cantonare adoptată împotriva unui astfel de fenomen va fi privită de adepți ca o persecuție. În consecință, efectul va fi unul invers față de cel preconizat, întrucât le va fi confirmată credința că toate teoriile conspiraționiste sunt adevărate (pentru că altfel nu s-ar depune atâtea eforturi împotriva adeptilor mișcării QAnon), neobservându-se ideea de bază a combaterii lor de către guverne, ca urmare a efectelor lor nocive asupra securității naționale. De altfel, mișcarea QAnon este element de insecuritate, fiindcă reprezintă o amenințare la adresa identității religioase a indivizilor, deturnând adevăratele valori creștine spre teorii conspiraționiste, precum inexistența pandemiei de COVID-19 și a virusului SARS-CoV-2 sau existența unei elite pedofile globale, care traficează copii și care a declanșat o pandemie inexistentă, pentru simplul scop de a controla umanitatea.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „#Agenda21 – Other keywords relating to politics”, în *Fighting Misinformation – A WT. Social subwiki*, 28.08.2020, URL: <https://wt.social/post/nv rqyhu5325591624484?revision=50>

2. ***, „Mark Taylor Trump Prophecy - #5 Defeated Enemy”, *YouTube*, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CNAACj9erQc>
3. ***, „Q - The Plan to Save the World Remastered”, *YouTube*, URL: https://www.youtube.com/watch?v=KVeDKuHPDK8&feature=emb_logo
4. ***, „QAnon Is Two Different People, Shows Machine Learning Analysis from OrphAnalytics - An algorithm-based stylometric approach provides new evidence to identify the authors of QAnon conspiracy theories”, în *OrphAnalytics*, Cision – PR Newswire, 15.12.2020, URL: <https://www.prnewswire.com/news-releases/qanon-is-two-different-people-shows-machine-learning-analysis-from-orphanalytics-301192981.html>
5. ***, „Qanon Movement”, în *PlexPage*, 16.10.2020, URL: https://plex.page/Qanon_Movement
6. ***, „The Deep State Problem - An Intercessory Intel Report by Intercessors for America”, Intercessors for America, noiembrie 2019, URL: <https://ifapray.org/wp-content/uploads/2019/11/Deep-State-and-General-Flynn-Brief.pdf>
7. ***, „The Qanon Conspiracy: Destroying Families, Dividing Communities, Undermining Democracy”, *Network Contagion Research Institute (NCRI)*, Rutgers – Miller Center for Community Protection and Resilience, URL: <https://networkcontagion.us/wp-content/uploads/NCRI-%E2%80%93-The-QAnon-Conspiracy-FINAL.pdf>
8. ***, „Twitter account “Roseanne Barr”, URL: <https://twitter.com/therealroseanne/status/1009330826553667584>
9. ***, „What is the QAnon conspiracy theory?”, 24.11.2020, în *CBS NEWS*, URL: <https://www.cbsnews.com/news/what-is-the-qanon-conspiracy-theory/>
10. ***, *Holy Bible*, New International Version, URL: <https://www.biblegateway.com>
11. ***, *Home Congregations Worldwide*, URL: <https://homecongregations.org>
12. ***, *Omega Kingdom Ministries*, URL: <https://omegakingdomministry.org>
13. ARGENTINO, Marc-André, „The Church of QAnon: Will conspiracy theories form the basis of a new religious movement?”, în *The Conversation*, 18.05.2020, URL: <https://theconversation.com/the-church-of-qanon-will-conspiracy-theories-form-the-basis-of-a-new-religious-movement-137859>
14. BAZAN, Raquel Cabrera, „Comment on the video „Q - The Plan to Save the World Remastered”, *YouTube*, 07.10.2020, URL: https://www.youtube.com/watch?v=KVeDKuHPDK8&lc=Ugw_5el9Onvo-ofvaJZ4AaABAq
15. BEATY, Katelyn, „Interview with Ari Shapiro, How QAnon Conspiracy is Spreading in Christian Communities across the U.S.”, în *National Public Radio (NPR)*, 21.08.2020, URL: <https://www.npr.org/2020/08/21/904798097/how-qanon-conspiracy-is-spreading-in-christian-communities-across-the-u-s?t=1603407436571>

16. BEATY, Katelyn, „QAnon: The alternative religion that’s coming to your church”, în *Religion News Service*, 17.08.2020, URL: <https://religionnews.com/2020/08/17/qanon-the-alternative-religion-thats-coming-to-your-church/>

17. BURKE, Daniel, „How QAnon uses religion to lure unsuspecting Christians”, în *CNN Religion Editor*, 15.10.2020, URL: <https://edition.cnn.com/2020/10/15/us/qanon-religion-churches/index.html>

18. CHENEY, Jillian, „An Evangelical’s Guide to QAnon: Inside One of the Most Talked about Internet Groups”, în *Religion Unplugged*, 13.10.2020, URL: <https://religionunplugged.com/news/2020/10/13/an-evangelicals-guide-to-qanon>

19. DRYDEN, Joel, „How conspiracies like QAnon are slowly creeping into some Canadian churches”, în *CBC News*, 25.10.2020, URL: <https://www.cbc.ca/news/canada/calgary/marc-andre-argentino-qanon-john-van-sloten-ambrose-1.5766756>

20. HERBERT, Geoff, „YouTube removes ‘Plandemic’ video with coronavirus claims by Dr. Judy Mikovits”, 07.05.2020, în *Syracuse.com*, URL: <https://www.syracuse.com/coronavirus/2020/05/youtube-removes-plandemic-video-with-coronavirus-claims-by-dr-judy-mikovits.html>

21. KUZNIA, Rob; DEVINE, Curt; GRIFFIN, Drew, „How QAnon’s lies are hijacking the national conversation”, în *CNN*, 16.12.2020, URL: <https://edition.cnn.com/2020/12/15/us/qanon-trump-twitter-invs/index.html>

22. LEE, Morgan, „Why Someone You Love Might Join QAnon - For Christians broaching conversations with those persuaded by an increasingly popular conspiracy theory”, în *Christianity Today*, 09.09.2020, URL: <https://www.christianitytoday.com/ct/2020/september-web-only/qanon-evangelicals-global-conspiracy-theory.html>

23. OHLHEISER, Abby, „Evangelicals are looking for answers online. They’re finding QAnon instead”, în *MIT Technology Review*, 26.08.2020, URL: <https://www.technologyreview.com/2020/08/26/1007611/how-qanon-is-targeting-evangelicals/>

24. PANDITH, Farah; WARE, Jacob; BLOOM, Mia, „Female extremists în QAnon and ISIS are on the rise. We need a new strategy to combat them”, în *Think*, 11.12.2020, URL: <https://www.nbcnews.com/think/opinion/female-extremists-qanon-isis-are-rise-we-need-new-strategy-ncna1250619>

25. POSNER, Sarah, „The Evangelicals Who Are Taking On QAnon - Some leaders are trying to save their flocks from the lure of the online conspiracy theory”, în *The New York Times*, 17.09.2020, URL: <https://www.nytimes.com/2020/09/17/opinion/evangelicals-qanon.html?auth=login-google>

26. ROOSE, Kevin, „What Is QAnon, the Viral Pro-Trump Conspiracy Theory?”, în *The New York Times*, 19.10.2020, URL: <https://www.nytimes.com/article/what-is-qanon.html>

27. STETZER, Ed, „Evangelicals need to address the QAnoners in our midst - QAnon has been making headlines but Evangelical Christians should not be swept up in the bizarre movement”, în *USA Today*, 04.09.2020, URL: <https://eu.usatoday.com/story/opinion/2020/09/04/qanon-and-evangelicals-its-time-address-qanoners-column/3446756001/>

28. WOOD, Dwayne, „Comment on the video „Q - The Plan To Save The World Remastered”, 03.10.2020, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KVeDKuHPDK8&lc=Ugx9vrWixxJqx8lMzTd4AaABAg>

ATELIERUL DE LUCRU CU TEMA „ADAPTAREA DOCUMENTELOR DE PLANIFICARE A APĂRĂRII LA NOILE PROVOCĂRI DE SECURITATE”

19 martie 2021

În luna martie a anului curent, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (CSSAS) a desfășurat în regim online Atelierul de lucru cu tema „*Adaptarea documentelor de planificare a apărării la noile provocări de securitate*”, în cadrul căruia au fost avansate contribuții valoroase, însoțite de dezbateri utile pentru activitatea didactică și de cercetare.

Activitatea a fost onorată de un auditoriu numeros, reprezentat de specialiști din structuri ale Ministerului Apărării Naționale, precum: Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară (ISPAIM); Statul Major al Apărării; Statul Major al Forțelor Terestre; Departamentul Regional de Studii pentru Managementul Resurselor de Apărare (DRESMARA); Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Afacerilor Externe; cadre didactice, cercetători, precum și studenți cu preocupări în acest domeniu. De asemenea, doi generali, membri ai Asociației ofițerilor în rezervă din România (AORR) și încă un rezervist au susținut prelegeri în cadrul atelierului.

Tematica Atelierului a înglobat discuții cu privire la: Analiza strategică a apărării – proces esențial pentru planificarea apărării; Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024. Planul de implementare a strategiei; Programul de guvernare 2020-2024 – obiective, priorități și direcții de acțiune în domeniul apărării; Carta albă a apărării 2017 și proiectul Cartei albe a apărării 2021 – analiză comparativă, continuitate și predictibilitate; Proiectul privind Strategia militară a apărării; Capabilitățile de apărare și prioritățile realizării acestora. Programe majore de înzestrare; Strategia de dezvoltare a capabilităților Armatei României – 2040 și Forțele de rezervă și apărarea teritorială.

Evenimentul a atins subiecte care vizează fundamentarea și adaptarea politicilor și strategiilor de securitate și apărare, la nivel național, raportate la noile provocări ale mediului de securitate, luând în considerare următoarele obiective: definirea cadrului politic și instituțional din domeniul securității și apărării, precum și a etapelor și rezultatelor analizei strategice a apărării; determinarea corelației

privind conținutul principalelor documente de planificare a apărării; identificarea ipotezelor și scenariilor, analiza misiunilor și cerințelor Armatei României, precum și a capabilităților necesare și a resurselor pentru dezvoltarea acestora; stabilirea rolului, locului și misiunilor forțelor de rezervă privind participarea lor în cadrul apărării teritoriale și realizarea rezilienței; descrierea factorilor și tendințelor majore cu potențial de influențare a mediului de securitate, cu accent pe relația dintre triada amenințări-riscuri-vulnerabilități și reziliența națională; descrierea modificărilor legislative privind apărarea națională, pregătirea populației, teritoriului și economiei pentru apărare și statutul rezervistului voluntar.

Următoarele obiective în agenda CSSAS sunt reprezentate de organizarea a două evenimente științifice, respectiv Seminarul științific internațional cu tema *Efecte ale pandemiei asupra securității internaționale*, în data de 20 mai 2021 și Conferința științifică internațională *Strategii XXI*, cu tema *Complexitatea și dinamismul mediului de securitate*, în perioada 09-10 decembrie 2021.

Mai multe informații despre activitățile științifice organizate de CSSAS pot fi obținute accesând website-ul <http://cssas.unap.ro/en/events.htm>

GHID PENTRU AUTORI

Le mulțumim celor interesați să publice în revista științifică bilingvă *Impact strategic* și le supunem atenției, totodată, aspectele pe care trebuie să le aibă în vedere la redactarea articolelor.

PRINCIPALELE CRITERII DE SELECȚIE

- ✓ **Circumscrierea în aria tematică a revistei – studii strategice și de securitate** și în următoarele domenii: actualitatea politico-militară; tendințe și perspective în domeniile securitate, apărare, geopolitică și geostrategie, relații internaționale, societatea informațională; problematica păcii și a războiului; managementul conflictelor; strategie militară; securitate cibernetică.
- ✓ **Originalitatea** – argumentare proprie; caracter de noutate; să nu fi fost publicat anterior.
- ✓ **Caracter științific/academic** al lucrării – stil neutru, obiectiv, argumentarea afirmațiilor și precizarea tuturor resurselor bibliografice utilizate.
- ✓ **Bibliografie relevantă**, care să cuprindă lucrări de prestigiu și surse recente, redactată conform modelului prezentat în Ghid.
- ✓ **Redactarea în limba română și în limba engleză să corespundă standardelor academice.**
- ✓ **Adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă**, expuse în continuare.

DIMENSIUNEA ARTICOLULUI ȘI NORME DE EDITARE

- ✓ **Dimensiunea articolului** poate varia între **6 și 12 pagini (între 25.000 și 50.000 de cuvinte)**, inclusiv notele de subsol, bibliografia și figurile.
- ✓ **Setări pagină:** margini 2 cm, format A 4.
- ✓ Articolul se va scrie cu **font Times New Roman, dimensiune corp 12, spațiere la 1 rând, cu diacritice.**
- ✓ Denumirea fișierului în limba română trebuie să conțină numele autorului și titlul articolului și nu se scrie cu diacritice. Salvarea se va face ca document Word (.doc/.docx).

STRUCTURA ARTICOLULUI

- ✓ **Titlul** articolului (centrat, scris cu majuscule, bold, font 24).
- ✓ **O prezentare de autor** succintă, care să cuprindă următoarele elemente (după caz): grad militar, titlu didactic/cercetare, titlu științific, prenume, nume,

funcția deținută la principala afiliere instituțională, în cazul doctoranzilor – domeniul cercetării, universitatea –, orașul, țara de reședință, e-mail.

- ✓ Un **rezumat** relevant, de circa 150 de cuvinte (caractere italice).
- ✓ 6-8 **cuvinte-cheie** (caractere italice).
- ✓ **Introducere/Considerații preliminare** (nu se numerotează).
- ✓ **Două-patru capitole**, eventual subcapitole.
- ✓ **Concluzii** (nu se numerotează).
- ✓ Opțional, dacă se consideră util pentru argumentare, pot fi incluse în articol **tabele/grafice/imagini**, cu trimitere din text către acestea. **Pentru a fi asigurată lizibilitatea, acestea vor fi expediate redacției și separat, odată cu articolul, în format .jpeg / .png / .tiff.**

În cazul tabelelor, deasupra se scrie, „**Tabelul nr. X: titlu**”, iar în cazul imaginilor eg. hărți etc., dedesubt se scrie **Figura nr. X: titlu**”. În ambele cazuri, se menționează sursa (dacă este cazul) dedesubt.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Conform cutumei academice, nu se inseresează referințe bibliografice în Rezumat (Abstract) și Concluzii.

Articolul va cuprinde note de subsol și bibliografie, după modelul ilustrat în cele ce urmează.

Toate sursele bibliografice citate se indică în limba în care au fost consultate, cu transliterație în caractere latine, unde este cazul (de ex., în cazul folosirii caracterelor chirilice, arabe etc.). Pentru versiunea articolului în limba engleză este recomandabil ca titlurile lucrărilor în limba română să fie traduse, între paranteze, în limba engleză.

NOTE DE SUBSOL

Titlul unui articol se marchează cu ghilimele, iar numele revistelor și al cărților se marchează cu caractere înclinate (cursive) /italice.

Exemplu de carte: Joshua S. Goldstein, Jon C. Pevenhouse, *Relații internaționale*, Iași, Editura Polirom, 2007, pp. 37 - 45.

Exemplu de articol: Thomas Oatley, „Toward a political economy of complex interdependence”, în *European Journal of International Relations*, nr. 4/2019 (vol. 25), pp. 957-978.

Sursele electronice se citează cu toate elementele bibliografice disponibile, asemenea unei surse tipărite, la final regăsindu-se linkul întreg, și data accesării.

Exemplu de articol preluat de pe internet: John N. Nielsen, ”Strategic Shock in North Africa”, în *Grand strategy: the View from Oregon*, 3.03.2011, URL: <http://geopoliticraticus.wordpress.com/2011/03/03/strategic-shock-in-north-africa/>, accesat la 10.03.2019.

Exemplu de document oficial preluat de pe internet: Council of the European Union, *Council conclusions on the EU's comprehensive approach (Concluzii ale Consiliului privind abordarea cuprinzătoare a UE)*, Bruxelles, 2014, p. 1, URL https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/142552.pdf, accesat la 06.01.2018.

NOTA BENE: la scrierea notelor, se începe cu prenumele autorului, iar la finalul notei, se menționează și nr. paginii/paginilor.

BIBLIOGRAFIE

Se vor menționa toate lucrările studiate. Sursele se ordonează alfabetic, după numele autorului, scris cu majuscule, și se numerotează.

Exemplu de carte: GOLDSTEIN, Joshua S.; PEVENHOUSE, Jon C., *Relații internaționale*, Iași, Editura Polirom, 2007.

Exemplu de articol: OATLEY, Thomas, "Toward a political economy of complex interdependence", în *European Journal of International Relations*, nr. 4/2019 (vol. 25), pp. 957-978.

Sursele electronice se citează cu toate elementele bibliografice disponibile, asemenea unei surse tipărite, la final regăsindu-se linkul întreg.

Exemplu de articol: NIELSEN, John N., "Strategic Shock in North Africa", în *Grand strategy: the View from Oregon*, 3.03.2011, disponibil la <http://geopoliticaticus.wordpress.com/2011/03/03/strategic-shock-in-north-africa/>

EVALUAREA ȘTIINȚIFICĂ a articolelor se realizează, conform procesului *double blind peer review*, de către cadre didactice universitare și cercetători științifici specialiști în domeniul în care se circumscrie articolul. Identitatea autorilor nu este cunoscută de evaluatori, iar numele evaluatorilor nu este dezvăluit autorilor.

Concluziile raportului de evaluare sunt aduse la cunoștința autorilor, ele reprezentând argumentul pentru acceptarea/respingerea articolelor.

În urma evaluării, există trei posibilități:

a) *acceptarea articolului spre publicare ca atare sau cu modificări minore;*

b) *acceptarea articolului spre publicare cu modificări/completări de substanță sau*

c) *respingerea articolului.*

Aducem la cunoștința autorilor că, anterior evaluării, articolele sunt supuse unui proces de *analiză antiplagiat* (www.sistemantiplagiat.ro).

TRIMITEREA ARTICOLELOR

Articolele vor fi trimise în format electronic în limba română (spre a fi evaluate) la adresa de e-mail a redacției, impactstrategic@unap.ro.

Versiunea în limba engleză a articolului se predă redacției în termenul stabilit de comun acord (termen standard: două săptămâni) și va corespunde formei finale a materialului în limba română.

Traducerea în limba engleză (British English sau American English, respectând principiul consecvenței) trebuie să fie completă și corectă, corespunzătoare standardelor academice, întrucât ediția în limba engleză este indexată în baze de date internaționale și difuzată comunității științifice internaționale.

Primim articole pe tot parcursul anului.

NOTA BENE

Autorilor nu li se cer taxe pentru publicare și nici nu sunt remunerați.

Redacția își rezervă dreptul de a face sau de a solicita autorilor modificări ce se impun pe text.

Citatele din lucrări/documente oficiale (legi, tratate etc.) și din declarațiile existente în limba engleză ale unor personalități trebuie preluate ca atare din original.

Ghilimelele se notează astfel: în limba română „...”, iar în limba engleză: “...”.

Materialele nu vor conține informații clasificate. Personalul militar și civil angajat al MApN va trimite materialele destinate publicării însoțite de avizul structurii de securitate al unității în care este încadrat autorul.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor; în conformitate cu Legea nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare.

Articolele publicate sunt supuse legii copyright. Toate drepturile sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”, indiferent dacă se are în vedere întregul material sau numai o parte a acestuia, în special drepturile privind traducerea, retipărirea, reutilizarea ilustrațiilor, citatele, difuzarea prin mass-media, reproducerea pe microfilme sau orice alt mod și stocarea în baze de date. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, dacă este precizată sursa.

Nerespectarea acestor instrucțiuni va atrage respingerea articolului. Trimiterea articolului către redacție constituie, implicit, acordul autorului în privința celor expuse.

Pentru mai multe detalii despre publicație, puteți accesa site-ul nostru, <http://impactstrategic.unap.ro/index.html>, sau puteți contacta redacția la adresa de e-mail: impactstrategic@unap.ro

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Lucrarea conține 146 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

E-mail: editura@unap.ro

Tel: 021/319.40.80/215